

Пам'ятники і пам'ятні знаки КПІ

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Бібліотечка газети “Київський політехнік”

Пам’ятники і пам’ятні знаки КПІ

***Путівник-довідник територією
КПІ ім. Ігоря Сікорського***

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2020

УДК 725.94:378.6:62“КПІ”](477-25)

П15

П15 Пам’ятники і пам’ятні знаки КПІ : путівник-довідник територією КПІ ім. Ігоря Сікорського. [Електронний ресурс] / Упорядник Н. Є. Ліберт. Електронні тестові дані (1 файл: 19,0 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во “Політехніка”, 2020. – 116 с.

Зібрано публікації газети “Київський політехнік” про пам’ятники й пам’ятні знаки, в різні роки встановлені на території Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, історію їхнього створення, урочистості з нагоди відкриття, біографічні відомості про людей, чию пам’ять увічнено.

Додано розповіді про музейні зразки техніки під відкритим небом та монументальні композиції, що постали останнім часом.

Матеріали подано в хронологічному порядку, із зазначенням місця, де встановлено кожен об’єкт, наведено довідковий матеріал.

Для широкого кола читачів і тих, хто цікавиться історією науки й техніки, а також історією університету.

УДК 725.94:378.6:62“КПІ”](477-25)

© Упорядник Н. Є. Ліберт, 2020

© КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020

З М І С Т

Від упорядника	5
Меморіальні дошки першого корпусу	
Зоряним шляхом рідної вітчизни	6
Видатний вчений і громадський діяч	8
На честь сторіччя першого випуску	12
Пам'ятники і бюсти	
Встановлено пам'ятний знак	13
Вшанування вченого	15
В ім'я щастя людей	18
Пам'яті К.І. Ващенко	21
Відкрито пам'ятник С.П. Тимошенку	23
Націлений вперед	24
Відкрито пам'ятник Є.О. Патону	27
До історії створення пам'ятника Є.О. Патону	30
На честь геніального вченого	34
Піонер комп'ютерної науки і техніки	36
Творець музики чисел	41
Вшанування пам'яті В.Н.Гриднева	44
Відкриття пам'ятника С.П. Корольову	49
Вшанування пам'яті видатного вченого	54
Відкрито перший у світі пам'ятник І.І. Сікорському	56
Образ юності і свободи в КПІ	58
Вони змінили світ	60
На вшанування Войцеха Свентославського	64
Нові пам'ятники видатним політехнікам	66
Відкриття пам'ятника Петару II Негощу	69
У КПІ відкрито Алею зірок	
і пам'ятник видатному авіаконструктору К. Калініну	71
Пам'ятні знаки	
“Сходи пізнання” у КПІ	73
У КПІ відкрито пам'ятник “студентській мрії”	74
“Новий Прометей”: енергію Сонця – в енергію думки!	75

Відкриття пам'ятника Героям Небесної сотні	77
Алея зірок видатних політехніків	79
Згадуємо піонера вітчизняного літакобудування Олександра Кудашева	81
“Еволюція пізнання”: у прагненні досягнути Істину	84
Нові пам'ятники на території університету	86
Зразки техніки	
А у нас є паротяг! От так!	89
Гелікоптер приземлився в КПП	91
Тепер і у нас є літак!	92
Інші меморіальні дошки	
Пам'яті Г.І. Денисенка.....	93
Знаки вічної пошани	94
Відкриття пам'ятної дошки І.М. Чиженку	99
Меморіальну дошку М.А. Павловському – відкрито	96
Відкрито меморіальну дошку героям Крут	100
Пам'яті видатного вченого та вчителя	101
З ініціативи студентів	103
Патріарх Філарет освятив меморіальні дошки загиблим політехнікам і вручив церковні нагороди членам їх сімей	104
Відкриття меморіальної дошки на честь Героя України Максима Шаповала	106
Зодчі КПП: знати і пам'ятати	108
Увічнення пам'яті Георгія Єфіменка	111
Меморіальні дошки четвертого корпусу	
Дошки на ХТФ	113
Втрачені дошки	116

Від упорядника

Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” за свою понад 120-річну історію пережив етапи зародження, становлення та розквіту. Йому пощастило з самого початку: біля витоків КПІ, “покликаного готувати інженерів, тобто людей геніальних, здатних придумувати і влаштовувати нове”, на чолі з Віктором Кирпичовим стояли найвідоміші на той час вчені, викладачі, просвітителі.

Перший випуск вихованців Київської політехніки продемонстрував “таку сукупність спеціальних праць”, якою захоплювався голова екзаменаційної комісії Дмитро Менделєєв.

Інститутські корпуси спроектували та спорудили кращі зодчі свого часу. Їхні наступники вдало і потужно розбудували університетський кампус, перетворили його на зручне багатотисячне студентське містечко. Закладений понад 100 років тому парк і досі приносить прохолоду та є окрасою КПІ.

Помітний слід в історії КПІ залишили його студенти та викладачі: творець гелікоптерів Ігор Сікорський і творець космічних ракет Сергій Корольов, геніальний механік Степан Тимошенко і визначний математик Михайло Кравчук, конструктор турбореактивних двигунів Архип Люлька й авіаконструктор Костянтин Калінін. Тут жили і працювали Євген та Борис Патони, навчалися відомі вчені, організатори виробництва, громадські і політичні діячі, спортсмени й творча інтелігенція.

Вихованці Київської політехніки ніколи не стояли осторонь доле-носних подій, що відбувалися в країні. Коли сталася аварія на ЧАЕС, випускник ФЕА Олександр Лелеченко запобіг потужному водневому вибуху, перекривши подачу водню та отримавши смертельну дозу радіації. Йому присвоєно звання “Герой України”. Коли молода Україна виборювала свою незалежність і європейський шлях розвитку, коли виник військовий конфлікт на сході країни, молоді політехніки були в перших рядах. Трьом з них присвоєно звання “Герой України” (посмертно).

Щоб зберегти історію КПІ та розповісти про неї нинішнім поколінням, на території університету встановлено малі архітектурні форми – пам’ятники й пам’ятні знаки, присвячені його викладачам, випускникам і колишнім студентам.

У цій книзі зібрано публікації газети “Київський політехнік” про пам’ятники й пам’ятні знаки, в різні роки встановлені на території КПІ ім. Ігоря Сікорського: про історію їх створення, урочистості з нагоди відкриття, біографічні відомості про людей, чия пам’ять увічнено в скульптурних портретах чи меморіальних дошках. Додано розповіді про музейні зразки техніки під відкритим небом та монументальні композиції, що постали останнім часом. Інформацію подано в хронологічному порядку, із зазначенням місця, де встановлено кожен об’єкт, наведено довідковий матеріал.

МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ ПЕРШОГО КОРПУСУ

Зоряним шляхом рідної Вітчизни

Мітинг, присвячений відкриттю меморіальної дошки видатному вченому, творцеві космічних кораблів, колишньому студенту КІІ С.П. Корольову

Серед видатних діячів радянської науки почесне місце по праву належить академікові Сергію Павловичу Корольову, конструкторові перших штучних супутників Землі, космічних кораблів. З ім'ям С.П. Корольова назавжди пов'язане одне з найвеличчіших завоювань науки і техніки усіх часів – відкриття ери освоєння людством космічного простору, – говорив про нього президент АН СРСР академік М.В. Келдиш.

Новим яскравим проявом глибокої поваги до видатного вченого є відкриття меморіальної дошки на будівлі нашого інституту. З цієї нагоди 12 квітня, в День космонавтики, відбувся мітинг інститутського колективу.

Мітинг відкриває ... доцент О.А. Пірський. Звучить Державний гімн Радянського Союзу. ... Поволі спадає біле покривало. На бронзі – барельєф ученого, зображення космічного корабля і слова:

“В 1924–26 рр. на механічному факультеті КІІ вчився конструктор перших у світі штучних супутників Землі і космічних кораблів, двічі Герой Соціалістичної Праці, академік Сергій Павлович Корольов (1906–1966)”. (Скульптор К.А. Кузнецов, архітектор В.Г. Гнездилов. – ред.)

Слово надається лауреатові Ленінської премії, доктору технічних наук, професорові І.М. Чиженку, який розповів про життєвий шлях Сергія Павловича Корольова.

“Видатний син радянського народу, полум'яний патріот С.П. Корольов, – сказав у своєму виступі президент АН УРСР академік Б.Є. Патон, –

весь талант присвятив створенню штучних супутників Землі і космічних кораблів. Ми свято шануємо пам'ять видатного вченого”.

На мітингу виступили мати й дочка С.П. Корольова – М.М. Баланина і Н.С. Корольова, льотчик-випробувач, Герой Радянського Союзу Б.З. Попков, професор С.О. Картавов, студент В. Деліско.

Мітинг оголошується закритим. Звучить мелодія Державного гімну УРСР.

... З найглибшою повагою і гордістю дивляться викладачі, студенти і співробітники КІІ на меморіальну дошку, на барельєф Сергія Павловича Корольова, все творче життя якого є великим невмирущим взірцем самовідданої боротьби за дальше процвітання вітчизняної науки і техніки, за щастя людства.

“За радянського інженера” №14 від 15 квітня 1968 р.

Фото на згадку з родиною Корольових

Видатний вчений і громадський діяч 100-річчя з дня народження Євгена Оскаровича Патона

НЕЗАБУТНЄ

Мітинг колективу інституту

Видатний вчений і громадський діяч, Герой Соціалістичної Праці, академік АН УРСР Євген Оскарович Патон 26 років очолював кафедру мостів у нашому інституті. Він організував у КПІ і підготовку спеціалістів зварювального виробництва.

На фасаді головного корпусу нашого вузу, де працював Є.О. Патон, відкрито меморіальну дошку. Цій події і був присвячений мітинг інститутського колективу.

Біля головного корпусу зібралися викладачі, студенти, співробітники інституту і багато гостей. Серед них: президент АН УРСР, директор Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона – Б.Є. Патон, заст. Міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР В.Ю. Маланчук, нач. відділу культури Київського міськвиконкому В.В. Белоусов, академік К.К. Хренов, ректор МВТУ ім. Баумана Герой Соціалістичної Праці Г.О. Ніколаєв та інші.

В урочистій тиші відкриває мітинг заст. голови Київського міськвиконкому П.А. Баньковський. У своєму виступі на мітингу ректор інституту заслужений діяч науки і техніки УРСР, проф. О.С. Плигунов відзначив, що ім'я Є.О. Патона завжди буде прикладом наслідування у викладачів та студентів нашого вузу.

На мітингу виступили випускники КПІ – лауреат Ленінської премії, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона С.І. Кучук-Яценко, начальник бюро зварювання Київського заводу “Більшовик” Ю.Д. Мишко, а також сту-

дентка групи ЗВ-53 мехеханіко-машинобудівного факультету А. Соломко.

Мітинг закінчено. Спадає біле покривало з бронзової плити...

Біля меморіальної дошки присутні кладуть букети барвистих квітів – знак глибокої вдячності великому вченому.

Гордість вітчизняної науки

20 лютого 1970 року сповнялося 100 років від дня народження видатного вченого, педагога, громадського діяча Євгена Оскаровича Патона.

Народився Є.О. Патон у м. Ніцца, у сім'ї російського консула.

У 1894 р. Є.О. Патон закінчив Дрезденський політехнічний інститут і рік працював у тому ж вузі асистентом. Але Євген Оскарович добре розумів, що його знання конче потрібні Батьківщині. В 1895 році він їде до Росії, де у 1896 році складає іспити, здає дипломні проекти і одержує російський диплом, після чого працює у відділах служби шляхів сполучення у Петербурзі, в Московському інженерному училищі. В 1901 році Євген Оскарович захистив докторську дисертацію.

З 1904 року він трудився у Київському політехнічному інституті, займав посаду ординарного професора кафедри мостів, а з 1906 р. по 1912 р. очолював цю кафедру, одночасно був деканом інженерного ф-ту. У КПІ Євген Оскарович енергійно взявся за поліпшення навчального процесу, створив нові кафедри, інженерний музей, кабінет мостів та ін. У 1913 році Є.О. Патон виїхав на лікування – спочатку у Крим, а потім – до Франції. Там його і застала Перша світова війна. З великими труднощами йому вдалося в 1915 р. повернутися на Батьківщину.

<...>

У складних умовах 1920–1924 рр. він створює ланцюговий міст через Дніпро на місці зруйнованого білополянками мосту ім. Євгенії Бош. У 1925–1928 рр. видатний вчений приділяє багато уваги підготовці інженерів, пише підручник з мостобудування. Побачивши вперше у 1928 році електрозварювання, Є.О. Патон почав вивчати цей процес, відзначав його велике майбутнє.

У 1929 році Євгена Оскаровича було обрано дійсним членом АН УРСР.

У 1934 році Є.О. Патон створив Науково-дослідний інститут електричного зварювання АН УРСР. Почались ще більш глибокі дослідження, які до початку Великої Вітчизняної війни привели до розроблення швидкісного методу зварювання – під шаром флюсу.

У грізні роки боротьби проти фашистських варварів Інститут електрозварювання на Уралі посилено працює над створенням нового устаткування й технології, зокрема для оборонної промисловості. За це в 1943 році Є.О. Патону було присвоєно високе звання Героя Соціаліс-

тичної Праці, а трохи пізніше йому було присуджено Державну премію. В 1945 р. його обрали віце-президентом АН УРСР.

Ще в 1936 році Є.О. Патон передбачив необхідність підготовки для промисловості інженерних кадрів – спеціалістів-зварювальників. З його ініціативи в МВТУ ім. Баумана та в КІПІ були створені нові кафедри для підготовки інженерів-механіків – фахівців у галузі технології зварювання.

У післявоєнні роки сміливіше почали впроваджувати електрозварювання в мостобудуванні. В 1953 році здійснилась мрія Євгена Оскаровича: через Дніпро було побудовано унікальний суцільнозварний міст, якому присвоєно ім'я Є.О. Патона. Він помер 12 серпня 1953 р. незадовго до відкриття цього моста.

Визначний вчений залишив велику наукову спадщину – більше 350 друкованих творів. Він також був видатним громадським діячем.

Почату Є.О. Патонем велику справу успішно продовжує його син, випускник нашого інституту академік Борис Євгенович Патон – президент АН УРСР, директор Інституту електрозварювання, лауреат Державної і Ленінської премій, Герой Соціалістичної Праці, депутат Верховної Ради СРСР.

Весь радянський народ глибоко шанує світлу пам'ять про великого вченого-патріота Євгена Оскаровича Патона.

А. Котвицький, доцент

Ювілейна наукова конференція

5–7 березня 1970 року в нашому інституті відбулась міжвузівська наукова конференція з питань зварювання та мостобудування. Вона була присвячена 100-річчю з дня народження видатного радянського вченого і громадського діяча, Героя Соціалістичної Праці, академіка АН УРСР Євгена Оскаровича Патона.

У роботі конференції взяли участь понад 200 представників вузів, науково-дослідних закладів, підприємств з 40 міст Радянського Союзу – від Ленінграда і Мінська до Красноярська і Владивостока. Серед учасників конференції були Президент АН УРСР, Герой Соціалістичної Праці академік Б.Є. Патон, ректор Московського вищого технічного училища ім. Баумана Герой Соціалістичної Праці професор Г.О. Ніколаєв, академік К.К. Хренов, Герой Соціалістичної Праці професор Московського авіаційного інституту М.В. Мельников та інші видатні науковці, вчені, понад 30 докторів наук, професорів і більше 100 кандидатів наук.

З доповідями про роль Є.О. Патона в розвитку мостобудування і зварювання, в підготовці інженерних і наукових кадрів для нашої країни виступили академік К.К. Хренов (Інститут електрозварювання

ім. Є.О. Патона), доцент О.А. Дронов (Київський автошляховий інститут), професор Г.О. Ніколаєв (Московське вище технічне училище ім. Баумана).

На засіданнях секцій “Зварювальне виробництво” і “Зварні конструкції і мости” було заслухано і обговорено понад 20 доповідей відомих спеціалістів Радянського Союзу в галузі зварювання і мостобудування.

Учасники міжвузівської наукової конференції взяли участь у мітингу, який був присвячений відкриттю меморіальної дошки Є.О. Патону на головному учбовому корпусі інституту, поклали вінки на могилу Євгена Оскаровича, були учасниками зборів наукової громадськості.

У рішенні, прийнятому конференцією, накреслені завдання по дальшому використанню і розвитку великої наукової та педагогічної спадщини видатного вченого-патріота. Учасники конференції також ознайомились з творчою працею Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона АН УРСР, відвідали лабораторії та кафедри КПП і автошляхового Інституту.

Велику роботу по організації і проведенню конференції провели науковці інституту, викладачі і працівники кафедри зварювального виробництва, студенти зварювальної спеціальності.

І. Михайлов

“За радянського інженера” №10 від 17 березня 1970 р.

На честь сторіччя першого випуску

На відзнаку 100-річчя першого випуску інженерів КПІ 29 серпня 2003 р. було відкрито пам'ятну дошку. Дошка являє собою барельєф Д.І. Менделєєва – голови першої екзаменаційної комісії. Там викарбувано слова високої оцінки, яку великий вчений дав дипломним роботам та проектам перших випускників КПІ.

Серед почесних гостей – міністр освіти і науки України академік НАНУ В.Г. Кремень, депутат Верховної Ради України М.К. Родіонов, голова Солом'янської районної адміністрації м. Києва І.П. Сидоров, депутат Київської міської ради Д.Й. Андрієвський.

У вступному слові ректор НТУУ “КПІ” академік НАН України М.З. Згуровський окреслив славетний шлях розвитку та здобутків Київської полі-

техніки, відзначив при цьому роль Д.І. Менделєєва, який ще 100 років тому відзначив особливість нашого навчального закладу як такого, що забезпечує сукупність фундаментальних та інженерних знань.

У своєму вітанні міністр освіти і науки України В.Г. Кремень охарактеризував наш університет як славетний заклад, відомий в Європі і світі, що зберігає традиції, започатковані видатними вченими, в тому числі і Д.І. Менделєєвим, підкреслив, що сьогоднішня подія не є даниною минулому, а слугує внеском у подальше покращення нашого розвитку.

Про спадковість поколінь, що зберігається та примножується в нашому навчальному закладі і слугує фундаментом майбутнього, йшлося у виступі голови Солом'янської райдержадміністрації І.П. Сидорова.

Із теплими словами привітань до присутніх звернулись випускник КПІ 1941р., ветеран НТУУ “КПІ” проф. Г.О. Спино та студент 6-го курсу ТЕФ Є.В. Коньшин.

На завершення церемонії урочистого відкриття пам'ятної дошки М.З.Згуровський висловив щире подяку скульптору О.П. Скоблікову. До пам'ятної дошки було покладено квіти.

Інф. “КПІ”

“Київський політехнік” №23 від 4 вересня 2003 р.

ПАМ'ЯТНИКИ І БЮСТИ

Встановлено пам'ятний знак

Перша рада робітничих депутатів

Бойовим штабом пролетаріату Києва, який боровся проти царського самодержавства під час революційних подій 1905 року, була створена в місті Рада робітничих депутатів. Вона містилася у нинішньому учбовому корпусі № 1 Київського політехнічного інституту.

У зв'язку з 80-річчям героїчних подій на площі біля учбового корпусу № 1 відкрито пам'ятний знак. З цієї нагоди відбувся мітинг. На ньому виступив голова виконкому Київської міської Ради народних депутатів В.А. Згурський.

Він зазначив, що відкриття пам'ятного знака першій у Києві Раді робітничих депутатів, яка вісімдесят років тому була серцем легендарної “Шулявської республіки”, стійким оплотом київського робітничого класу, – велика, хвилююча подія. Створення цієї Ради ... стало результатом революційної боротьби робітничого класу проти царського самодержавства, проти насилля і пригноблення.

Київська Рада робітничих депутатів діяла у жовтні-грудні 1905 року.

<...>

Тут, у приміщенні політехнічного інституту, на мітингу 21 жовтня 1905 року пролунав полум'яний заклик робітника машинобудівного і котельного заводу Ф. П. Алексеєва – створити ... Раду робітничих депутатів. Цей заклик здобув гарячу підтримку у робітничому середовищі. Вже 30 жовтня відбулися перші організаційні збори Ради. Тут, у приміщенні інституту, вона працювала, тут відбувалися мітинги робітників,

Пам'ятний знак, присвячений 80-річчю першого засідання Ради робітничих депутатів Києва

солдатів і студентів, збори бойових дружин “Шулявської республіки”. Тут бився революційний пульс нашого міста.

Усього кілька місяців діяла Рада. Це були місяці мужності й стійкості, місяці героїзму київського пролетаріату. І сьогодні ми віддаємо данину глибокої поваги славним борцям, героїчним першопрохідцям нового життя.

<...>

Невпізнанно змінилося за час, що минув від тих днів, місто на Дніпрі. На місці колишніх окраїн – Шулявки, Деміївки, Солом’янки виростили сучасні райони, гіганти нашої індустрії. Кращі з кращих трудівників-киян носять звання народних депутатів.

Нині у місцевих Радах Києва 3 тисячі 650 депутатів. У першій Київській Раді їх було близько сорока. Народні обранці столиці України гідно виконують свій обов’язок.

<...>

Звучать державні гімни СРСР і УРСР. Представникам громадськості міста доручається відкрити пам’ятний знак. Спадає покривало – на гранітному постаменті окреслюються бронзові постаті людей, які символізують представників різних верств трудящих, що брали участь у революційних подіях 1905 – 1907 років. Поруч вкарбовані слова: “У цій будівлі в жовтні-грудні 1905 року діяла перша в Києві Рада робітничих депутатів”. Автори стели – скульптор М.П. Рапай і архітектор О.І. Герасименко.

Вісім десятиріч минуло від тих, овіяних легендою, подій. Але вони живуть у вдячних серцях наших сучасників, допомагають виховувати молодь ..., – підкреслювали у своїх виступах на мітингу заступник голови районної ради ветеранів партії при Жовтневому райкомі Компартії України, член КПРС з 1931 року П.Н. Котов, бригадир токарів виробничого об’єднання “Більшовик”, Герой Соціалістичної Праці М.І. Сукретний, студентка четвертого курсу механіко-машинобудівного факультету КПШ Галина Давидова.

... До підніжжя пам’ятного знака лягають букети червоних гвоздик.

У мітингу взяли участь перший секретар Київського міськкому Компартії України Ю.Н. Єльченко (випускник КПШ. – ред.), члени і кандидати в члени бюро міськкому партії, члени виконкому міської Ради народних депутатів.

“За радянського інженера” №1 від 9 січня 1986 р.

Вшанування вченого

Відкрито пам'ятник Д.І. Менделєєву

...Вітер грайливо перебирав складки білої тканини, і бронзовий Учений ніби вдивлявся з-під неї у згасаючу світлу смугу перед-осіннього вечора. Раптом запона ковзнула долу, хвилею вкрила підніжжя.

Він знову в КПІ

Через дев'ять з лишком десятків літ його знову зустріли оплесками. У Київській політехніці відкривали пам'ятник голові першої екзаменаційної комісії КПІ 1903 року, визначному вченому-хімікові Дмитру Івановичу Менделєєву.

Але повернемося у рік 1984-й. З нагоди 150-річчя від дня народження великого ученого українська наукова громадськість порушила клопотання про увічнення пам'яті Д.І. Менделєєва. І Рада Міністрів тоді ще Української РСР на початку 1985 року ухвалила рішення про спорудження пам'ятника.

На всесоюзному рівні було оголошено конкурс на його проект і переможцем став авторський колектив скульпторів В. Швецова і Ю. Кисельова та архітектора В. Собцова.

Та перш ніж взятися до роботи над скульптурою, належало обрати для неї місце. Рішення було однозначним: Київська політехніка. Адже

саме тут видатний хімік, до речі, українського походження (родинне прізвище – Наливайко), вручав дипломи інженерів першим випускникам.

Не менш важливим було й те, де конкретно має бути встановлений пам'ятник Д.І. Менделєєву. Найприйнятнішою з усіх точок зору була пропозиція: стояти йому перед невеликим і ошатним хімічним корпусом.

Свою причетність до цього політехнічні хіміки відчули одразу. Створили навіть щось на зразок громадського комітету підтримки на чолі з деканом ХТФ О. Юрченком. Минав час, і він навідав митців у робітні. Там уперше побачив майбутній пам'ятник іще в глині.

Архітектор В. Собцов виліпив Ученого у почесній мантиї професора Оксфордського університету. Саме таким він побачив Д.І. Менделєєва на маловідомому портреті. Політехніки вітали це мистецьке рішення. Схвально поставилися до нього й у тоді Всесоюзному товаристві ім. Менделєєва, а Міністерство культури СРСР затвердило його як остаточний варіант.

Перебудова була у розпалі. На початку 1990-го, коли справа дійшла уже до виливання скульптури, розпочалися негаразди з фінансуванням. Тоді ще їм вдалося досить швидко зарадити: витрати взяли на себе Київське правління Всесоюзного хімічного товариства ім. Менделєєва, що його очолював професор Юрченко, і частково – Київська міська Рада.

Та буремний 1991-й був уже па порозі. Багатий на суверенітети й величні починання, він цілковито позбавив проект надії на близьке завершення. Це тільки монументи “старого режиму” рушили з охотою і безкоштовно, а за спорудження скромного пам'ятника людині, далекій від політики, запросили приголомшливу на той час суму – 3 мільйони рублів. Тож скульптуру відправили до зали Художнього фонду переживати тяжкі часи, а архітектор з фотопланшетом пам'ятника завітав невдовзі до кабінету декана. Задум був простий: виставивши планшет на загальний огляд, шукати можливого спонсора-мецената. Бо ж, споглядаючи майстерний фотомонтаж, не можна було залишатись байдужим – настільки органічно вписувалась у природне й архітектурне оточення постать в оксфордській мантиї.

Тоді, у сповненому ілюзій 1991 році, такий спосіб вирватись із замкненого фінансового кола багатьом видавався наївним. Але несподіваний успіх прийшов уже в наш спрагматизований час. До чого виявилась нездатною офіційна, те зрушила приватна ініціатива (згадаймо історію будівництва КПІ). Планшет із пам'ятником втрапив на око директорові одного з великих київських підприємств. Далі була вже справа техніки і політехніків. Поки останні під орудою заступника декана з господарських питань В.Мальцева готували котлован, директор надіслав самоскид бетону. Невдовзі з'явився і підйомний кран.

Серед літа 1995 року пам'ятник нарешті зайняв належне місце перед центральним входом до 4-го корпусу. І не біда, що від попереднього задуму

довелося дещо відступити. Квадратний метр полірованої гранітної гладини коштує нині 50 “зелених” за курсом... Тож вважайте, введено тільки “першу чергу” – решту опорядимо, як будуть кошти. І не дивуйтеся, будь ласка, одинадцятирічній розбіжності у датах, викарбуваних па граніті. Головно – пам’ятник є! Тому в останній день літа такі радісні обличчя у всіх присутніх. Тому так сердечно вітали їх декан ХТФ О. Юрченко і ректор Національного технічного університету “КПІ”, міністр освіти України М. Згуровський, голова комісії з охорони пам’яток історії та культури України В. Кухаренко, президент Київського хімічного товариства академік НАНУ В. Кухар та голова Київської організації товариства “Просвіта” письменниця Р. Іванченко.

Зворушене товариство оточило пам’ятник суцільним колом. Прощальне світло літа осяває бронзову постать.

Він знову в КПІ.

Л. Одуд

“Київський політехнік” № 24 від 14 вересня 1995 р.

В ім'я щастя людей

Відкриття монумента викладачам, студентам і співробітникам нашого інституту, які віддали життя у битвах за любиму Вітчизну

...Нескінченим потоком йдуть студенти, викладачі, робітники, службовці. Вони принесли з собою квіти до місця, з якого у грізний 1941 рік пішли на фронт ті, хто ціною свого життя переміг смерть у битвах за любиму Вітчизну, хто не зустрів довгожданій День Перемоги. Зібралися сюди матері, сестри, брати, онуки... Ось стоять символічно жінка, дідусь, першокурсник, діти... Всі прийшли в інститутський парк на урочисте відкриття монумента викладачам, студентам і співробітникам КПІ, які загинули смертю мужніх і відважних у священній війні проти фашистських головорізів.

Весь наш багатотисячний вузівський колектив брав участь в увічненні пам'яті безсмертним.

З головного корпусу виходять прапороносці. Пливають нагороди інституту, крокують славні ветерани. Біля монумента – почесна варта.

До мікрофону підходить ... доцент О.А. Пірський. Відкриваючи мітинг, він говорить, що цей монумент – сердечна данина пам'яті тим,

кого більше немає з нами. Це були сильні, повні енергії, життєрадісні радянські люди. Вони віддали для перемоги все, що могли...

<...>

Під урочисті звуки Державного гімну Радянського Союзу повільно спадає покривало, відкриваючи увічніні постаті доблесних політехніків – юнака і дівчини. Праворуч напис: “Мужнім, самовідданим, непереможним”.

За пропозицією проф. О.С. Плигунова всі присутні вшановують пам’ять загиблих скорботною хвилиною мовчання...

– Найкращий пам’ятник славним захисникам Вітчизни – це наші діла, – говорить ректор. Далі він розповів, що ... наші діла, наші нові успіхи і звершення будуть гідним пам’ятником загиблим у боях за честь, свободу і щастя народу.

<...>

З глибоким хвилюванням слухають учасники мітингу запалюючі промови колишніх фронтовиків – завідуючих кафедрами доцентів Л.О. Радченка, В.М. Винославського та О.Г. Ніколаєва, начальника учбових майстерень К.В. Демуренка. Вони закликають студентів, усіх членів колективу свято шанувати пам’ять героїв, які віддали своє життя за нас, за мир і щастя на землі, за наше прекрасне майбутнє.

Учасники Великої Вітчизняної війни клянуться гідно виконати заповіді героїв, віддавати всі знання і сили боротьбі за здійснення ленінських заповітів.

<...>

В час смертельної небезпеки створювалися цілі загони студентів-добровольців, які мужньо захищали рідну землю. Вічна слава політехнікам, які віддали життя за свободу і щастя Батьківщини! Спасибі за життя, за сонце, чисте небо, за радість праці і навчання, за наше щастя! (З виступу студента п’ятого курсу механіко-машинобудівного ф-ту Валерія Деліска. – ред.)

Закінчив свій виступ Валерій словами вірша:

*Я йду по святої землі,
Я боюсь на неї ступити:
Здесь ребята гибли в огне,
И нельзя было им отступить!
Может, было им двадцать, как мне,
Может, дети у них росли...
Им бы росы топтать в траве,
Им бы в космос водить корабли!
Может, я задеваю следы
Тех, кто здесь сражался тогда...
Положите сюда цветы,
Поклонитесь этим следам!*

*Мы клянемся вам памятью нашей,
Мы клянемся вашим мечтам:
Сделать жизнь еще лучше и краше!
Это будет наш памятник Вам!*

...Мітинг закінчено. Нові і нові вінки, букети живих квітів кладуть до підніжжя монумента викладачі, студенти, робітники і службовці нашого інституту...

Це квіти невмирущим, мужнім, самовідданим, пам'ять про яких зберігається в наших серцях і завжди кличе нас до нових успіхів, невтомних дерзаних і славних звершень ... в ім'я миру, ясного сонця і голубого неба, в ім'я щастя людей.

Д. Савенко

“За радянського інженера” №30 від 3 листопада 1967 р.

Парк КПІ: минувшина і сьогодення

...3 листопада 1967 року на початку алеї парку, яка від станції метро веде до Головного корпусу, було урочисто відкрито пам'ятник-стелу викладачам і студентам КПІ, які загинули в роки Другої світової війни (скульптори Г. Морозова, О. Суровцев). Її виконано з тонованого бетону. З боку проспекту Перемоги – фігури юнака в гімнастборці і дівчини, на лицьовій площині напис “Мужнім, самовідданим, непереможним”, на зворотній – слова Андрія Малишка: “Хто за свободу вийшов проти смерті, тому немає смерті на Землі”. Перед стелою на бронзових плитах – імена київських політехніків, які загинули на фронті.

Зі статті Дмитра Стефановича

“Київський політехнік” №30 від 17 жовтня 2019 р.

Пам'яті К.І. Ващенка

6 березня у просторому приміщенні холу інженерно-фізичного факультету відбулася непересічна подія. Відповідно до плану виконання заходів по відзначенню сторіччя заснування КПІ та вшанування видатних особистостей, котрі закладали підвалини інженерної підготовки у нашому

навчальному закладі, відбулися урочистості з нагоди відкриття бронзового погруддя фундатору металургійного факультету, його першому декану, заслуженому діячеві науки і техніки УРСР, д.т.н., професору К.І. Ващенку (1901–1992 рр.).

У вступному слові декан ІФФ проф. А.П. Сьомик коротко нагадав присутнім про життєвий і творчий шлях К.І. Ващенка, який був деканом факультету в 1944–1959 роках, а завідувачем кафедри ливарного виробництва чорних та кольорових металів пропрацював 30 років (1944–1974). За цей час він підготував – 8 докторів і більше 80 кандидатів наук. Його вагомий науковий доробок присвячений модифікуванню чавуну, розробці ливарних сталей та сплавів із особливими властивостями, теорії та практиці отримання рідких самотвердіючих сумішей для ливарних форм.

Випускник факультету 1952 р. директор Інституту проблем матеріалознавства НАН України академік В.І. Трефілов відзначив визначну роль К.І. Ващенка як педагога і наставника студентів, котрий власним прикладом запалював людей, створюючи на факультеті творчу атмосферу. Промовець особливо підкреслив, що серед вихованців факультету є неперевершеною кількістю академіків і членів-кореспондентів, тепло подякував керівництву факультету за збереження пам'яті К.І. Ващенка.

Спогадами про студентські роки поділилися із присутніми директор Інституту металофізики НАН України академік В.В. Немошкаленко та головний науковий співробітник Фізико-технологічного інституту металів і сплавів чл.-кор. НАН України В.О. Перелома.

Перший проректор НТУУ “КПІ”, чл.-кор. НАН України Ю.І. Якименко наголосив на провідній ролі ІФФ у заходах по відзначенню

сторіччя нашого університету, підкреслив значення неординарної особистості К.І. Ващенка, а вшанування його пам'яті оцінив як своєрідний погляд у наше майбутнє. Із теплими словами привітання виступив також декан гірничотехнічного факультету В.В. Смирнов.

Серед запрошених на цю урочисту подію були проректор університету чл.-кор. НАН України М.Ю. Ільченко, голова профкому В.І. Молчанов, викладачі, студенти і співробітники ІФФ, а також випускники факультету, які працюють в установах НАН України: директор Інституту газу академік І.М. Карп, директор Фізико-технологічного інституту металів і сплавів, академік В.Л. Найдек та його заступник д.т.н., професор В.П. Гаврилюк, зав. відділу цього інституту чл.-кор. Г.П. Борисов, заступники директора Інституту проблем матеріалознавства академік В.В. Скороход та чл.-кор. Л.О. Позняк, зав. відділу цього інституту д.т.н., професор М.С. Ковальченко, заступник директора Інституту надтвердих матеріалів чл.-кор. В.П. Бондаренко.

Ю. Москаленко

Фото О. Супруна

“Київський політехнік” №12 від 26 березня 1998 р.

З історії кафедри ливарного виробництва

К.І. Ващенко

З початком Великої Вітчизняної війни багатьох викладачів, співробітників, аспірантів і студентів інституту призвали до діючої армії. Нечисленний загін професорсько-викладацького складу евакуювався до Ташкента. Вцей грізний для країни період, сорокарічний досвідчений вчений з великим виробничим досвідом К.І. Ващенко стає одним з перших вітчизняних творців особливо міцного сірого модифікованого чавуну, вкрай потрібного для масового виробництва литих корпусів артилерійських мін, снарядів, авіабомб та інших боєприпасів. Він брав участь у проектуванні

і будівництві Середньоазіатського металургійного заводу, котрий одразу почав випускати потрібну фронтну продукцію.

За вагомі трудові здобутки вченого було удостоєно ордена Леніна, двох орденів Трудового Червоного Прапора, ордена Червоної Зірки, ордена Дружби народів та інших нагород.

Відкрито пам'ятник С.П. Тимошенку

Студент ти, викладач чи співробітник Київської політехніки – ім'я людини, за чиїми підручниками багато поколінь молодих вивчали опір матеріалів, людини, яка удостоєна почесних докторських ступенів десятка університетів та академій, лауреата безлічі премій та нагород, тобі добре відоме. Як відоме воно широкій науковій громадськості на теренах нашої країни, близького та далекого зарубіжжя. Богом опірма ту називали його сучасники.

Степан Прокопович Тимошенко. Народився у 1878 р. у Чернігівській губернії в сім'ї орендаря-управителя поміщицького маєтку. З 1896 р. Степан – студент Петербурзького інституту інженерів шляхів сполучення. Свою наукову діяльність майбутній метр розпочав із посади асистента

механічної лабораторії рідного інституту, потім був старшим лаборантом кафедри опору матеріалів Петербурзького політехнічного, а з 1907 р. до 1911 р. – завідувачем кафедри опору матеріалів у Київській політехніці.

Повернувся до Києва лише в буремному 1918-му. А між цими датами – опала, випадкові заробітки в Петербурзі, наукові дослідження. В серпні 1919 р. вчений змушений був емігрувати. Під час поневірянь Степан Прокопович скрізь зустрічав своїх учнів, колег, читачів наукових праць, які допомагали вижити. У 1922 р. С.П. Тимошенко перебрався до США. Там працював у кращих університетах, вів наукові дослідження. Результати їх широко відомі.

Ще двічі, в 1958 та 1967 рр. патріарх відвідував батьківщину. Про все бачене та пережите повідав у “Спогадах”, що їх заслужений професор Стенфордського університету (Каліфорнія, США) С.П. Тимошенко видав у 1963 р. російською мовою в Парижі (перевидані у Києві “Науковою думкою” в 1993 р. – ред.). Помер він 19 травня 1972 року у віці 94-х років.

З нагоди 120-річчя від дня народження вченого та 100-річчя КІП в Київській політехніці 27 травня відкрито пам'ятник С.П. Тимошенку роботи відомого українського скульптора Н. Деревус. Пам'ятник споруджено силами ММФ за підтримки фонду випускників КІП.

Н. Вдовенко

“Київський політехнік” №19 від 28 травня 1998 р.

Націлений вперед

З нагоди відкриття пам'ятника основоположникові інженерної освіти в Україні В.Л. Кирпичову біля стін омолодженого головного корпусу Київської політехніки опівдні 31 серпня зібралися науковці, студенти, представники громадськості, випускники минулих років.

Голова Київради та Київської міської державної адміністрації О.О. Омельченко привітав присутніх зі 100-річчям від дня заснування НТУУ "КПІ", що нині є найбільшим в Україні, знаним і шанованим в Європі та далекому зарубіжжі. Далі промовець віддав шану видатному вченому, організаторові вищої школи, першому ректорові КПІ професорові В.П. Кирпичову, розповів про його життєвий шлях.

Майбутній вчений народився у 1845 р. в с. Бардіно Псковської обл. в сім'ї вчителя математики. Закінчивши у 1863 р. Михайлівське артилерійське училище,

у 1868 р. там же закінчив артилерійську академію. З 1870 р. Віктор Львович був обраний за конкурсом викладати механіку на хімічному факультеті Петербурзького університету, де і отримав звання професора.

У 1885 р. він – відомий учений в галузі механіки, засновник і перший ректор Харківського технологічного інституту. А з 1898 р. – фундатор і перший ректор Київського політехнічного. Проявивши себе новатором інженерної освіти і талановитим організатором, він спромігся через півроку після підписання указу про заснування КПІ розпочати заняття на чотирьох його факультетах, запросивши викладати багатьох відомих на той час вчених.

Упродовж чотирьох років було побудовано навчальний корпус, майстерні, гуртожитки, житло для викладачів. Та не судилося Вікторові Львовичу побачити свій перший випуск. У 1902 р., не згодний з політичними утисками щодо студентів, він був звільнений з посади і вимушений перебратися до Петербурга, де на 69-му році закінчився земний шлях чудової людини-творця.

Його творчий доробок – наукові праці з опору матеріалів, механіки, конструювання машин.

Вдячній пам'яті нащадки спорудили пам'ятник В.Л. Кирпичову, який під оплески присутніх відкрили голова Київради та Київської міської державної адміністрації О.О. Омельченко і міністр освіти України, ректор НТУУ “КПІ” академік М.З. Згуровський.

Привітавши присутніх, М.З. Згуровський охарактеризував першого ректора КПІ як визначного організатора науки й освіти, відомого громадського діяча, вченого, який розвинув метод подібності при вивченні машин і механізмів, розробив метод розрахунку просторових форм. Його наукові дослідження дали імпульс подальшому розвитку вітчизняного машинобудування.

Пророчі слова першого ректора про підготовку сотень тисяч інженерів збулися. Нині КПІ став технічним університетом, виховав десятки всесвітньовідомих учених, які зробили вагомий внесок у розвиток науки і техніки. Благородний образ В.Л. Кирпичова, увічнений в бронзі, буде з нами поруч у наступному столітті.

На закінчення М.З. Згуровський щиро подякував голові Київської міської державної адміністрації О.О. Омельченку, голові Жовтневої районної державної адміністрації М.В. Подмогильному, скульпторові Н. Дерегус, архітекторові М.Писаренку та декану ММФ М.І. Бобирю за участь у спорудженні пам'ятника.

Секретар відділення механіки НАН України академік В.В. Матвеев, колишній аспірант кафедри опору матеріалів КПІ, поділився: приємно бути свідком вшанування фундатора такого значного вузу. В.В. Матвеев відзначив, що В.Л. Кирпичов був не лише невтомним організатором, він чудовий лектор, талановитий учений з величезною ерудицією, який умів доступно і просто подати матеріал.

Організатор АН України академік С.П. Тимошенко розповів у своїх спогадах, що в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. серед учених була популярною книга “Беседи по механике” (автор В.Л. Кирпичов), яка допомогла Степанові Прокоповичу не лише оволодіти знаннями, а й лекторською майстерністю. Визначитися з напрямом наукової діяльності молодому вченому також допомогли поради Віктора Львовича.

Наукові праці академіка Г.С. Писаренка, творця школи механіки твердого деформованого тіла, стали логічним продовженням досліджень В.Л. Кирпичова та С.П. Тимошенка. Всі вони в різний час працювали в КПІ, що йому фундатор зичив жити, рости та процвітати ще не одне століття.

Щирими оплесками вітали присутні струнку жінку з ясним поглядом – скульптора Наталію Дерегус. Уперше вона прийшла до КПІ два роки тому. І з того часу дякує долі, яка звела її з такою цікавою й тре-

петною темою і такими зацікавленими замовниками. Митець постійно оточена увагою та турботою, а її творче натхнення втілюється в монументи, що нині прикрашають територію університету. Величезну відповідальність відчуває скульптор перед історією і сучасністю за свої творіння, тож намагалася бути гранично точною і правдивою.

Молоді, яка з непідробною цікавістю слухала майстра, Н. Деревус побажала пам'ятати, які відомі вчені навчалися і працювали в цих історичних стінах, яку славу принесли вони своєму інституту. Вже на схилі літ С.П. Тимошенко відзначав фундаментальність знань, що ними володіє вітчизняна наука, базою якої є КПІ. Аура великих вчених охороняє інститут, і жити йому ще сотні років...

Символічно, що погруддя В.Л.Кирпичова розміщено спиною до корпусу, погляд його націлений вперед у обрій. Так повинна простувати освіта і наука, так творять сотні тисяч нинішніх інженерів і ще творитимуть сотні тисяч майбутніх випускників НТУУ "КПІ".

Н. Вдовенко

"Київський політехнік" №25 від 10 вересня 1998 р.

Відкрито пам'ятник Є.О. Патону

В історії вітчизняної науки і техніки Герою Соціалістичної праці, заслуженому діячеві науки УРСР Євгену Оскаровичу Патону по праву належить особлива роль. Ім'я цього видатного науковця, інженера й педагога, фахівця в галузі мостобудування та зварювання металів, організатора науки широко відоме в нашій країні та за її межами.

“Євген Оскарович Патон: “З надією дивлюсь я на нашу талановиту молодь... “ З глибокою шаную до великого вчителя, вченого, засновника світової школи зварювання та мостобудування від студентів та викладачів Київського політехнічного інституту” викарбовано на постаменті пам'ятника, встановленого на Площі випускників НТУУ “КПІ”. Адже багатьом інженерам-політехнікам путівку в життя дав саме Є.О. Патон.

З 1905 р. розпочалася його педагогічна діяльність у Київському політехнічному інституті. 26 років завідував Є.О. Патон тут кафедрою мостів. Він розробив проекти більш як 35 мостів, опублікував понад 160 наукових праць з мостобудування. У 1929 р. Євген Оскарович захопився новою галуззю техніки – електричним зварюванням. І створив у КПІ спочатку

лабораторію, а потім і кафедру зварювального виробництва, якою завідував багато років.

Урочисте відкриття пам'ятника відбулося 21 червня і збило науковців та громадськість міста, студентів, викладачів та співробітників Київської політехніки; людей, яким пощастило працювати разом з Євгеном Оскаровичем.

Урочистий мітинг відкрив ректор НТУУ “КПІ” академік М.З. Згуровський. Він відзначив, що сьогоднішня подія – чи не найславетніша в житті Київської політехніки. Є.О. Патон вніс в атмосферу КПІ особ-

ливий підхід – поєднав теоретичну підготовку з практикою, запровадив триєдину підготовку фахівців – освіта, наука, виробництво. Студенти та викладачі НТУУ “КПІ” шанують внесок цієї славетної людини в історію свого вузу. Свою шану вони виразили створенням цього пам’ятника. Промовець подякував усім причетним до урочистостей – заслуженому скульпторові України О.П. Скобликову – автору пам’ятника, декану ЗФ проф. А.М. Сливінському – авторові ідеї, співробітникам Політехнічного музею, декану ІФФ проф. О.М. Бяліку, який взяв на себе втілення скульптури у бронзі та іншим. Ректор впевнений, наступні покоління студентів будуть виховуватися на прикладі відомого вченого.

Честі відкрити пам’ятник удостоїлися президент НАНУ Б.Є. Патон, заступник голови КМДА В.О. Кир’ян, голова Солом’янської районної держадміністрації І.П. Сидоров. Під Гімн України повільно спадає біле полотнище, і присутнім відкривається постать легендарної людини, яка так багато зробила для КПІ і в КПІ. Лунає “Марш КПІ” у виконанні ветеранів хорової капели. Дзвінки й чисті голоси линуть у синю височінь, і у кожного на площі щось відлунує у серці, губи мимоволі повторюють: “Мы всегда горды тобою, орденоносный КПИ”.

Заступник міського голови В.А. Кир’ян відзначив, що сьогоднішня подія – визначна у межах міста, бо увічне пам’ять патріота України, патріота Києва. Великий вчений Є.О. Патон працював у Києві, і великий вчений Б.Є. Патон працює у Києві. У нашій пам’яті й у пам’яті нащадків збережуться витвори, зроблені Є.О. Патоном. Політехніки зробили те, що вже давно час було зробити КМДА, – увіковічили пам’ять героя. На закінчення В.О. Кир’ян побажав політехнікам щастя, успіхів та передав вітання від міського голови О.О. Омельченка.

Ректор НТУ “ХПІ” Л.Л.Товажнянський представляв не лише вуз, а м. Харків, де створено концерн танкобудування. І в тому, що він сьогодні успішно працює – значна заслуга Є.О. Патона, який не лише зробив значний внесок у розвиток танкобудування, а й свого часу зберіг життя багатьом бійцям Радянської армії. Нині Б.Є. Патон – почесний доктор ХНТУ, що є великою честю для вузу. Наші два вузи – ХНТУ та НТУУ “КПІ” – роблять все, щоб вища технічна освіта дала фахівців, котрі працюватимуть на благо незалежної України.

Академік-секретар НАНУ І.К. Походня згадав, що звання Героя Соціалістичної праці Є.О. Патон отримав після перемоги у Сталінградській битві 1943 року. Представник англійського адміралтейства сказав, що танки Т-34, передові технології, запропоновані Є.О. Патоном, забезпечили перемогу у Великій Вітчизняній війні. У газеті “Правда” за всі роки війни 1941–1945 рр. було названо всього двоє вчених, що сприяли Перемозі, – А.М. Туполєв та Є.О. Патон. Промовець підтвердив, що тра-

диції діяльності Академії наук України, закладені Євгеном Оскаровичем, успішно продовжує Борис Євгенович, втілюючи наукові ідеї у розв'язання практичних завдань.

П.П. Губенко – ветеран зварювального виробництва – працював разом з Є.О. Патонем. Він згадував, що Євген Оскарович завжди турбувався про кадри для навчання студентів. Свого часу він виділив для кафедри зварювального виробництва 5 кращих фахівців Інституту зварювання, які ввечері навчали студентів. Він також турбувався про кадри для Інституту зварювання. Особисто чи через представників відбирав кращих студентів, які потім працювали за зварювальним фахом. З його допомогою, завдяки його умінню керувати зростали фахівці, ставали кандидатами та докторами наук – працювали потім в академічних інститутах. П.П. Губенко як представник Політехнічного інституту звертався до Євгена Оскаровича з різних питань, і завжди той надавав максимально можливу допомогу кафедрі зварювання. Так і нині Б.Є. Патон ніколи не відмовляє у прийомі політехнікам та знає про їхні потреби.

Людмила Сікорська, студентка ЗФ, розповіла про життєвий і творчий шлях Є.О. Патона в стінах КПІ. Він перетворив Київ у центр зварювання, виробничі задачі вибирав та вирішував на межі можливого. Сучасні студенти щасливі навчатися на факультеті, фундатором якого був Є.О. Патон.

Президент НАНУ Б.Є.Патон щиро від усієї сім'ї Патонів подякував політехнікам та особисто М.З. Згуровському за увіковічення пам'яті його батька. Борис Євгенович розповів, що пам'ятник стоїть на місці, яке дуже подобалося Євгену Оскаровичу. Адже він любив виробництво, а саме тут знаходилися майстерні, де був установлений дослідний зразок моста, на якому проводили випробовування. Євген Оскарович дуже жалкував, коли факультет шляхів сполучення переїхав у Дніпропетровськ. Потім захопився електрозварюванням. Б.Є. Патон подякував скульпторові О.П. Скобликову за чудовий пам'ятник, а політехнікам за те, що шанують пам'ять великого вченого.

Є.О. Патон будував мости до майбутнього, до людей, до молоді. Його ідеї продовжує Б.Є. Патон, НАН України, вища технічна школа. Вони опираються на те, що створила ця велика людина.

Під “Многая літа політехнічному університету” покладаються квіти до постаменту пам'ятника, який віднині і до віку прикрашатиме територію НТУУ “КПІ”, надихатиме молодь служити Вітчизні так, як це робили і роблять в сім'ї Патонів.

Н. Вдовенко
“Київський політехнік” №24 від 27 червня 2002 р.

До історії створення пам'ятника Є.О. Патону

О.П. Скобліков належав до тих майстрів, роботи яких сприяли збереженню людської пам'яті про видатних творців, що зробили вагомий внесок у науку, освіту і культуру України. Його творчі можливості збігалися із задумами керівництва Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут" щодо відображення образів видатних учених за допомогою мистецьких засобів.

Першою роботою Олександра Павловича були скульптурні погруддя видатних українських учених для оформлення фойє Державного політехнічного музею. Встановлені у ньому бюсти одразу дають можливість відвідувачам відчувати урочисту атмосферу мистецтва та науки. Виконані у класичній манері, але з особливою експресією, яка властива О.П. Скоблікову, погруддя нагадують про значний внесок видатних українських академіків у різні сфери науки і техніки: М.М. Боголюбов – математика; С.П. Корольов – космічна техніка; І.П. Бардін – металургія; Є.О. Патон – мостобудівництво, електрозварювання; С.О. Лебедев – зварювання, електронно-обчислювальна техніка і т.д.

У 2001 році на засіданні Вченої ради Національного технічного університету "Київський політехнічний інститут" було прийнято рішення про встановлення на території університету пам'ятника Є.О.Патону, колишньому професорові КПІ, засновнику і завідувачу кафедри мостів та кафедри зварювального виробництва, декану інженерного відділення, всесвітньо відомому вченому в галузі зварювальної технології.

Не всі знають, що Євген Оскарович Патон був також засновником Інженерного музею у КПІ на початку ХХ століття. Нині це Державний політехнічний музей України,

і якраз напроти цього музею, у невеликому сквері з фонтаном, і було вирішено встановити пам'ятник.

Десь у середині лютого 2002 року створена О.П. Скобліковим скульптурна композиція “Євген Оскарович Патон” в цілому була готова і її треба було показати його сину – Борису Євгеновичу Патону, президенту Національної академії наук України, до речі, випускнику КПІ (1941 р.). Треба було одержати “добро” Бориса Євгеновича Патона, врахувати його побажання, зауваження і тоді можна було б відливати скульптуру.

Нам пощастило спостерігати за творчим процесом роботи Майстра.

До майстерні скульптора О.Скоблікова спочатку приїхали представники КПІ – я і С.К. Тимченко, громадський директор Музею ім. С.П. Корольова, а трохи згодом – заслужений діяч науки і техніки України В.М. Бернадський і академік Б.Є. Патон.

Зізнаюсь, нас дещо здивувала пропускна система до майстерень, і саме середовище, яке дуже нагадувало завод, чи цех, чи якийсь виробництво. Усюди гори пилу, сутінки в коридорах, якісь перегородки. Та ось несподівано ми потрапляємо у велике приміщення – скульптурну майстерню. Бачимо безліч скульптур, і серед них – багато бюстів відомих людей сталінських часів, брежневських і нинішніх, сучасних. Увагу привернуло дуже цікаве погруддя Бориса Євгеновича Патона, яке встановлено в Києві біля зоологічного музею. У майстерні, мабуть, копія. На мій погляд, це високохудожня робота, яка тонко передає настрій, усмішку доброї людини, визначного вченого. Радісно було відчувати, що автор цього шедевр знаходиться поруч і скульптура була створена саме в цій майстерні.

Ще більше ми здивувалися, коли побачили скульптурний образ сидячої людини, дуже знайомої, якій десь близько сорока років. Зрозуміли, що це і є скульптура Є.О.Патона. Композиція виліплена з однотонного матеріалу, можливо глини або пластиліну. Разом із скульптором оглядаємо його роботи, встановлені на чотирьох- чи п'ятиповерхових стелажах. Та ось заходить Борис Євгенович, тепло вітається з усіма і починається незвична робота.

Борис Євгенович підходить до скульптури свого батька і каже:

– Щось мені здається... Щось трошки не так... Не можу зрозуміти...

А для того щоб “зрозуміти”, що саме “не так”, прийшлося потупцювати навколо скульптури щонайменше з півгодини. В.М. Бернадський, який готував увесь документальний та ілюстративний матеріал для скульптора, теж досить активно вступав в обговорення. Нарешті Борис Євгенович каже:

– Мені здається, що не все гаразд із зачіскою. Дуже багато волосся.

Олександр Павлович послухав і говорить:

– Зараз зробимо такий експеримент, – і після цих слів бере свою лопаточку, чи ножичок, підходить до скульптури, стає на поміст, – а вся

фігура знаходиться на цьому помості, та й ще крутиться. Я зі страхом подумав: “Якщо він стане на поміст, то все впаде або трапиться щось інше”. Але, дякувати Богу, нічого не впало, і тим ножичком дерев’яним скульптор почав сміливо і швидко “зрізати” зайве волосся. Все ж було якось не по собі: до цього моменту перед нами був цілком достойний завершений образ – приємний, теплий, спокійний – і тут на наших очах його починають торкати, різати, змінювати. Ми всі дивимося з острахом – що ж буде далі?

А далі скульптор зрізав волосся з другого боку. На очах все змінювалось, але ми не розуміли в яку сторону – кращу чи гіршу? В цей напружений момент звучить голос Бориса Євгеновича:

– Ото правильно, в нього дійсно волосся було мало... Я ж його сам підстригав. Я ж то знаю, скільки у нього було того волосся. І попросив Олександра Павловича знімати ще і ще. Коли шевелюра зменшилась, то, за словами Бориса Євгеновича, образ став “більше на себе схожий”.

Те саме було і з очима. Борис Євгенович уважно придивлявся до очей і щось розмірковував уголос. Тут заговорив скульптор:

– Для того щоб зрозуміти вираз очей, треба уявити, що скульптура буде встановлена на метр вище від вас. І якщо ви дивилися б знизу вверх, то і очі у моделі розкрилися б.

У цей момент Станіслав Тимченко присідає і каже: “Дійсно, цей ракурс все змінює”. Це почув Борис Євгенович і теж присів. Всі легенько засміялися, а Борис Євгенович каже: “Так, дійсно, змінився ракурс і змінилося сприйняття”. Мені спало на думку знайти стілець зі спинкою і запропонувати Борису Євгеновичу сісти. Він сів, і робота продовжилась. Через якийсь момент Борис Євгенович голосно так щось вигукнув, наче щось відкрив для себе, і, навмисно розтягуючи слова, запитав:

– А чи можна дурне запитання?

Своїм вигуком він перекрив на мить усі дискусії, розмови, і у тиші всі заговорили – “як же, як же, все можна”.

– Ось подивіться, – каже Борис Євгенович. На фотографії у нього стоячий коміречко і сорочка, заломлена трикутничком, і сюди підходить краватка. А у вас що? – звернувся він до скульптора – Трикутничок є, а замість краватки щось близьке до метелика! І цей метелик летить кудись убік...

Усі подивилися на фото, потім на скульптуру і побачили там якусь хустинку, яка розходить вліво і вправо. Скульптор, мабуть, хотів зробити щось своє, декоративне. Він вислухав усе, кивнув, погоджуючись, і сказав: “Це я зараз, хвилиночку”. Спритно і вправно він прибрав ту декоративність і зразу стало краще. Хтось звернув увагу, що на фото краватка видовжена і її добре видно. Додамо, що на фотографії Євген Оскарович одягнений у шинель з великим коміром, яку раніше носили кадети. Тільки позначки на ній були технічні. І ось на наших очах

скульптор знімає пластилін з “хустинки” і наліплює на вузол краватки і та стає помітною і довшою.

Коли це все було зроблено, хтось вигукнув:

– То це вже образ викладача, вченого!

Борис Євгенович розвертається на стільчику і каже:

– Саме так!!

Ось так створювався художній образ.

Усі присутні переконалися, що перед ними Майстер, який швидко може реагувати на пропозиції, трансформувати, змінювати образ. Переконалися і в тому, що це складний творчий процес.

Пам’ятник вийшов цікавим, схожим, і добре вписався в архітектурний і природний простір КПП. Він започаткував створення цілої скульптурної галереї визначних учених, конструкторів та інженерів КПП. Відкриття пам’ятника відбулося 21 червня 2002 року і стало визначною історичною і мистецькою подією Києва.

Далі Олександр Павлович створив пам’ятник академіку С.О. Лебедєву, розробнику першої у континентальній Європі електронної обчислювальної машини (відкрито в листопаді 2002 року) та М.П. Кравчуку – видатному українському математику ХХ сторіччя (відкрито у травні 2003 року).

Треба підкреслити, що вказані скульптурні роботи були піонерськими, – цим видатним науковцям і інженерам пам’ятники було створено вперше.

О.П. Скобліков виконав також барельєф, який прикрашає перший корпус університету. На барельєфі – видатний російський учений Д.І. Менделєєв, який був першим головою Державної екзаменаційної комісії першого випуску інженерів у КПП.

Олександр Павлович щиро співпрацював з колегами із КПП. Так, відливка названих бронзових скульптур, автором яких був О.П. Скобліков, здійснювалась на навчальній базі кафедри ливарного виробництва (завідувач кафедри В.Г. Могилатенко). У роботі при створенні пам’ятників брали участь формувальник Ю.Д. Литвиненко, карбувальник В.І. Черемних, доцент С.О. Платонов, студенти.

Мені доводилося не один раз зустрічатися з Олександром Павловичем і спостерігати за втіленням у життя різних проектів і задумів. Кожна така зустріч розкривала його як цікаву відкриту людину і визначного скульптора України.

Але найбільше запам’яталася описана вище зустріч з Майстром у його майстерні.

**М.Ю. Ільченко, член-кореспондент НАН України,
проректор НТУУ “КПІ”
“Київський політехнік” №30 від 17 жовтня 2019 р.**

На честь геніального вченого

2 листопада 2002 року виповнилось 100 років із дня народження академіка С.О. Лебедева – творця першої в СРСР і континентальній Європі цифрової ЕОМ. З цієї нагоди відбулися Лебедевські наукові читання з циклу “Видатні конструктори України”.

Читання проходили одночасно і у взаємозв’язку із заходами, які проводились Національною академією наук України.

У рамках цих заходів 14 листопада було відкрито пам’ятник С.О. Лебедеву на території НТУУ “КПІ”.

...Під урочисті звуки Гімну України повільно спадає біле полотнище і присутнім відкривається погруддя людини, яка змінила поступ науки в середині минулого століття. Так у присутності дочок Катерини Сергіївни та Наталії Сергіївни, колег, учнів та численних співробітників і студентів НТУУ “КПІ” на Площі випускників 14 листопада відкрили пам’ятник Сергієві Олексійовичу Лебедеву – творцеві першої в континентальній Європі електронно-обчислювальної машини (МЕОМ). Президент НАН України академік Б.Є. Патон у своєму виступі, зокрема, сказав: “С. Лебедеву з невеликим колективом вдалося зробити справу величезного значення. Наукова школа, створена ним, працює і розвивається й донині, має наукові досягнення як у Москві, так і в Києві, в Інституті кібернетики.

Сергій Олексійович був скромною та працюючою людиною, вмів керувати своїм творчим колективом. Його дочки – теж відомі вчені – гідно продовжують справу батька. Це була чудова російська сім’я з великої букви. Студенти повинні знати про життя та діяльність визначних особистостей минулого і наслідувати їх приклад”.

Радник посольства Росії в Україні пан Г.Б. Вишинський поділився роздумами, що в історії науки є події-віхи, які визначають прорив технічної думки в практику. Таким проривом він вважає створення МЕОМ.

Після переїзду до Москви С.О. Лебедев не поривав творчих зв’язків з українськими колегами. Співпраця між московськими та київськими послідовниками вченого триває і нині. Вона обумовлює теперішні й майбутні успіхи науковців. Дивлячись на пам’ятник, молодь пам’ятатиме вченого, який зміцнив російсько-українське співробітництво. “Символічно,

– наголосив пан радник, – що саме в цей час, коли ми в Києві відкриваємо пам’ятник російському вченому, Надзвичайний і Повноважний Посол Росії в Україні пан В.С. Черномірдин відкриває у далекому Сургуті Культурний центр України. Академік РАН С.О. Бурцев, представник наукової школи С. Лебедева, згадував, що в 50-х рр., коли почала розвиватися обчислювальна техніка і він прийшов працювати до Сергія Олексійовича, не було підручників та навчальних курсів про ЕОМ. Тож С.О. Лебедев та співробітники, котрі приїхали з Києва, навчали молодих колег безпосередньо на робочих місцях. Часто всі разом їздили у Феофанію, де працювала МЕОМ. Також С.О. Бурцев від імені усіх учнів С. Лебедева подякував НАН України за увічнення пам’яті російського вченого. Він сподівається, що традиції спільної праці будуть продовжені молодим поколінням, зокрема київськими політехніками.

Голова Солом’янської РДА І.П. Сидоров зазначив, що відкриття пам’ятника – велика подія для району і закликав молодь пам’ятати свою історію та людей, які її творили. А ще – подякував керівництву НАНУ та НТУУ “КПІ” за встановлення пам’ятника саме в Солом’янському районі. “Якщо люди знають своїх героїв, у них, а значить і у районі, є майбутнє”, – сказав він.

Катерина Сергіївна, дочка вченого, щиро і схвильовано дякувала за увіковічення пам’яті батька. Вона назвала відкриття пам’ятника честю і щастям для двох держав. Студентка ФІОТ Олександра Бойко назвала створення МЕОМ науковим подвигом. Фундаментальні засади обчислювальної техніки, розроблені С. Лебедевим, і досі вивчають студенти і розвивають у своїй професійній діяльності. Час підтвердив прозорливість слів, сказаних ученим, які викарбувані на постаменті: “Електронна обчислювальна техніка буде мати не менше, якщо не більше значення, ніж будь-яка технологія”. Керівник делегації американських учених доктор з лабораторії Лос-Аламоса Анна Фітцпатрік розповіла, що після потепління відносин між нашими країнами іноземні вчені мають змогу вільно відвідувати Україну і дізнаватися про величезні досягнення українських науковців, зокрема школи Лебедева. Вона вдячна українському урядові та науковим інституціям за організацію візиту.

На закінчення мітингу академік-секретар Відділення інформатики НАНУ І.В. Сергієнко подякував усім, хто брав участь у створенні пам’ятника: авторові ідеї Президентові НАН України Б.С. Патону, скульпторові О.П. Скобликову, ректорові НТУУ “КПІ” академіку М.З. Згуровському, деканові ІФФ О.М. Бялику та всім іншим, чийми зусиллями увічнено пам’ять С.О. Лебедева.

У той же день відбулися урочисті збори Національної академії наук України, присвячені видатному вченому. Наступного дня пройшла міжнародна наукова конференція, в якій брали участь вчені з Росії, Угорщини,

США та інших країн. На конференції розглядалися питання впливу ідей С.О. Лебедева на розвиток сучасної обчислювальної техніки.

Останнім заходом у рамках наукових читань була зустріч 16 листопада у залі засідань Вченої ради НТУУ “КПІ” ветеранів комп’ютерної техніки з вчителями інформатики київських шкіл та членами Малої академії наук “Дослідник”. В рамках цієї зустрічі відбулися виступи ветеранів, котрі працювали разом з С.О. Лебедевим, захист наукових робіт членів МАН, вікторина та нагородження переможців.

Інф. “КПІ”

“Київський політехнік” №37 від 28 листопада 2002 р.

Піонер комп’ютерної науки і техніки

Сергій Олексійович Лебедев народився в 1902 р. в Нижньому Новгороді в сім’ї літератора-народовольця Олексія Івановича Лебедева та Анастасії Петрівни Мавриної. Такі риси характеру, притаманні Сергію Олексійовичу, як виняткова працездатність, порядність, сміливість, уважне ставлення до колег, особиста скромність – родом з дитинства.

У квітні 1928 р. С.О. Лебедев закінчив електротехнічний факультет Вищого технічного училища ім. Баумана (МВТУ) в Москві, де спеціалізувався в галузі техніки високих напруг. Дипломним проектом була серйозна науково-дослідна робота, де опрацьовувалась нова на той час проблема стійкості паралельної роботи електростанцій. Керував проектом видатний вчений – електротехнік, перший директор і організатор Всесоюзного електротехнічного інституту (ВЕІ) К.А. Круг.

Одержавши диплом інженера-електрика, Сергій Олексійович починає працювати викладачем Московського вищого технічного училища ім. М. Баумана, одночасно займаючись науковою діяльністю у Всесоюзному електротехнічному інституті (ВЕІ), де невдовзі очолює групу та організовує лабораторію електротехнічних систем. Під його керівництвом співробітники лабораторії опрацьовували проблеми стійкості та регулювання потужних енергосистем, розроблюючи відповідні методи розрахунку і впроваджуючи їх у практику проектування та експлуатації електростанцій та ліній передачі електроенергії. Складність цих розрахунків спонукала С.О. Лебедева зайнятися створенням моделей мереж змінного струму для аналізу режиму роботи електричних систем.

Перша така модель була побудована при безпосередній участі Сергія Олексійовича у 1930 р. В той же час розроблені принципово нові методи розрахунку режиму роботи та стійкості складних електричних систем лягли в основу розроблених і сконструйованих Лебедевим перших у країні моделей для розрахунку стійкості електричних систем.

У 1930 р. на базі електротехнічного факультету Московського вищого технічного училища було організовано Московський енергетичний інсти-

тут. Лебедев став одним з перших викладачів цього інституту. Спочатку він читав курс основ електротехніки, згодом опрацьовує і читає курс стійкості паралельної роботи електричних систем, який незабаром вводять в усіх енергетичних вузах країни.

У 1933 р. Лебедев у співавторстві з П.С. Ждановим опублікував монографію «Стійкість паралельної роботи електричних систем». В ній викладено теорію, методи розрахунку та способи підвищення стійкості енергосистем. Через рік ця книга була доповнена і перевидана. У світовій літературі на той час подібної праці, що так повно та різносторонньо висвітлює проблему стійкості енергосистем, ще не було.

23 жовтня 1935 р. рішенням ВАК 33-річному Лебедєву було присвоєно звання професора по кафедрі «Електричні станції та мережі».

У 1936 р. на базі лабораторії електричних систем та лабораторії автоматики було організовано відділ автоматики, який і очолив Лебедев. Тут він опрацьовує теорію штучної стійкості енергосистем, покладену в основу докторської дисертації. В 1939 р. Сергій Олексійович захистив докторську дисертацію не будучи кандидатом наук. Основні результати досліджень Лебедева широко використовувались при створенні ліній електропередач енергетичних систем у Радянському Союзі та за кордоном.

У ці ж роки вчений брав участь у роботі багатьох конференцій та з'їздів з питань енергетики та автоматизації. Вже на той час С.О. Лебедев вважав, що надзвичайно важливим об'єктом автоматизації є наукові дослідження і математичні розрахунки. В 1936-37 рр. Лебедев розробляє аналізатор для розв'язання диференціальних рівнянь і починає замислюватись над створенням електронної обчислювальної машини, в основі якої лежала б двійкова система числення.

Війна перекреслила плани Лебедева, і він повністю переключився на оборонну тематику.

12 лютого 1945 р. С.О. Лебедева було обрано дійсним членом Академії Наук УРСР. У травні 1946 р. Сергія Олексійовича призначили директором Інституту енергетики АН УРСР, і він з родиною переїжджає до Києва.

Так сталося, що саме 5 років, прожитих Лебедєвим у Києві, стали поворотними: вчений-електротехнік переріс у видатного фахівця з автоматики та піонера обчислювальної техніки.

Два десятки років Сергій Олексійович плідно займався питанням створення потужних об'єднаних систем та їхньою автоматизацією. Завершила цей період праця по створенню пристроїв компаундування генераторів електростанцій для підвищення стійкості енергосистем та поліпшення роботи електроустановок, що виконувалась в Києві впродовж двох років. За цю роботу в 1950 р. С.О. Лебедев та Л.В. Цукерник були удостоєнні Державної премії СРСР.

Починаючи з 1948 р. Сергій Олексійович працює над створенням електронних цифрових обчислювальних машин. В Інституті електротех-

ніки, який він очолював, Сергій Олексійович організував лабораторію, всю роботу якої зосередив на проблемах, зв'язаних з електронною обчислювальною технікою.

Перша у Радянському Союзі і навіть у континентальній Європі електронна цифрова обчислювальна машина “МЭСМ” була створена та введена в експлуатацію саме у цій лабораторії, що розміщалась у двоповерховому будинку в колишньому монастирському містечку Феофанія під Києвом.

Незалежно від зарубіжних вчених С.О. Лебедев наприкінці 1948 р. розробив принципи побудови ЕОМ з програмою, яка зберігається у пам'яті. “МЭСМ” була задумана Лебедевим як модель “Великої електронної обчислювальної машини”. Під час роботи над створенням макету вирішило рішення створити малу ЕОМ. Сам Сергій Олексійович говорить у записці, надісланій Раді з координації АН СРСР на початку 1957 р., так: “У 1948–1949 рр. мною були розроблені основні принципи побудови подібних машин. Враховуючи їхнє виняткове значення для народного господарства, а також побудови та експлуатації, я прийняв рішення якомога швидше створити малу електронну лічильну машину, на якій можна було б дослідити основні принципи побудови, перевірити розв'язання окремих задач і накопичити експлуатаційний досвід. У зв'язку з цим було намічено спочатку створити діючий макет машин з наступним переводом у малу електронну обчислювальну машину”. У протоколі №1 засідання закритої вченої ради Інституту електротехніки та Інституту теплоенергетики АН УРСР від 8 січня 1951 р. Лебедев зазначив: “За даними зарубіжної літератури проектування і створення машин триває 5–10 років, ми маємо намір побудувати машину за два роки”.

Вченому вдалося здійснити свої наміри. У зазначеній вище записці Лебедев констатує: “Розробка основних елементів була проведена в 1949 р.... До кінця 1949 р. була розроблена загальна компоновка машини і принципові схеми її блоків. В першій половині 1950 р. виготовили окремі блоки і приступили до їх наладки у взаємозв'язку; до кінця 1950 р. наладка створеного макету була завершена. Діючий макет успішно демонструвався комісії”.

Старші наукові співробітники, кандидати технічних наук Лев Наумович Дашевський і Катерина Олексіївна Шкабара були головними помічниками Лебедева при створенні машини, брали активну участь у роботі інженери С.Б. Погребінський, Р.Г. Офенгенден, А.Л. Гладіш, В.В. Крайницький, І.П. Окулова, З.С. Зорина-Рапота й інші співробітники й аспіранти лабораторії Лебедева, яким допомагали 15 техніків і монтажників. (Для порівняння: у створенні першої американської ЕОМ “ЕНІАК” окрім 13 основних розробників брали участь 200 техніків і велика кількість

робітників). Якщо врахувати, що “МЭСМ” була спроектована, змонтована і налагоджена за два роки, то можна стверджувати, що С.О. Лебедев і керований ним невеличкий колектив здійснили подвиг.

У 1951 р. почалась регулярна експлуатація “МЭСМ”. На ній, на той час єдиній машині такого класу, протягом 1952 р. розв’язувалися найважливіші науково-технічні задачі в галузі термоядерних процесів (Я. Зельдович), космічних польотів і ракетної техніки (Келдиш, Дородніцин, Ляпунов), дальніх ліній електропередач (Лебедев).

Розроблені Лебедевим основи побудови ЕОМ без принципових змін використовуються в сучасній обчислювальній техніці. Основні принципи побудови “МЭСМ” містяться у книзі (раніше засекреченій) “Мала електронна лічильна машина” (С.О. Лебедев, Л.Н. Дашевський, К.О. Шкабара, 1952). Опис “МЭСМ” – це перший підручник у країні з обчислювальної техніки.

У 1948 р. у Москві було створено Інститут точної механіки та обчислювальної техніки АН СРСР, який незабаром очолив академік М.О. Лаврентьєв. У березні 1950 р. Лебедева було призначено завідуючим створеної лабораторії №1 ІТМ і ОТ. Проте ще 2 роки Сергій Олексійович продовжував керувати київською лабораторією і періодично працював у ній, жваво цікавився роботами лабораторії, що почалися під його керівництвом. Після “МЭСМ” почалась розробка спеціалізованої ЕОМ “СЭСМ” для рішення систем алгебраїчних рівнянь (головний конструктор З.Л. Рабінович). Основні ідеї побудови “СЭСМ” належали Лебедеву. Це була його остання робота в Києві.

Переїхавши в 1952 р. до Москви, Лебедев поринув у роботу над “БЭСМ” – Великою електронною обчислювальною машиною, задуманою і промодельованою в Києві. Лебедев у статті “У колыбели первой ЭВМ” пише: “Коли машина (“БЭСМ”) була готова, вона анітрохи не поступалась найновішим американським зразкам і являла справжнє торжество ідей її творців”.

Незважаючи на те, що обчислювальною технікою С.О. Лебедев почав займатись в сорокап’ятирічному віці вже будучи досить відомим вченим-енергетиком, результати діяльності С.О. Лебедева в галузі комп’ютеробудування у наступні двадцять років (після створення “МЭСМ” і “БЭСМ”) вражають своєю масштабністю.

Під його керівництвом і за безпосередньої участі було створено ще 18 ЕОМ, причому 15 з них випускалися великими серіями. І це за існуючої технологічної відсталості (тоді ще невеликої). Серед розроблених під керівництвом Лебедева були універсальні супер-ЕОМ для обчислювальних центрів, одна з перших спеціалізованих ЕОМ для розв’язання лінійних алгебраїчних рівнянь “СЭСМ”, спеціалізовані ЕОМ для потужних обчислювальних комплексів в системах протиракетної оборони.

Його діяльність почалася з лампових машин, які виконували десятки тисяч операцій. На той час це були супер-ЕОМ. Створені у 1958 і 1959 рр. ЕОМ “М-40” і “М-50” виявилися найбільш швидкодіючими у світі. Створена у 1967 р. “БЭСМ-6” з продуктивністю мільйон операцій на секунду випускалася 17 років. Завершенням діяльності вченого стало створення супер-ЕОМ на інтегральних схемах продуктивністю в мільйони операцій на секунду.

Кожна ЕОМ була новим словом в обчислювальній техніці – більш продуктивна, більш надійна і зручна в експлуатації. Головним принципом побудови всіх машин було розпаралелювання обчислювального процесу. Вперше у світі цей принцип був реалізований у “МЭСМ”. У “БЭСМ-6” з’явився конвеєрний спосіб виконання обчислень. У наступних ЕОМ використовувалась багатопроцесорність тощо. Кожна нова ЕОМ була результатом радикальної переробки попередньої з критичним осмисленням усього нового, що з’явилося у країні і за кордоном.

Виняткова скромність С.О. Лебедева, секретність значної частини його робіт призвели до того, що за кордоном про геніального вченого було мало що відомо. Лише в дев’яносто п’яту річницю від дня народження вченого за кордоном визнали його заслуги. Сім’ї Лебедева була вручена медаль Міжнародного комп’ютерного товариства, на якій написано: “Сергій Олексійович Лебедев. 1902–1974. Розробник і конструктор першого комп’ютера у Радянському Союзі. Засновник радянського комп’ютеробудування”.

Заслуги С.О. Лебедева перед українською наукою не забуті. Одна з вулиць Києва носить його ім’я. Академія Наук України заснувала премію його імені. Першим лауреатом її став М.А. Лаврентьєв, наступними – В.А. Мельников, З.Л. Рабінович, Б.М. Малиновський. На будинку Інституту електротехніки АН України, яким керував С.О. Лебедев, установлена меморіальна дошка з написом: “В цьому будинку в Інституті електротехніки АН УРСР в 1946–1951 рр. працював видатний вчений, творець першої вітчизняної електронної обчислювальної машини, Герой Соціалістичної праці, академік Сергій Олексійович Лебедев”. У день її урочистого відкриття президент АН України академік Б.С. Патон сказав: “Ми завжди будемо пишатися тим, що саме в Академії наук України, в нашому рідному Києві розквітнув талант С.О. Лебедева як видатного вченого в галузі обчислювальної техніки і математики, а також великих автоматизованих систем. Він поклав початок створенню в Києві чудової школи в галузі інформатики. Його естафету підхопив В.М. Глушков. І тепер у нас плідно працює один з найбільших у світі Інститут кібернетики ім. Глушкова АН України. Його видатні праці назавжди ввійдуть у скарбницю світової науки і техніки”.

**Підготувала О. Шульга,
в.с. Державного політехнічного музею
“Київський політехнік” №37 від 28 листопада 2002 р.**

Творець музики чисел

З нагоди відкриття пам'ятника найвизначнішому українському математику ХХ сторіччя, вченому світової величини, видатному педагогові, який працював у КПІ з 1921 р. по 1938 р., академіку М.П. Кравчуку на площі біля музею зібралися співробітники та студенти КПІ, численні гості. Серед гостей – заступники голови КМДА М.О. Поживанов та І.М. Салій, голова Солом'янської РДА І.П. Сидоров, академік НАН України В.С. Королюк, автор пам'ятника скульптор О.П. Скобліков, родичі вченого (онуки Ігор Білий та Костянтин Кравчук з сім'ями, невістка Валерія Михайлівна Кравчук), його колишні студенти – полковник М.Р. Железняк, вчені-математики М.П. Хоменко, М.М. Кабальський, земляки з с. Човниця і м. Ківерці з Волині, з с. Саварки, що на Київщині, де в 1920–1921 рр. вчителював М.П. Кравчук.

М.З. Згуровський у вступному слові окреслив життєвий та творчий шлях українського вченого та побажав молоді бути гідними тих людей, яких вшановано на Алеї вчених.

Виконати урочисту місію – відкрити пам'ятник – доручено його автору скульпторові О.П. Скоблікову, заступникові голови КМДА М.О. Поживанову, голові Солом'янської райдержадміністрації І.П. Сидорову та академіку НАНУ В.С. Королюку. Під звуки Державного гімну України повільно спадає біле полотнище і присутнім відкривається постать вченого. Лунають оплески.

Академік НАН України В.С. Королюк розповів, що дослідження, які багато років тому провадив М.П. Кравчук, засвідчують велич української науки, залишаються актуальними і нині знаходять впровадження.

М.О. Поживанов зупинився на окремих датах із життя вченого. Зокрема, наголосив, що у 33 роки М.П. Кравчук став доктором наук,

професором, а у 37 – дійсним членом ВУАН. На Всесвітньому конгресі математиків у Болоньї (Італія, 1928 р.) його доповідь стала сенсацією. У 1992 р. ім'я М.П. Кравчука занесено до Міжнародного календаря ЮНЕСКО видатних діячів науки і культури.

Професор ФМФ Н.О. Вірченко стала бібліографом життєвого і творчого шляху вченого. М.З. Згуровський, надаючи їй слово, назвав діяльність Ніни Опанасівни подвижницькою. Н.О. Вірченко схвильовано охарактеризувала відкриття пам'ятника як світлу подію в історії науки, освіти і культури України. Від усіх науковців Києва, усієї України, усіх шанувальників вітчизняної науки вона подякувала ректорові університету М.З. Згуровському – людині творчій, що збагнув і оцінив надбання М.П. Кравчука – за підтримку у створенні пам'ятника. Свого часу математик М. Кравчук викладав у різних інститутах Києва, але саме політехніки віддали йому шану пам'яті і слави.

А ще вона навела пророчі слова вченого: “Ми маємо право і підстави сподіватися в ближчому майбутньому таких математичних кадрів, що зроблять нашу математичну школу осередком світового значення”.

Б.В. Сименович, земляк ученого, заступник голови Ківерцівської держадміністрації, передав присутнім привіт з мальовничої синьоокої Волині та розповів про вшанування відомого математика на його батьківщині.

І.П. Сидоров, голова Солом'янської РДА, наголосив, що у житті кожного народу повинна бути спадкоємність. Молодь – сьогоднішні студенти – продовжать справу попередників. “Якщо будемо патріотами свого ВНЗ, своєї країни – матимемо майбутнє”, – сказав він.

Студент ФМФ Д. Борисенко у своєму виступі розмірковував: академік для студента – недосяжне явище, взірець високого таланту, працьовитості і наполегливості. М.П.Кравчук жив любов'ю до своєї батьківщини, по-батьківськи любив студентів, брав участь у їхньому житті. Тож нинішні і майбутні молоді математики мають за честь досліджувати і розвивати його ідеї. Вони, запевнив Дмитро, ще впишуть свої сторінки в Книгу математики, творитимуть для України і любитимуть її так, як це вмів академік М.П. Кравчук.

Голова “Молодої просвіти” бандурист В. Мороз майстерно виконав пісню “Україно моя”. Зворушливо лилася мелодія, ніжно бриніли струни, западали у серце прості слова – Україно моя, батьківчино моя. Краще за пісню не скажеш.

Покладання квітів вилилося у довготривалу церемонію. Несли завітчані корзини і розкішні композиції, простенькі букети і квітучі гілочки. Кожний схилив голову і думав про своє: минуле і майбутнє. А навкруги цвіли дерева, буяла зелень, мінилися фонтани. Хотілося жити і творити.

Н. Вдовенко

Лицар математики

Михайло Пилипович Кравчук (27.IX.1892, за ст. ст., – 9.III.1942). Закінчив 1914 р. Київський університет, у 1923–33 рр. очолював Комісію математичної статистики АН УРСР, 1934–38 рр. працював в Інституті математики. Праці з алгебри, математичного аналізу, теорії аналітичних функцій і функцій дійсної змінної, теорії імовірностей і математичної статистики та наближених обчислень тощо (УРЕ).

Зробив фундаментальний внесок у різні розділи математики: **многочлени Кравчука, формули Кравчука, осцилятори Кравчука** існують і розвиваються на сторінках численних наукових досліджень різних країн. Нещодавно з матеріалів музею американської історії в штаті Айова стало відомо, що твори М. Кравчука прислужилися і до винаходу першого в світі електронного комп'ютера. Дж. Атанасов – американський вчений-винахідник – у 1938 р., коли працював над своїм винаходом, переклав з української на англійську мову двотомну монографію М. Кравчука з теорії застосування способу моментів та цікавився іншими роботами українського математика.

Тривалий час (1921–1938) М.Кравчук працював у КПІ, а в 1934–1938 рр. завідував тут кафедрою вищої математики. На заняття до нього ходили як на свято.

Вчений-математик є майже легендарною постаттю. Поет німого числа, лицар математики, творець музики чисел, титан математичної думки, гордість української математики – це неповний перелік епітетів, якими його нагороджують науковці, письменники, журналісти.

“Київський політехнік” №18 від 29 травня 2003 р.

Виступає професор Н.О. Вірченко

Вшанування пам'яті В.Н. Гриднева

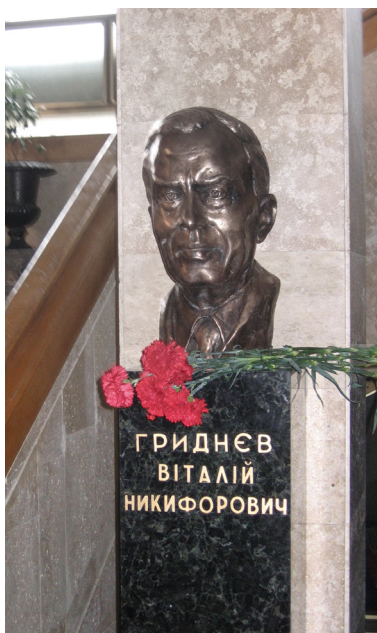
7 квітня в НТУУ “КПІ” відбулося відкриття скульптурного портрета видатного вченого-металурга, дослідника, педагога, невтомного організатора науки і освіти, громадського діяча, ректора Київської політехніки (1952–1955), директора Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України (1955–1985), засновника спеціальності “Фізика металів” у КПІ академіка Віталія Никифоровича Гриднева (1908–1990).

На початку урочистого заходу, що проходив за участю президента НАН України академіка Б.Є. Патона, гості у супроводі ректора університету академіка НАН України М.З. Згуровського, представники ректорату і громадськості поклали квіти до пам'ятника Є.О. Патону.

Урочистості із вшанування пам'яті В.Н. Гриднева відбулися в холі корпусу №9 ІФФ. До учасників зібрання звернувся ректор університету М.З. Згуровський, який нагадав про життєвий і творчий шлях академіка В.Н. Гриднева та поінформував, що враховуючи великі заслуги науковця і педагога в розвитку НТУУ “КПІ”, з ініціативи кафедри фізики металів Вчена рада НТУУ “КПІ” прийняла рішення, підтримане президією НАН України, Інститутом металофізики ім. Г.В. Курдюмова, Інститутом проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича, про вшанування його пам'яті: встановлення в корпусі №9 скульптурного портрета, облаштування меморіальної лабораторії, заснування іменної стипендії для студентів.

Академік НАН України М.З.Згуровський, зокрема зазначив: “Історія української науки знає багато славних імен, гідних прикрасити інтелектуальну скарбницю світової цивілізації. Але, коли заходить мова про таких подвижників прогресу, як Віталій Никифорович Гриднєв, стає зрозумілим, що деяким людям від природи дано об'єднати в собі здатності видатного вченого, рідкісного педагога, невтомного організатора науки й освіти, визначного громадського діяча.

Кілька поколінь учених, науково-технічних співробітників, викладачів і студентів знали Віталія Никифоровича як ректора КПІ, академіка-

секретаря відділення фізики АН УРСР, основоположника наукових напрямів, серед яких справою життя стало швидкісне термозміцнення сталей і сплавів.

Про Віталія Никифоровича справедливо можна сказати, що ним загартовувалась сталь, кувалися наукові кадри металофізиків і матеріалознавців. Очолюючи в КПП кафедру термічної обробки і металофізики, академік В.Н. Гриднєв не тільки підготував кваліфікований кадровий склад для Інституту металофізики, але й виховав блискучу плеяду випускників КПП. Серед них: академіки Віктор Іванович Трефілов, Володимир Володимирович Немошкаленко і Юлій Володимирович Найдич, члени-кореспонденти Сергій Олексійович Фірстов, Юрій Вікторович Мільман, Олександр В'ячеславович Курдюмов, Юрій Миколайович Коваль, Станіслав Петрович Ошкадъоров, академік РАН Олександр Михайлович Дихне”.

Під оплески присутніх донька В.Н. Гриднєва – Ірина Віталіївна та академік Б.Є. Патон відкрили скульптурний портрет В.Н. Гриднєва.

У своєму виступі президент НАН України академік Б.Є. Патон подякував, за його висловом, “улюбленому КПП”, ректору за вшанування пам’яті В.Н. Гриднєва як видатного вченого, який дбав про розвиток фундаментальних і прикладних досліджень, доклав багато зусиль на посаді директора КПП і організатора та багаторічного керівника Інституту металофізики, підкреслив його високі людські якості, висловив подяку скульптору О.П. Скоблікову за його чудову роботу.

Із теплими словами на адресу організаторів урочистостей, присутніх учнів В.Н. Гриднєва виступили його донька І.В. Гриднєва, перший віцепрезидент Академії наук, директор Інституту металофізики НАН України академік А.П. Шпак, професор кафедри фізики металів НТУУ “КПІ” О.В. Білоцький.

Серед учнів та соратників академіка В.Н. Гриднєва в урочистостях взяли участь академіки, керівники інститутів НАН України В.Г. Бар’яхтар, О.М. Івасишин, М.В. Новіков, В.Л. Найдек, В.В. Скороход, К.А. Юценко, провідні науковці члени-кореспонденти Ю.В. Мільман, В.Т. Черепін, С.П. Ошкадъоров, С.А. Фірстов, Д.Ф. Чернега та інші, заступник міністра освіти і науки України М.Ф. Степко, співробітники та студенти університету.

Ю. Москаленко

Зі спогадів академіка В.Н. Гриднєва

Засновник кафедри спеціальності “Фізика металів” В.Н. Гриднєв сумлінно готувався до виступів перед студентською аудиторією.

Серед конспектів, які готував Віталій Никифорович, хотіли б навести написаний перед Днем знань 1.09.1976 р. У ньому лаконічно, але глибоко розкрито погляди вченого на спеціальність, відданість справі, на роботу

дослідників. “Науку треба робити власними руками!” – цей заповіт В.Н. Гриднева і сьогодні є одним з основних вихідних положень кафедри фізики металів в організації навчального процесу.

“Высшая школа призвана подготовить инженеров высокой квалификации для работы в цехах, в заводских лабораториях, в НИИ, конструкторских бюро. Инженеры нужны с хорошей подготовкой, вооруженные арсеналом теоретических и практических знаний. Но главное любящих свою специальность.

Все три представленные в данной аудитории специальности достаточно близки и по подготовке и по характеру практической деятельности и мне представляется в не очень далеком будущем еще больше сблизить учебные планы и уж если делать узкую специализацию, то это осуществится на последнем курсе за счет курсовых и дипломных проектов.

Несколько слов о работе исследователей и научных сотрудников.

Это не легкая работа!

Не бояться черновой работы!

Науку надо делать собственными руками! Расцвет творческой деятельности 20–40 лет.

Путь исследователя – научного работника совсем не гладкая дорога к пьедесталу почета.

Есть трудности, просчеты, провалы и разочарования.

Многое зависит от умения правильно обобщать теоретические и экспериментальные результаты работ, делать правильные прогнозы и предвидения дальнейшего развития событий как в области науки, так и в области развития техники”.

Діяльність академіка В.Н. Гриднева у КПІ

Із повоєнних років життя та діяльність академіка Віталія Никифоровича Гриднева, визначного вченого та педагога, талановитого організатора науки і вищої освіти, тісно пов’язані з КПІ. На той час він уже мав величезний досвід наукової та викладацької роботи. Адже ще з середини 30-х років працював у Дніпропетровському металургійному і фізико-технічному інститутах разом із академіками В.М. Свєчніковим та Г.В. Курдюмовим – визнаними у світі фахівцями-металознавцями.

У роки Великої Вітчизняної В.Н. Гриднєв на Магнітогорському металургійному комбінаті брав безпосередню участь в освоєнні виробництва легованих сталей для оборонної промисловості, розробці технологічних режимів їх термічної обробки, контролі якості готової продукції. Тут виявився талант В.Н. Гриднева як непересічного науковця, організатора, допитливого дослідника фазових та структурних перетворень у вуглецевих та легованих сталях.

Наукові та організаторські здібності В.Н. Гриднева повною мірою розкрились у Києві, коли в лютому 1945 року його направили в розпорядження Академії наук УРСР і зарахували старшим науковим співробітником Інституту чорної металургії, а в березні 1945 р. – доцентом КПП.

У період відновлення зруйнованого війною народного господарства гостро постала проблема навчання інженерних кадрів різного профілю і, зокрема, такого важливого, як металургійний. Металознавчий напрям підготовки інженерів у складі створеного в 1944 р. металургійного факультету КПП очолив академік В.М. Свечніков – завідувач кафедри металознавства та термічної обробки, яку в 1948 р. було реорганізовано з утворенням кафедри металознавства під керівництвом В.М. Свечнікова та нової кафедри – термічної обробки. Останню очолив проф. В.Н. Гриднєв, що на той час підсумував свої наукові дослідження у докторській дисертації.

Діяльність В.Н. Гриднева в цей період була винятково активною, а її наслідки досить яскравими. Його викладацька майстерність та методична довершеність ведення навчального процесу, організаційні якості дістали гідне визнання: у серпні 1947 р. В.Н. Гриднева було призначено на посаду заступника директора з наукової і навчальної роботи КПП.

У 1948 р. в КПП було розпочато прийом студентів на спеціальність “Фізика металів”. Перші три роки навчання відповідали загальнотехнічній підготовці і лише з 1952 р. профілювання фахівців з фізики металів було організовано на новій кафедрі термічної обробки і фізики металів, очолюваній проф. Гриднєвим. Він запросив з Уральського політехнічного інституту доц. В.Г. Пермькова, який забезпечував підготовку студентів старших курсів з фізичних методів дослідження металів, та залишив на роботу асистентом випускника кафедри О.В. Білоцького. Тоді ж активну участь у підготовці фахівців брали такі видатні вчені АН України, як академік А.А. Смирнов, Г.С. Писаренко, чл.-кор. А.Г. Лесник.

Випуск спеціалістів-металофізиків став важливою ланкою в розвитку нового в системі АН України інституту – Інституту металофізики, з яким доля В.Н. Гриднева була пов’язана від моменту його створення – 1 березня 1955 р. – і протягом наступних тридцяти років, коли він був незмінним директором цього закладу.

На посаді завідувача кафедри термічної обробки та фізики металів В.Н. Гриднєв приділяв багато уваги розвитку та впровадженню нових сучасних методів дослідження, розробці оригінальних методик експерименту та зміцненню матеріальної бази кафедри. Йому вдалося створити на кафедрі творчу атмосферу, вдало поєднувати навчальний процес з науково-дослідною роботою. Це була школа, в якій зростали і виховувались науково-педагогічні кадри.

У серпні 1952 р. В.Н. Гриднева було призначено ректором КПП, на цій посаді він перебував протягом трьох років. У 1957 р. вченого було обрано

членом-кореспондентом АН України, він переходить на постійну роботу до Академії наук, при цьому не пориваючи зв'язків з КІП та кафедрою, де працює за сумісництвом. Керівництво кафедрою він передав доценту В.Г. Пермякову, який у 1959 р. захистив докторську дисертацію і очолював кафедру до 1973 р.

Отже, з Київською політехнікою було пов'язано близько 15 років творчої праці академіка В. Н. Гриднева. В останні роки, перебуваючи на посаді директора Інституту металофізики, під час творчих, ювілейних зустрічей Віталій Никифорович з теплою згадував роки напруженої праці, коли доводилось докладати багато зусиль та енергії для розвитку кафедри та інституту, для становлення нових наукових напрямів, підготовки кадрів, оснащення обладнанням, встановлення зв'язків з науковими та виробничими організаціями.

Достатньо лише згадати, що у створеній В.Н. Гриднєвим на кафедрі термічної обробки та фізики металів сприятливій творчій атмосфері захистили кандидатські дисертації Ю.О. Кочержинський, В.І. Трефілов, В.Т. Черепін, О.В. Білоцький, М.В. Білоус, В.Г. Нечипоренко, О.І. Єфімов і докторські дисертації В.Г. Пермяков, О.В. Білоцький та М.В. Білоус.

Творчі зв'язки кафедри з АН УРСР і, зокрема, з Інститутом металофізики з року в рік зміцнювались. Багато випускників кафедри поповнили відділи Інституту металофізики, Інституту проблем матеріалознавства, Інституту надтвердих матеріалів, Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона та ін. Нині Інститут металофізики більш як наполовину укомплектовано за рахунок випускників кафедри та ІФФ. Майже півстілття декани факультету – чл.-кор. НАН України Д.Ф. Чернега, проф. А.П. Сьомик, проф. О.М. Бялик – наполегливо вели і ведуть роботу з розширення цих зв'язків.

За підтримки та активного сприяння акад. В.Н. Гриднева свого часу було створено філії кафедр у відповідних підрозділах академічних інститутів, що пізніше стало підґрунтям для створення навчально-наукової Асоціації “Матеріалознавство” між ІФФ НТУУ “КІП” та академічними інститутами: металофізики ім. В.Г. Курдюмова, проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича, електрозварювання ім. Є.О. Патона, надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля, фізико-технологічного інституту металів і сплавів.

Академік В.Н. Гриднєв був талановитим керівником наукової школи, який передбачав майбутнє. Справи, започатковані ним, продовжують в Академії наук та НТУУ “КІП”.

О.В. Білоцький, Ю.Н. Москаленко
“Київський політехнік” №15 від 20 квітня 2006 р.

Відкриття пам'ятника С.П. Корольову

Серед урочистостей, що проходять в Україні з нагоди 100-річчя від дня народження її славного сина – геніального вченого, конструктора, людини високого розуму і таланту Сергія Павловича Корольова, – і відкриття пам'ятника на території НТУУ “КПІ”, де майбутній головний конструктор навчався у 1924–1926 рр. на машинобудівному факультеті.

18 січня Київська політехніка приймала високих і почесних гостей – нащадків С.П. Корольова, космонавтів СРСР та України, ветеранів Байконура, представників законодавчої та виконавчої влади України, дипломатичного корпусу, Національного космічного агентства України (НКАУ), наукову та освітянську громадськість, представників Житомира – батьківщини вченого, на Музейній площі

зібралися також студенти та співробітники університету.

Вітаючи присутніх, ректор НТУУ “КПІ” академік М.З. Згуровський сказав, що “ми всі маємо пишатися, бо саме українська земля дала життя і путівку в майбутнє цій славній людині – геніальному конструкторові, вченому, підкорювачеві космосу”. “У КПІ Сергій Корольов почав своє професійне формування, – вів далі ректор. – Він мав чудових учителів – математика М.П. Кравчука (до речі, пам'ятник академіку Кравчуку розташований поруч із пам'ятником С.П. Корольову), механіка Г. Сухомела, радіофізика В. Огієвського, інструкторів льотної справи І. Касяненка та В. Боброва”. Щоденно студенти КПІ проходять повз барельєф ученому на фасаді головного корпусу, навчаються в аудиторії ім. С.П. Корольова, у ДПМ розгорнуто експозицію, присвячену підкорювачу космосу, тепер на головній алеї їх зустрічатиме пам'ятник синові Землі, який зробив перші кроки у Всесвіт – на цій ліричній ноті закінчив свій виступ ректор.

Право перерізати стрічку на полотнищі і відкрити пам'ятник надається дочці вченого Наталії Сергіївні Корольовій. Під мелодію Гімну України повільно спадає полотнище і поглядам присутніх відкривається знайоме, таке людяне і разом із тим бронзово-величне, обличчя людини, що відкрила нову сторінку в історії людства.

Перший заступник Голови Верховної Ради України А.І. Мартинюк у своєму виступі поділився радістю, що було прийнято постанову ВР про відзначення 100-річчя геніального вченого – вихідця з України, а виконавча влада втілила її в життя, “спрацювавши чітко і злагоджено”. “Так склалося, – сказав Адам Іванович, – що про діяльність вченого дізналися більше, коли його вже не стало”. У політика викликає почуття гордості той факт, що всесвітньо відомий вчений народився на українській землі, навчався у прекрасному вузі, на урочистості зібралися численні соратники й учні космічного першопрохідця, серед них й українські космонавти. Тож є сподівання, що справу вченого буде продовжено і українська держава стане космічною у повному розумінні цього слова. Він впевнений: Україна запускатиме космічні апарати, розроблені й виготовлені на її території.

Вице-прем’єр-міністр України Д.В. Табачник у своєму виступі розмірковував, що ядерні й космічні дослідження змінили цивілізацію ХХ ст. Україні є чим пишатися, вважає він, адже саме її син здійснив мрію про підкорення Всесвіту, тож поняття Корольов й Україна – нерозривні. Він ще раз назвав поіменно українських космонавтів, присутніх на урочистостях: П.Р. Попович, Олександр Жолобов, Леонід Каденюк – і всі вони учні С.П. Корольова.

Дочка вченого Н.С. Корольова висловила щиру подяку НАН України, ВР України, ректорату НТУУ “КПІ” за увічнення пам’яті її батька та задоволення, що пам’ятник встановлено саме на території університету, де він навчався. До Києва з нею приїхали троє її дітей – внукив Сергія Павловича – та п’ятеро його правнуків. Наталія Сергіївна побажала студентам та співробітникам університету здоров’я й успіхів в усіх починаннях.

Президент НАН України академік Б.Є. Патон щиро привітав присутніх та родину Наталії Сергіївни з ювілеєм її батька – людини-творця, який створив космонавтику. Сергій Павлович за своє життя зробив так багато, що важко уявити, як це вдалося одній людині: “Не було б Корольова, не було б багато з того, що ми сьогодні маємо”. Багато років його ім’я було засекреченим. Костянтин Сергєєв, професор – так іноді він підписував свої статті у “відкритій” пресі. Лише фахівці знали, що є головний конструктор – С.П. Корольов та головний теоретик космосу – М. Келдиш. Сьогодні вчені зобов’язані сказати, як глибоко вони поважають і захоплюються науковим подвигом С.П. Корольова. “Поклонімося цій людині, вшануймо як належить, прагнімо хоч трохи бути схожим на нього”, – так закінчив свій виступ патріарх української науки.

Генеральний директор Національного космічного агентства України Ю.С. Алексєєв зауважив, що відкриття пам’ятника “ракетнику” – то знаменна подія, бо таких відзнак небагато у світі (та й галузь досить молода).

Пам'ять людська коротка, але тисячі студентів, проходячи повз бронзову постать, згадуватимуть доробки вченого, який своєю працею поєднав Україну, Росію й Казахстан. “Він створив не лише пілотовані космічні кораблі, – повідомив гендиректор, – за його безпосередньою участю було створено ядерний щит СРСР, тому ми нині живемо і працюємо у мирній обстановці”. Керівник агентства впевнений, що за достатнього фінансування Україна здатна створювати і запускати власні космічні апарати.

Міністр освіти С.М. Ніколаєнко згадав, як вони з однолітками, затамувавши подих, слухали перші повідомлення про польоти супутників та космічних кораблів у Радянському Союзі наприкінці 50-х – початку 60-х. Світ із задрістю слідкував за технічним і технологічним проривом країни Рад. “Напрацювань Сергія Павловича, – вважає міністр, – вистачило б на кілька Нобелівських премій”. Адже вчений півстоліття тому розгледів перспективу, а виграє та країна, яка вкладає кошти в перспективу. “Тож усім нам, – зауважив пан Ніколаєнко, – слід думати про перспективу, співпрацювати з сусідніми державами, досвід попередників дозволяє зробити правильні висновки. А студенти і викладачі мають сьогодні ще одне підтвердження, що вчинили вони правильно, коли прийшли в Київську політехніку”.

“Про Корольова можна говорити багато і довго”, – почав свій виступ Надзвичайний і Повноважний Посол РФ в Україні В.С. Чорномірдин. С.П. Корольов не лише великий конструктор і талановитий організатор, він мав величезну силу волі, завдяки чому й було створено перші супутники, гігантські оборонні системи, космонавтику. Американці відкрито визнавали, що росіяни перемогли в космосі, бо в них був С.П. Корольов. Посол подякував за збереження й увічнення пам'яті вченого в КПІ. “Ім'я С.П. Корольова назавжди вписано в історію людства, і вписав його Сергій Павлович сам, достойно”, – розмірковував політик. За його заслуги – належало б із золота відлити пам'ятник. “Маленьким Корольовим є чим пишатися, є з кого брати приклад. Ми ще почуємо про Корольових”, – закінчив пан Посол.

Льотчик-космонавт СРСР №3, двічі Герой Радянського Союзу, генерал-майор Павло Романович Попович у своєму виступі зауважив, що Сергій Павлович був не лише суворим керівником (так і мало бути, інакше не досяг би того, що зумів зробити), він був доброзичливим та уважним до підлеглих, турбувався та всіляко допомагав своїм колегам. Щирим словом проводжав кожного космонавта, а самому не завжди вдавалося потрапити на урочистості з нагоди їх успішного повернення (через надсекретність його не знали ні охоронці, ні керівники пишних прийомів, тому й не пускали). “Корольатам”, – звертаючись до молодого покоління Корольових, сказав він, – є чим пишатися. Пам'ятайте почуте і бачене”. Студентам та молоді космонавт побажав сонячного майбуття

(чергові примхи зимової погоди якраз обернулися ясним сонячним днем та високим голубим небом).

На завершення урочистостей ректор університету академік М.З. Згуровський подякував автору пам'ятника заслуженому художникові України Миколі Олексійовичу Олійнику та звернув увагу, що кожний із присутніх, як ніколи, намагався підступитися ближче до виступаючих та до монумента, “бути ближче до цієї чудової людини”.

Н. Вдовенко

Про С.П. Корольова

Спогадами про С.П. Корольова та розповідями про сьогоднішня поділилися зі студентами та в розмовах з кор. “КП” гості урочистостей, що прибули в НТУУ “КПІ” з нагоди відкриття пам'ятника вченому.

Н.С. Корольова, дочка “батька космонавтики”: Я обрала медичний фах, як і моя мама. Батько з розумінням поставився до моєї мрії та з повагою до вибору, адже головне, вважав він, щоб людина була працьовитою та цілеспрямованою. Нині я доктор медичних наук, професор Московської медичної академії. Старший мій син Андрій – теж доктор медичних наук. Середній – Сергій – закінчив той же факультет МВТУ, що свого часу й Сергій Павлович, молодша донька – лікар. Онуку було три роки, коли дідусь пішов із життя. Найбільше малому запам'яталося, що коли гостювали у дідуся, той дозволяв крутити ручки радіоприймача.

Сергій Павлович дуже любив свою роботу, його ніколи не полишали думки про пілотовані польоти. Тож завжди відчував дефіцит часу. Любив літературу, твори російських художників. Молодим навіть знявся в масовці у фільмі “Трипільська трагедія”. Фільми, як правило, дивилися вдома, в театр вибиралися зрідка (хоча Сергій Павлович і цікавився театральним мистецтвом): або встигали лише на другу дію, або після першої батько від'їжджав знову на роботу, казав, що вже відпочив.

П.Р. Попович, перший український космонавт: Я був членом першого загону космонавтів. Якось оголосили, що до нас прийде знайомитися головний конструктор, чекаємо когось поважного і величного. Стрімкою ходою, в білому халаті заходить головастиий, лобастий чоловік і починає за списком викликати пілотів, причому після зачитування прізвища голову повертає саме туди, де сидить названа людина. Ми здивувалися, виявляється, він запам'ятав нас по фото, коли переглядав особові справи.

С.П.Корольов називав нас “орєліками”. Дуже заздрих, що сам не може злітати з нами.

І.Б. Бровко, 92 роки, у 1945-му (при випробуваннях “ФАУ” в Німеччині) – командир стартового дивізіону: За характером роботи доводилося бувати у відрядженнях в Чехословаччині та Австрії, Сергій Павлович завжди дбав про культурний відпочинок підлеглих, організовував

відвідання театрів, потім уже офіцери стали ходити на спектаклі з власної ініціативи. У мене навіть збереглися деякі театральні програмки з того часу.

Б.Є. Патон, президент НАН України: Зустрілися з Сергієм Павловичем на засіданні президії АН СРСР, я поздоровив його з черговим успішним польотом, а він у відповідь: “Ми рудокопи, сидимо під землею, коли літають наші орли, їх і вітають” (малася на увазі засекреченість ученого).

Мама Сергія Павловича – Марія Миколаївна – була дуже розумною, діяльною та інтелігентною жінкою. Вона дуже любила сина і доклала багато зусиль, щоб добитися його звільнення після необґрунтованого засудження. Вона неодноразово зверталася з листами та телеграмами до керівництва держави, відомих людей – В. Гризодубової, В. Громова, інших, які своїми клопотаннями врешті-решт і сприяли його поверненню. А листи, які ця мужня жінка писала своєму синові, – то зразок високої духовності й ніжної материнської любові.

Якось запитав у Корольова, що прочитати, щоб досягнути велич космосу? Той відповів: “Цюлковського, звичайно. А ще – Стругацьких”.

С.П. Корольов був дуже відповідальною людиною. Щороку потрібно було здавати в президію Академії наук звіт про виконану роботу. Так от Сергій Павлович писав їх від руки, значного обсягу, дуже скрупульозно і відповідально.

Я прагнув знайти застосування електрозварювання у космосі. Про це мріяв і С.П. Корольов: “Ось збудуємо зварну оранжерею на орбіті й вирощуватимемо там овочі для космонавтів”. Він взагалі був мрійником, але вмів свої мрії втілювати в реальні проекти.

12 квітня 1961 року я був якраз у США. Так у Нью-Йорку газети вийшли, зокрема, з матеріалами про те, що в Росії нащадка князів Гагаріних “закинули” у безповітряний простір, бо надто він заважав на землі. Було й таке.

Факт, який наводить Наталія Сергіївна у книзі про батька. Після успішних запусків супутників та першого пілотованого корабля Нобелівський комітет звернувся до Радянського Союзу з пропозицією, щоб висунули творця цієї техніки на премію. Та тодішнє керівництво відмовило: мовляв, це створив увесь радянський народ, народ і Комуністична партія. Так і не став учений лауреатом.

Наталія Сергіївна виконала колосальну за обсягом роботу зі збору документів про свого батька. Вона проїхала по всіх місцях, куди доля кидала Сергія Павловича, отримала копії документів з архівів КДБ тощо. Нині підготувала тритомник про С.П. Корольова з багатим фактичним матеріалом – спогадами, розповідями, архівними документами. За такий подвижницький труд Н.С. Корольова заслуговує звання Герой Росії.

Н. Єлизарова
“Київський політехнік” №3 від 25 січня 2007 р.

Вшанування пам'яті видатного вченого

27 травня в НТУУ “КПІ” відбулося відкриття скульптурного портрета видатного вченого-матеріалознавця, дослідника, педагога, невтомного організатора, громадського діяча, пропагандиста науки, першого завідувача кафедри порошкової металургії КПІ (нині кафедра високотемпературних матеріалів та порошкової металургії ІФФ НТУУ “КПІ”), заступника директора з наукової роботи Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАНУ, члена-кореспондента НАН України Григорія Валентиновича Самсонова.

Урочистості із вшанування пам'яті Г.В. Самсонова відбулися у холі корпусу №9 університету. На зібранні були присутні академіки НАНУ А.Г. Касторнов, П.С. Кислий, В.В. Скороход (директор ІПМ ім. І.М. Францевича), проректор з наукової роботи НТУУ “КПІ” член-кореспондент НАНУ М.Ю. Ільченко, а також вчені з Росії, Білорусі, Сербії.

До учасників зібрання звернувся декан інженерно-фізичного факультету П.І. Лобода, який нагадав про життєвий і творчий шлях Г.В. Самсонова. П.І. Лобода зазначив, що останні 15 років життя Г.В. Самсонова – це ціла епоха в становленні сучасного матеріалознавства тугоплавких сполук як фундамента новітніх композиційних матеріалів і технологій. Діапазон наукових інтересів Григорія Валентиновича Самсонова був надзвичайно широким. Йому належать основоположні роботи в галузі хімічного зв'язку тугоплавких сполук, які лягли в основу наукової концепції створення композиційних матеріалів на основі тугоплавких сполук з необхідними властивостями. Виконані ним фундаментальні дослідження з фізичної хімії тугоплавких сполук стали основою для виробництва і застосування близько 500 таких речовин у промислових масштабах.

Г.В. Самсоновим опубліковано 1400 наукових праць, близько 50 монографій і довідників. У світі практично немає монографій з тугоплавких сполук, яких не згадували би його роботи, і сьогодні його роботи мають високий індекс цитування.

Г.В. Самсонов підготував 170 кандидатів наук і 20 докторів наук, одержав світове визнання, був членом багатьох міжнародних наукових видань,

стояв у витоків створення Міжнародного інституту науки про спікання, нагороджений вищою нагородою Міжнародного Планзесєвського товариства порошкової металургії та медаллю ім. С.І. Вавилова, засновано премію ім. Г.В. Самсонова за найкращу статтю в журналі “Science of Sintering”.

У 1968 році йому присвоєно звання заслуженого діяча науки і техніки УРСР, в 1972 р. став лауреатом Державної премії УРСР, вшанований преміями ім. Є.О. Патона, ім. П.Г. Соболевського, ім. Д.І. Менделєєва, був обраний почесним членом Сербського хімічного товариства, Вищої технічної школи у Відні, Міжнародного інституту науки про спікання.

Г.В. Самсоновим виховано блискучу плеяду наукових і педагогічних кадрів, керівників НДУ і промислових підприємств.

Під оплески присутніх директор Інституту проблем матеріалознавства НАН України ім. І.М. Францевича академік В.В. Скороход, академік П.С. Кислий та проректор НТУУ “КПІ” член-кореспондент НАН України М.Ю. Ільченко відкрили скульптурний портрет Г.В. Самсонова.

Декан ІФФ П.І. Лобода подякував керівництву ІПМ НАНУ ім. І.М. Францевича за допомогу й підтримку кафедри ВТМ та ПМ, а також скульптору та колективу кафедри ливарного виробництва ІФФ за високоякісну художню роботу.

**За інформацією ІФФ
“Київський політехнік” №20 від 5 червня 2008 р.**

Відкрито перший у світі пам'ятник І.І. Сікорському

14 травня 2008 р. на Музейній площі НТУУ “КПІ” зранку людно та гамірно. З нагоди відкриття пам'ятника видатному авіаконструктору, вихованцю КПІ Ігорю Івановичу Сікорському зібралися студенти, викладачі, численні гості. Зокрема, заступник гендиректора Національного космічного агентства України Е.І. Кузнецов, головний конструктор АНТК ім. Антонова чл.-кор. НАН України Д.С. Ківа; мер м. Нью-Йорка у 1993–2001 рр., політик та бізнесмен Рудольф Джуліані; заступник голови департаменту прикордонної служби України О.Б. Лантвойт, депутати Київради В.В. Кличко та Д.Й. Андрієвський, голова Солом'янської РДА І.П. Сидоров, представники дипломатичного корпусу, громадськості, ЗМІ.

Відкриваючи урочистості, ректор університету академік НАН України М.З. Згуровський поінформував, що нинішня подія – то данина пам'яті колишньому студенту КПІ (1907–11 рр.), згодом відомому конструктору й інженеру, людині, яка залишила помітний слід в авіабудуванні та створила глибокі філософські твори. І.І. Сікорський увійшов у світову історію авіації як автор перших багатомоторних літаків. Та найбільше талант авіаконструктора розкрився в розробках гелікоптерів, які випускала створена ним у США авіаційна корпорація, що нині носить його ім'я.

У НТУУ “КПІ” глибоко шанують пам'ять про свого вихованця та співвітчизника: у 1998 р. на будинку Державного політехнічного музею було відкрито меморіальну дошку, студенти ФАКС отримують іменну стипендію І. Сікорського.

Віталій Кличко зачитав листа від сина авіаконструктора Сергія Сікорського, який висловив свою вдячність за збереження пам'яті про батька і сподівання, що нинішні студенти, натхненні прикладом попередників, зможуть розкрити свій творчий потенціал і стати відомими у світі. Рудольф Джуліані побажав студентам втілити свої мрії в реальність, опанувавши курс наук, та сприя-

ти дружнім відносинам між США й Україною, які нині активно розвиваються.

Е.І. Кузнецов у своєму виступі зауважив, що КПІ має пишатися своїми вихованцями – видатними вченими. А пам'ятник, на його думку, спонукає нинішніх і майбутніх студентів задуматися над майбутнім і тоді, можливо, з'являться нові Сікорські, які прославлять Україну. Д.С. Ківа наголосив, що досягнення і відкриття даються ентузіастам. Він також розповів про діяльність АНТК ім. Антонова й літаки, які виробляються тут. Вони є найкращими у світі й приносять славу своїй державі. Рідні І. Сікорського – О.І. Скрижанська та Г.В. Лашкар'єв, які мешкають у Києві, подякували адміністрації та колективу університету за збереження пам'яті про їхнього знаменитого родича, ім'я якого довгі роки замовчувалося.

Автор пам'ятника заслужений художник України Микола Олійник задоволений, що комісія обрала саме варіант пам'ятника, де авіатор стоїть на повний зріст зі своїм знаменитим капелюхом. На його думку, це образ людини, яка вже змінила світ, внесла багато нового в історію свого часу. На постаменті напис: "Знімаю капелюха перед Альма-матер, яка підготувала мене до підкорення неба" (такий текст було знайдено в нотатках авіаконструктора). Митець назвав своє творіння "повернення киянина додому" і сподівається, що ще багато імен відомих киян "повернуться з історичної еміграції".

У заключному слові М.З. Згуровський наголосив, що І.І. Сікорський своїм образом, прикладом, долею надихатиме молодих політехніків на здійснення мрій і побажав молоді орієнтуватися на фантастичні цілі. Тоді прийдуть успіх і визнання.

Н. Вдовенко
"Київський політехнік" №18 від 22 травня 2008 р.

Образ юності і свободи в КПІ

Юна замріяна дівчина, що присіла на вишукану лаву, кинувши поряд парасолку, віднині прикрашатиме студентську галявину навпроти 12-го корпусу. Скульптурну композицію, присвячену українській поетесі Олені Телізі, було відкрито 31 серпня в рамках святкування Дня першокурсника. Це перший пам'ятник О. Телізі на теренах України. Образ, втілений у бронзі, несе відчуття гідності, шляхетності, свободи.

Олена Теліга (1906–1942) – видатна українська поетеса і публіцистка. Вона відома як літературний критик, діяч української куль-

тури, громадський і політичний діяч, борець за незалежність України. Батько Олени – І.О. Шовгенів у 1918–1920 рр. працював професором Київського політехнічного інституту (гідротехнічне та меліоративне відділення інженерного факультету), так само Олена певний час була співробітницею КПІ. Народилася Олена в інтелігентній напівбілоруській – напівукраїнській родині. Мати її була дочкою православного священика, батько – знаним фахівцем, гідротехніком-практиком, працював на головних водних артеріях: Москві-ріці, Волзі, Клязьмі, Сіверському Донці, був одним із авторів проекту зрошення 500 тис. десятин Голодного степу поблизу Ташкента. Після розпаду Російської імперії в 1918 р. сім'я Шовгенових переїжджає на історичну батьківщину – до Києва. У травні 1920 р. І.О. Шовгенова було призначено директором департаменту водного господарства Міністерства шляхів сполучення УНР.

Ініціаторами встановлення пам'ятника на популярній серед політехніків галявині виступили студенти університету. За результатами опитування та інтернет-голосування: який символ (образ) вони хотіли б

бачити, обрали О. Телігу. Їх привабив юний образ патріотки-ровесниці, яка мешкала тут у студентському віці, та зворушливі стосунки Олени з чоловіком, який добровільно розділив її участь у Бабиному Яру – “і в житті, і в смерті”...

Автор пам’ятника – скульптор В.І. Щур. Улюблені й знані серед киян композиції – Проні Прокопівні й Голохвастову, В. Городецькому та ін. – витвір невичерпної фантазії та вправних рук майстра. Понад рік тривала робота над створенням та втіленням образу поетеси. Пам’ятник споруджено на кошти викладачів університету та депутата Київради, випускника КПІ Д.Й. Андрієвського.

На постаменті слова:

*“Не раз кажу: змагайся і шукай!
Вдивляйся в очі пристрастей і зречень!
І знаю я – в один затихлий вечір
До інших брам сягне твоя рука
(О.Теліга)”*

У церемонії відкриття пам’ятника взяли участь представники інтелігенції, владних структур, громадських організацій, зарубіжні гості, студенти та викладачі, зокрема, заступник міністра освіти і науки М.В. Стріха, голова Солом’янської РДА І.П. Сидоров, депутат Київради Д.Й. Андрієвський, представниця Українського жіночого товариства Ольга Кобець, заслужена артистка України, представниця фундації ім. О. Ольжича Світлана Мирвода та ін.

Вітаючи присутніх з нагоди відкриття пам’ятника, ректор НТУУ “КПІ” М.З. Згуровський наголосив: політехніки пишаються, що така світла особистість мешкала на території КПІ, згадувала його у своїх творах, знаходила тут натхнення і розраду. Пам’ятник, упевнений Михайло Захарович, стане благородним символом для нинішніх і наступних поколінь.

Д.Й. Андрієвський у своєму виступі побажав політехнікам вірити, що завтра здійсниться те, про що мріємо сьогодні, як писала у своїх творах поетеса О. Теліга.

М.В. Стріха подякував політехнікам за увічення пам’яті історичних постатей, які працювали в КПІ. Він побажав молоді “не бути партачами життя, жити повноцінно, радісно в ім’я України”.

На закінчення пролунали романси у виконанні С. Мирводи та її сина на слова О. Теліги.

Н. Вдовенко
“Київський політехнік” №24 від 3 вересня 2009 р.

Вони змінили світ

Відкриття пам'ятників

Алея видатних конструкторів і учених, які навчалися чи працювали в КПІ, 13 жовтня поповнилася ще трьома пам'ятниками. Увічнено імена геніальних конструкторів авіаційної та ракетно-космічної техніки Володимира Челомея, Лева Люльєва та Архипа Люльки, які розпочали свій шлях у промисловість і велику науку з навчання в КПІ.

У церемонії відкриття взяли участь члени родин славнозвісних конструкторів, представники підприємств Росії, де творили В.М. Челомей, Л.В. Люльєв і А.М. Люлька – НВО “Сатурн”, ВАТ “ОКБ Сухого”, військово-промислової корпорації “НВО машинобудування”, “Дослідно-конструкторське бюро “Новатор”. Україну представляли очільники ДП “Антонов”, ВАТ “Український науково-дослідний інститут авіаційної технології”, Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України, Інституту проблем міцності ім. Г.С. Писаренка НАН України, НАУ, Полтавського музею авіації, НАУ ім. М.С. Жуковського “ХАІ”, Богуславської районної держадміністрації Київської обл., селищної ради с. Саварка, Саварської СШ ім. А.М. Люльки, Солом'янської РДА м. Києва, Головного управління охорони культурної спадщини, науковці, ветерани авіакосмічної галузі, студенти, представники ЗМІ та ін.

Вітаючи присутніх, ректор НТУУ “КПІ” М.З. Згуровський звернув увагу, що поруч з пам'ятниками видатним конструкторам, які своїми відкриттями змінили світ, встановлено і погруддя їх вчителя – відомого математика М.П. Кравчука. Він також подякував творцеві пам'ятників –

Виступає Олександра Литвин

народному художнику України М.О. Олейнику та співробітникам ІФФ, які виготовляли погруддя.

Заступник генерального конструктора ВПК “НВО машинобудування” А.І. Бурганський, який працював з В.М. Челомеем, щиро подякував політехнікам за збереження пам’яті про видатну людину, “яку ще недооцінили”. За його словами, за сумою виконаних проєктів В.М. Челомею немає рівних у світі: 80% надводного і 100% підводного флоту колишнього Союзу мали на озброєнні його ракети.

Голова Солом’янської РДА І.П. Сидоров, який був присутній на відкритті всіх встановлених у КПІ пам’ятників, вважає, що увічнення видатних особистостей сприяє збереженню історії заради майбутнього та спадковості поколінь.

Заступник головного конструктора концерну “ППО Алмаз-Антей” О.Г. Коберниченко схвально відгукнувся про ініціативу КПІ увіковічити образи видатних учених, зокрема, Л.В. Люльєва, життя якого пройшло під грифом “цілком таємно”. За його словами, в роки Великої Вітчизняної зенітними комплексами Люльєва знищено дві третини ворожих літаків. Його винаходи випередили свій час на 20–30 років.

Олександра Литвин – школярка з с. Саварка, де народився А.М. Люлька, розповіла, що їх земляк своєю жагою до знань та національним корінням є прикладом для наслідування молоддю села. Професор ФМФ Н.О. Вірченко, яка багато років збирає історичні матеріали про М.П. Кравчука та сприяє його популяризації, наголосила, що Михайло Пилипович не лише вчив підопічних математичної гармонії, він готував молодь до перемог і успіхів: жити – творити – перемагати.

Після урочистого відкриття пам’ятників до постаментів було покладено квіти.

Академічні читання

Того ж дня відбулися короткі академічні читання, присвячені пам’яті видатних конструкторів. Було показано документальні фільми про діяльність кожного з них, присутні виступили зі спогадами та коментарями.

Зокрема, О.Г. Коберниченко згадував, що коли йшлося про співробітників Л.В. Люльєва, найкращою характеристикою була не займана посада, а ім’я наукового керівника. Внучка вченого Н.О. Костюкова передала до ДПМ сімейні реліквії.

Л.А. Люлька (донька вченого, яка приїхала разом з дочкою та внучкою) розповіла про непростий шлях в авіацію свого батька, його викладацьку діяльність.

На академічних читаннях також виступили: В.С. Кривцов – ректор НАУ “ХАІ”, Б.А. Дубас – голова Богуславської РДА, представники Полтавського музею авіації, академік НАНУ М.В. Новіков – директор Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля.

демії астронавтики (1974), лауреат Ленінської (1959) і Державних (1967, 1974, 1982) премій, двічі Герой Соціалістичної Праці (1959, 1963), нагороджений чотирма орденами Леніна, золотою медаллю ім. М.С. Жуковського “За кращу працю з теорії авіації” (1964), золотою медаллю ім. О.М. Ляпунова АН СРСР “За видатні праці в галузі математики та механіки” (1977).

З 1941 р. В.М. Челомей працює в Центральному інституті авіаційного моторобудування (ЦІАМ) у Москві. Під його керівництвом у 1944–1954 рр. створено кілька типів крилатих ракет з пульсуючим повітряно-ракетним двигуном. З 1944 р. він головний конструктор, а з 1959 р. – генеральний конструктор авіаційної техніки. Під керівництвом В.М. Челомея розроблено ракетноносії “Протон”, штучні супутники Землі “Політ” та “Космос-1267”, орбітальні станції “Салют”.

Лев Веніамінович Люльєв (1908–1985). Студент Київської політехніки 1927–1931 рр. Видатний конструктор артилерійської і зенітно-ракетної

А.І. Бурганський прокоментував фільм, присвячений десяти розробкам, виконаним під керівництвом В.М. Челомея, які було удостоєно найвищої нагороди СРСР – Ленінської премії (нею відзначалися досягнення, які переверщували світовий рівень). Від імені Федерації космонавтики Росії він вручив медалі імені академіка В.М. Челомея М.З. Згуровському, М.Ю. Ільченку та О.В. Збруцькому.

Н. Вдовенко

Володимир Миколайович Челомей (1914–1984). Студент Київської політехніки 1932–1933 рр., у КПІ захистив кандидатську. Видатний учений у галузі механіки і процесів керування, конструктор ракетно-космічної техніки, академік (1962), дійсний член Міжнародної ака-

зброї, розробки якого були унікальними і не мали аналогів у світі. Доктор технічних наук (1966), двічі Герой Соціалістичної Праці, лауреат Ленінської (1967) і Державних (1948, 1977) премій СРСР.

Працював конструктором в Уральському НДІ сільськогосподарського машинобудування, інженером-конструктором на Мотовиліхінському заводі. Напередодні Великої Вітчизняної – у секції артилерійських конструкцій (пізніше – дослідний відділ) на заводі № 8 у м. Підлипки. На цьому підприємстві за його участю та під його керівництвом у 1930-ті створюються і впроваджуються у виробництво 24-, 37- і 45-мм зенітні кулемети, 76- і 85-мм зенітні гармати. У 1945 р. Л.В. Люльєва призначають головним конструктором заводу. У 1947 завод реорганізований в ОКБ з проектування великокаліберної зенітної артилерії – ОКБ-8. У 1964 р. під керівництвом Л.В. Люльєва був освоєний випуск самохідного зенітно-ракетного комплексу “Круг”, а в першій половині 1980-х – унікальна зенітно-ракетна система (ЗРС) нового покоління – С-300В.

Архип Михайлович Люлька (1908–1984). Випускник КПІ 1931 р. Видатний конструктор турбореактивних двигунів, Герой Соціалістичної Праці (1957), професор МАІ (1958), лауреат Ленінської (1976) та Державних (1948, 1951) премій СРСР, академік АН СРСР (1968), де він з 1969 р. до останніх днів свого життя очолював комісію з газових турбін.

А.М. Люлька виступив ініціатором створення у Радянському Союзі турбореактивних двигунів. У 1945 р. очолив конструкторське бюро в м. Москві. З 1946 р. – генеральний конструктор авіаційних двигунів, пізніше – генеральний конструктор авіаційної техніки. Розробив та здійснив пропозиції по використанню нових енергетичних речовин. Розробив проекти низки турбореактивних і повітряно-реактивних авіаційних двигунів, зокрема “ТРД” (1937), “РД-1” (1940), “ТР-1” (1946), “ТР-2”, “ТР-3” (1947), “АЛ-5” (1951), “АЛ-7 Ф” (1953).

Літаки з двигунами АЛ встановили понад 50 світових рекордів.

“Київський політехнік” №34 від 20 жовтня 2011 р.

На вшанування Войцеха Свентославського

5 жовтня в НТУУ “КПІ” біля корпусу №4, де розташовуються хіміко-технологічний факультет та факультет біотехнології і біотехніки, відбулося відкриття пам’ятного знака на місці, де буде споруджено пам’ятник випускнику і викладачу КПІ – видатному польському фізико-хіміку і державному діячеві Войцеху Свентославському (21.06(03.07).1881 – 29.04.1968).

Учасників церемонії – а ними були студенти КПІ, учасники III Українсько-польського футбольного турніру “СТУДЕНТЄВРО-2012”, працівники і викладачі хіміко-технологічного факультету – привітали ректор НТУУ “КПІ” академік НАН України Михайло Згуровський, Надзвичайний і Повноважний Посол Польщі в Україні Генрік Літвін, заступник голови Київської міської державної адміністрації Леонід Новохатько, проректор Варшавської політехніки, який прибув зі столиці Польщі для участі у відкритті пам’ятного знака, Станіслав Вінценяк, президент Польської освітянської фундації “Perspektywy” Вальдемар Сивінський, перший заступник голови правління благодійного фонду “Асоціація випускників Київського політехнічного інституту” Михайло Родіонов і декан хіміко-технологічного факультету професор Ігор Астрелін.

Войцех Алоїзій Свентославський народився на Житомирщині у 1881 році. Навчався на хімічному відділенні Київського політехнічного інституту і закінчив його 1906 року, отримавши

мавши кваліфікацію інженера-технолога та диплом I ступеня. Ще в студентські роки почав активно займатися науковими дослідженнями, надрукував дві статті у співавторстві зі своїм керівником професором В.Г. Шапошниковим. У 1908 році розпочав працювати в КПІ як асистент кафедри фарбувальної технології. Згодом отримав посаду лекційного асистента кафедри неорганічної хімії, був обраний професорським стипендіатом у галузі термохімії, керував дипломними роботами з фізичної хімії. Невдовзі Войцех Свентославський став відомим завдяки своїм роботам з термохімії органічних речовин, а в 1911 році навіть отримав малу Менделєєвську премію. Колеги цінували його як винятково обдарованого експериментатора. У 1917 році він представив на фізико-хімічний факультет Київського університету магістерську дисертацію “Діазосполуки – термохімічні дослідження”, утім після її захисту йому було присвоєно ступінь не магістра, а доктора хімії. Працював в університетах Москви, Варшави, був ректором Варшавської політехніки, міністром освіти Польщі. Під час Другої світової війни викладав в американських університетах. Після повернення на батьківщину викладав у Варшавському університеті, працював в Академії наук Польщі. Був віце-президентом Міжнародного союзу теоретичної та прикладної хімії. При цьому ніколи не забував своєї альма-матер, і на початку 20-х років минулого століття став одним із засновників Гуртка вихованців КПІ у Польщі.

До історії світової науки Войцех Алоїзій Свентославський увійшов як основоположник термохімії органічних сполук, фундатор нового напрямку фізичної хімії – полізеотопії. Він є автором методики калориметричних вимірювань та теорії процесів коксування і переробки кам'яновугільної смоли, винахідником мікрокалориметра. За свої досягнення двічі висувався кандидатом на здобуття Нобелівської премії, є двічі лауреатом Державної наукової премії Польщі (1951, 1953 рр.).

Відкриття пам'ятного знака видатному польському випускнику українського вишу відбулося в рамках програми Третього українсько-польського студентського футбольного турніру “СТУДЕНТЄВРО-2012”, який проходив під девізом “Через спорт – до співпраці між університетами України та Польщі!”. Цей турнір, власне, і був започаткований не лише як суто спортивний захід, але й як своєрідний місток, який дозволяє українським і польським студентам налагоджувати навчальні, культурні і просто дружні зв'язки. Тож після завершення церемонії її учасники перейшли до зали засідань Вченої ради КПІ, де було організовано Вечір українсько-польської дружби та концерт тріо бандуристок і Народної хорової капели КПІ.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №29 від 11 жовтня 2012 р.

Нові пам'ятники видатним політехнікам

29 серпня 2013 року в Національному технічному університеті України “Київський політехнічний інститут” було відкрито пам'ятник видатному конструктору авіадвигунів, академіку АН СРСР, Герою Соціалістичної Праці, генерал-майор-інженеру авіації Олександру Мікуліну (1895–1985), який навчався в Київському політехнічному інституті.

До історії світової науки і техніки **Олександр Олександрович Мікулін** увійшов як творець низки поршневих і турбореактивних авіаційних двигунів оригінальної конструкції, деякі з них свого часу були кращими у світі. Понад те, двигуни О.О. Мікуліна використовувалися не лише в авіації, але й на флоті та в танкових військах. Останні роки свого життя О.О. Мікулін займався медичними проблемами і створив власну систему оздоровлення, яка не втратила актуальності до сьогодні.

“Олександр Мікулін – це людина, яка стала легендою ще за життя. Ми пишаємося тим, що він навчався в 1912–1914 роках в Київському політехнічному інституті, – сказав на початку церемонії відкриття ректор НТУУ “КПІ” академік НАН України Михайло Згуровський. – Тож ми з великою радістю відкриваємо йому пам'ятник на Алеї видатних конструкторів авіаційної ракетної і космічної техніки, які навчалися в нашому університеті”.

У церемонії взяли участь старший радник Посольства Російської Федерації в Україні, керівник групи двостороннього і регіонального співробітництва Ігор Севастьянов, перший секретар Посольства Російської Федерації в Україні Ірина Царьова, перший заступник генерального директора Центрального інституту авіаційного моторобудування ім. П.І. Баранова Віктор Гусев (м. Москва), заступник директора Меморіального музею космонавтики Юрій Соломко (м. Москва), автор пам'ятника, заслужений художник України скульптор Микола Олійник, викладачі, науковці, студенти НТУУ “КПІ” та інші.

А наступного дня біля корпусу № 4 відбулося урочисте відкриття пам'ятника ще одному колишньому студенту КПІ, який став видатним ученим, славнозвісному польському фізико-хіміку і державному діячеві Войцеху Свентославському (1881–1968).

Войцех Алоїзій Свентославський закінчив хімічне відділення Київського політехнічного інституту в 1906 році. До історії світової науки він увійшов як основоположник термохімії органічних сполук, фундатор нового напрямку фізичної хімії – полізеотропії. Він є автором методики калориметричних вимірювань та теорії процесів коксування і переробки кам'яновугільної смоли, винахідник мікрокалориметра. Двічі лауреат Державної наукової премії Польщі (1951, 1953 рр.), двічі номінувався на здобуття Нобелівської премії.

“Войцех Свентославський був людиною, що уособлює кращі риси як польського, так і українського народів. Його відданість науці, його відданість альма-матер, його видатні наукові досягнення є свідченням того, що Київська політехніка була і залишається провідним центром науки, – наголосив віце-прем’єр-міністр України Костянтин Грищенко, який взяв участь в урочистостях. – Президент України Віктор Федорович Янукович нині ставить завдання щодо підвищення ролі вищої освіти і науки. В цьому контексті КІП має відігравати ще значнішу роль як центр розвитку наукових знань і наукових розробок. І, вшановуючи сьогодні пам’ять цього видатного вченого, ми висловлюємо впевненість у тому, що ваш університет слугуватиме і високій науці, і зміцненню дружніх зв’язків між Україною і Польщею!”

У своєму вітальному слові Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Польща в Україні Генрик Літвін нагадав про міцні традиції дружніх зв’язків між Польщею та Україною і підкреслив, що цей процес набирає нових обертів і якості. “Сьогодні тисяча польських студентів навчається в Україні, майже десять тисяч українських – у Польщі. Розвиваються програми наукових стажувань, подвійних дипломів, – зауважив він. – А отже, наші зв’язки будуть ще ближчими, і, можливо, колись наші нащадки матимуть можливість відкривати нові пам’ятники видатним особистостям, подібним до Войцеха Свентославського, і говорити про дружні зв’язки між Україною та Польщею”.

У відкритті також узяли участь ректор Варшавської політехніки Ян Шмідт, президент Польської освітньої фундації “Перспективи” Вальдемар Сівінські, голова Секції вихованців КІП в Польщі Януш Фукса, автор пам’ятника скульптор Микола Олійник, викладачі, науковці, студенти НТУУ “КІП” та інші.

У програмі заходів з нагоди відкриття пам’ятника також було проведено круглий стіл “Войцех Свентославський – людина, яка зближує народи України і Польщі” за участю українських та польських дослідників.

Наостанок відбулася презентація спільного проекту Посольства Республіки Польща в Україні та НТУУ “КІП” щодо створення Навчально-наукового “Українсько-Польського центру вдосконалення технологій відновлюваних джерел енергії та енергоефективності”. Проект, фінансований за рахунок коштів Міністерства закордонних справ Республіки Польща, реалізується на кафедрі відновлюваних джерел енергії факультету електроенерготехніки та автоматики. Про його основні цілі, етапи і очікувані результати розповіли учасникам урочистостей декан факультету Олександр Яндульський, завідувач кафедри Степан Кудря і куратор проекту з польської сторони Другий секретар Посольства Республіки Польща в Україні Бартош Мусялович.

Інф. “КІП”
“Київський політехнік” №26 від 5 вересня 2013 р.

Відкриття пам'ятника Петару II Негошу

13 червня у сквері біля Науково-технічної бібліотеки НТУУ “КПІ” відбулися урочистості з нагоди відкриття пам'ятника видатному поету, світському і духовному володарю Чорногорії Петару II Негошу (1813–1851 рр.).

Встановлення на території КПІ пам'ятника цьому політичному і культурному діячеві – данина поваги братньому народу і важливий

крок у зміцненні культурних відносин між Чорногорією та Україною, які набули нової якості в грудні 2011 року, коли в головному адміністративному, економічному і промисловому центрі Чорногорії – місті Подгориці було урочисто відкрито пам'ятник Тарасу Григоровичу Шевченку.

Петар II Петрович Негош – володар (правитель) Чорногорії в 1830–1851 роках і митрополит Чорногорсько-Приморської єпархії Сербської Православної церкви. Видатний державний діяч, борець за незалежність Чорногорії від Туреччини, реформатор, за правління якого Чорногорія почала перетворюватися в незалежну державу сучасного типу. Він також заснував

у місті Цетиньє – історичній і культурній столиці країни – першу школу і друкарню, упорядкував збірку народних пісень. А ще він був видатним поетом – одним з найвизначніших у літературі балканських народів.

У церемонії, яку вів ректор КПІ академік НАН України Михайло Згуровський, взяв участь Прем'єр-міністр Чорногорії Міло Джуканович. “Негош у Чорногорії так само, як і Шевченко в Україні стали синонімами великої боротьби за волю. У них було бачення волі, і вони розширили межі волі. Своїми творами і всією діяльністю Негош зміцнив фундамент чорногорської ідентичності, відкрив горизонти політичного самоусвідомлення... Ми зберігаємо великий спадок, який залишили для нас Негош і Шевченко. Це – джерело вічного буття чорногорського і українського народів, як і їх творчість, яка житиме у віках”, – наголосив він у промові, присвяченій особистості Петара II Негоша та віковим традиціям близькості українського і чорногорського народів. А ще у своєму виступі Прем'єр-міністр Чорногорії зупинився на нових можливостях для

розширення співробітництва і відзначив, що вони вже забезпечили зміцнення зв'язків між нашими країнами.

На мітингу з нагоди відкриття пам'ятника Петару II Негошу виступили також міністр освіти і науки України Дмитро Табачник і голова міжнародної організації "Товариство "Україна – Чорногорія" член-кореспондент НАН України Станіслав Довгий.

Почесними гостями урочистостей були Надзвичайний і Повноважний Посол України в Чорногорії Оксана Слюсаренко, голова Київської міської державної адміністрації Олександр Попов, голова Солом'янської районної у місті Києві державної адміністрації Максим Луцький, автор погруддя чорногорський скульптор Драголюб Драга Джурович, представники Міністерства закордонних справ та інших центральних органів державної виконавчої влади України, представники чорногорської громади в Києві та викладачі, науковці й студенти НТУУ "КПІ".

Після закінчення урочистої церемонії відбулася коротка екскурсія, під час якої високі гості ознайомилися з минулим і сьогоденням НТУУ "КПІ" та оглянули алею пам'ятників видатним ученим і конструкторам, чия творча діяльність починалася в КПІ чи була з ним пов'язана.

Дмитро Стефанович
"Київський політехнік" №23 від 20 червня 2013 р.

Виступає Прем'єр-міністр Чорногорії Міло Джуканович

У КПІ відкрито Алею зірок і пам'ятник видатному авіаконструктору К. Калініну

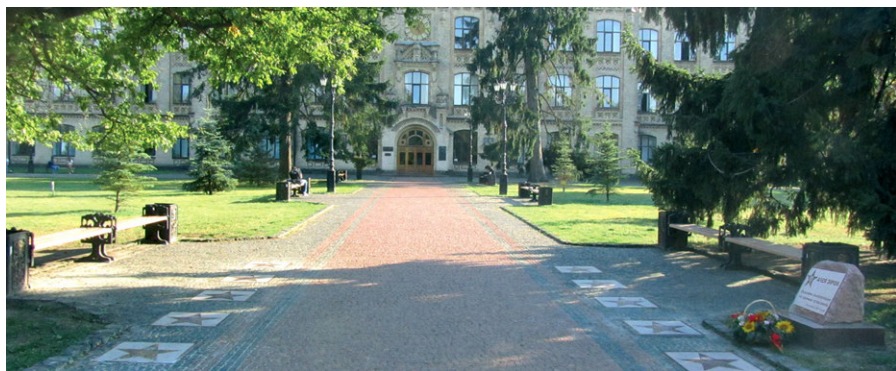
28 серпня, напередодні початку нового навчального року в НТУУ “КПІ” відбулося відкриття Алеї зірок університету і пам'ятника видатному вітчизняному авіаконструктору Костянтину Калініну.

Урочистості розпочалися з відкриття Алеї зірок КПІ на центральній алеї перед історичним корпусом №1 Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”.

Дванадцять її зірок увічнюють пам'ять видатних випускників Київської політехніки перших років її існування – авіаконструкторів Дмитра Григоровича, Володимира Григор'єва, Федора Терещенка, братів Андрія, Івана та Євгена Касяненків, льотчика-випробувача Олексія Граціанського, вченого-металурга Івана Бардіна, вченого-фізика Бенціона Вула, вченого-механіка Сергія Серенсена, вчених-енергетиків Олександра Вінтера і Івана Швеця. Це лише перші зірки Алеї: з часом перед головним корпусом університету відкриватимуться все нові й нові, адже серед випускників НТУУ “КПІ” багато знаних у світі особистостей і фахівців у різних сферах людської діяльності.

Після відкриття Алеї зірок на Алеї видатних учених і конструкторів НТУУ “КПІ” учасники урочистостей відкрили пам'ятник випускнику КПІ, видатному вітчизняному авіаконструктору Костянтину Калініну.

У церемонії відкриття пам'ятника взяли участь ректор НТУУ “КПІ” академік НАН України Михайло Згуровський, директор представництва Харківського державного авіаційного виробничого підприємства Валерій Губа, заступник директора Серійного заводу “Антонов” (Київський авіаційний завод “Авіант”) Володимир Асташкін, головний технолог Серійного заводу “Антонов” Геннадій Романович, керівники компаній-спонсорів, які допомогли університету поставити цей пам'ятник, – керуючий партнер ком-

панії “Айленд менеджмент” Богдан Андрейцев та очільник “Калінін інвеншн фонд” Володимир Гнат, автори монументу – молоді скульптори брати Микита та Єгор Зігури, викладачі й співробітники НТУУ “КПІ” та інші.

Ім'я **Костянтина Олексійовича Калініна** (1887–1938 рр.) було добре відоме його сучасникам, проте нині його пам'ятають здебільшого лише фахівці-авіабудівники та історики техніки. Костянтин Калінін закінчив КПІ у 1925 році. Його дипломний проект був присвячений розробці пасажирського літака. Він був побудований на Київському авіаційному заводі (тепер

– ДП “Антонов”), отримав назву “К-1” і став першою вітчизняною пасажирською машиною, рекомендованою для серійного виробництва. Тож невдовзі молодий інженер був призначений головним конструктором і директором новоутвореного Харківського авіаційного заводу. Створив цілу низку видатних для свого часу авіалайнерів, у тому числі перший у світі санітарний літак “К-4”; наймасовіший в СРСР до 1941 року пасажирський літак “К-5”, який витіснив з авіалінії країни німецькі “Юнкерси” і “Дорньє”; найпотужніший у 30-ті роки ХХ століття у світі літак-велетень “К-7”; перший у світі бомбардувальник безхвостової схеми “К-12” (“Жар-птиця”), в якому були реалізовані

технічні рішення, що широко використовуються в сучасній авіації; і навіть проект винищувача з ракетним двигуном і трикутним крилом великої стрілоподібності “К-15”, який став реальним прототипом сучасних надзвукових машин, тощо. Однак його діяльність і життя були перервані на вершині успіху: у 1938 році за наклепницьким звинуваченням його було заарештовано і розстріляно. Слід додати, що Костянтин Калінін став єдиним розстріляним із усіх незаконно репресованих головних конструкторів авіаційної техніки в СРСР.

За кілька десятиліть по тому видатний вітчизняний вчений у галузі механіки академік Іван Артоблевський зауважив: “Були два великі авіаконструктори – Ігор Сікорський та Костянтин Калінін. Першого Америка поховала як національного героя, а другого в нас ніхто не знає...” Нині, увічливши Калініна в бронзі, співробітники і студенти КПІ виправляють цю історичну помилку. І навіть пам'ятник йому встановлено майже напроти пам'ятника Ігорю Сікорському.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №25 від 4 вересня 2014 р.

ПАМ'ЯТНІ ЗНАКИ

“Сходи пізнання” у КПІ

Семиметровий стос книжок, увінчаний академічною шапочкою-бонетом, відкрито в КПІ. Назва дерев'яної скульптури, що постала біля історичного корпусу №1 університету – “Сходи пізнання”. Тож зміст алегорії додатково пояснювати, напевно, не потрібно – символіка цілком зрозуміла. Таким чином, університетський парк, який давно став улюбленим місцем відпочинку не лише студентів і працівників КПІ, але й мешканців усіх навколишніх вулиць, поповнився ще однією цікавою скульптурою.

Зауважимо, що донедавна цей арт-об'єкт був просто столітнім, зламаним грозою буком, уламки якого господарчі служби вже збиралися знести. Утім, з ініціативи і за фінансовою допомогою Богдана Андрійцева – мешканця одного з будинків, який розташований неподалік, перетворити скалічене дерево на витвір мистецтва зголосився

молодий скульптор Єгор Зігура. У роботі над скульптурою йому допомогли його брат Микита Зігура та Олександр Лузан. Керівництво університету охоче підтримало задум, і 16 листопада політехніки та небайдужі кияни змогли оцінити результати їхньої майже двомісячної праці. І оцінка ця, судячи з оплесків, була найвищою! До речі, пам'ятник, за словами учасниці церемонії, головного редактора журналу “Образотворче мистецтво” Ольги Собкович, вийшов ще й надзвичайно сучасним, адже таке поєднання матеріалів (у даному випадку – дерева і металу), як у наших “Сходах...”, широко використовується нині в пластичних мистецтвах.

Символічно, що відкриття монументу майже збіглося в часі з Днем студента, який відзначають 17 листопада. Тому ректор НТУУ “КПІ” Михайло Згуровський привітав усіх, хто зібрався на галявині, де відтепер височіють “Сходи...”, не лише з їх офіційним відкриттям, але й з цим святом.

І хай не всі, хто його слухав, є нині студентами (для когось це вже минуле, а для когось – майбутнє), кожному ця, не дуже й формальна, церемонія додала гарного настрою і налаштувала на добро. Ну а студенти КПІ, звісно, отримали ще один, наочний, імпульс для навчання. Щоб і самим в день отримання диплома урочисто вдягнути шовковий академічний бонет і мантию.

Інф. “КПІ”

“Київський політехнік” №35 від 17 жовтня 2012 р.

У КПІ відкрито пам'ятник “студентській мрії”

26 жовтня на території скверу “Поляна” нашого університету відбулося урочисте відкриття пам'ятника студентській мрії – везінню, або, як кажуть покоління студентів, “шарі”. Тож і сам монумент виконано у вигляді блискучої кулі. У церемонії взяли участь ректор НТУУ “КПІ” академік Михайло Згуровський, проректор з науково-педагогічної роботи Геннадій Варламов, голова Студентської ради Максим Гусак,

народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти Максим Луцький та ін.

“Ідея про відкриття пам'ятника везінню в КПІ виникла досить давно. Це – інтернаціональна традиція студентів багатьох уні-

верситетів світу, – зазначив ректор КПІ. – Та я погодився з нею лише після того, як побачив численні обговорення цієї ідеї в мережах нашими студентами в позитивному аспекті. Крім того, мою умовою було відійти від символу “шари” як символу обману і розглядати його як символ успіху оптимістичної “програми”, такої важливої і потрібної кожній молодій людині”, – додав Михайло Згуровський.

Варто зауважити, що пам'ятник везінню споруджено з ініціативи Максима Луцького. Це його подарунок своїй альма-матер.

Дійсно, так важливо для кожного студента мати своєрідний оберіг, який приносив би успіх і допомагав успішно складати сесії. Як відомо, принадувати успіх – найпопулярніший студентський ритуал. І студентська братія досі свято вірить у силу таких “обрядів”. Чи справді допомагають традиції полегшити життя студентів – сказати важко, але зробити його яскравішим і цікавішим – сто відсотків!

Лілія Скиба

“Київський політехнік” №33 від 8 листопада 2012 р.

“Новий Прометей”: енергію Сонця – в енергію думки!

Дощ, який 29 серпня з самого ранку періщив у Києві, не зміг завадити урочистій церемонії відкриття на площі Знань Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут” монумента “Новий Прометей”.

Стелу заввишки у вісім метрів виготовлено з нержавіючої сталі. Прометей тримає в руках символічне зображення Сонця, куди вмонтовані модулі сонячних батарей. Ці батареї накопичують енергію для живлення прожекторів, що підсвічуватимуть фігуру. Ще однією родзинкою монумента є вбудована апаратура бездротової передачі даних, завдяки котрій значна частина території університетського кампусу перетвориться на великий хот-спот, тобто на місце, де студенти і співробітники НТУУ “КПІ” зможуть безкоштовно користуватися Інтернетом за допомогою WI-FI. Тож ідею стели можна стисло сформулювати в гаслі “Енергію Сонця – в енергію думки!”. Цю енергію, як і на початку історії, дарує людям титан – Новий Прометей. Варто зауважити, що зразу після того, як цьогорічний переможець Всесвітньої олімпіади з математики студент ІІСА Євген Поліщук на запрошення ректора НТУУ “КПІ” Михайла Згуровського увімкнув

символічну кнопку пуску мережі в дію, деякі з присутніх відразу перевірили її роботу на своїх планшетах і смартфонах.

Ініціаторами створення стели виступили студенти університету, вони ж Інтернет-голосуванням з макетів, запропонованих для обговорення, обрали краще її рішення. А втілили стелу в металі молоді скульптори – брати Микита та Єгор Зігура. А реалізовано проект за сприяння компанії “Айленд Менеджмент”.

“Прометейя зроблено у вигляді блискучих променів, які пронизують чорний іржавий метал. Усе це символізує нову, екологічну енергію, яка зробить світ чистішим і забезпечить йому нове дихання, – наголосив, виступаючи на церемонії, Микита Зігура. – На наш погляд, ця скульптура є дуже актуальною саме тут, в КПІ – найбільшому осередку технічної думки в Україні”.

Це, до речі, не перша робота братів Зігура на території КПІ – торік вони вже спорудили на території університету “Сходи пізнання” – семиметровий стос книжок, увінчаний академічною шапочкою-бонетом – монумент, який став однією з окрас парку НТУУ “КПІ”.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №26 від 5 вересня 2013 р.

Відкриття пам'ятника Героям Небесної сотні

У День Незалежності в НТУУ “КПІ” біля міжконфесійного Храму Святителя Миколи Чудотворця – небесного покровителя університету відкрито і освячено пам'ятник Героям Небесної сотні.

Гранітний монумент виконано у формі козацького хреста. Він увічніює пам'ять героїв, загиблих за волю і незалежність України під час Революції Гідності. Серед них – і два київських політехніка: студент-заочник ФІОТ Сергій Бондарев, який загинув 18 лютого біля Будинку профспілок, і студент-заочник ФСП Юрій Поправко, закатований сепаратистами біля м. Слов'янськ наприкінці квітня цього року.

Церемонія відкриття пам'ятника розпочалася з урочистого молебну за Україну з нагоди 23-ої річниці її Незалежності. Його відслужив Глава Української Греко-Католицької церкви Блаженніший Святослав Шевчук.

А затим під звуки церковних дзвонів Владика Святослав Шевчук відкрив і освятив пам'ятник.

“Я переконаний, що цей пам'ятник Героям Небесної сотні надихатиме нинішнє і майбутнє покоління київських політехніків, та й не тільки політехніків, а молодь, усіх патріотів України на утвердження її Незалежності, на те, щоб Україна відбулася як могутня, гідна і дуже успішна країна”, – наголосив у своїй промові з нагоди відкриття пам'ятника ректор НТУУ “КПІ” академік НАН України Михайло Згуровський.

У церемонії також узяли участь міністр молоді та спорту України Дмитро Булатов, голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти Лілія Гриневич, президент Малої академії наук України член-кореспондент НАН України Станіслав Довгий, президент Національної академії педагогічних наук України академік НАН України

Василь Кремень, перший космонавт незалежної України Герой України Леонід Каденюк, відомий український поет, перекладач, кіносценарист, державний і громадський діяч Іван Драч, відомий український поет, дипломат, державний і громадський діяч, перекладач і літературний критик Дмитро Павличко, народні депутати України різних скликань, відомі українські політики, громадські діячі, діячі культури та мистецтв, представники християнських конфесій, співробітники та студенти університету.

Насамкінець учасники церемонії поклали квіти до пам'ятника.

Інф. прес-служби

“Київський політехнік” №25 від 4 вересня 2014 р.

**Покладання квітів до пам'ятника київським політехнікам, які віддали своє життя за волю і незалежність України.
11 листопада 2019 р.**

Алея зірок видатних політехніків

28 квітня відбулося урочисте відкриття Алеї зірок КПІ ім. Ігоря Сікорського перед історичним корпусом №1.

Закладено Алею було в 2014 році, а нещодавно завершився монтаж останніх її пам'ятних знаків. Тепер вона налічує вісімдесят зірок з рожевого граніту, кожна з яких присвячено видатному співробітнику або випускнику Київської політехніки. Люди, чиї імена увічнено в камені, прославили в різних галузях людської діяльності не лише свою альма-матер, але й Україну.

Алею споруджено завдяки спонсорській допомозі президента Фонду науково-технічного розвитку України ім. В.С. Михалевича Людмили Русаліної та благодійним внескам працівників КПІ ім. Ігоря Сікорського. На церемонію відкриття були запрошені також інші спонсори університету – народний депутат України Дмитро Андрієвський, президент Малої академії наук України член-кореспондент НАН України Станіслав Довгий, представник Президентського фонду Леоніда Кучми “Україна” Павло Гайдуцький та інші. Зі словами вдячності перед ними виступив ректор Національного технічного університету України

*М. Згуровський та Л. Русаліна відкривають Алею зірок
КПІ ім. Ігоря Сікорського*

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” Михайло Згуровський.

“Для мене велика честь приєднатися до добрих справ українських меценатів – Миколи Терещенка і Лазара Бродського, які заклали Київський політехнічний”, – сказала президент Фонду науково-технічного розвитку України ім. В.С. Михалевича Людмила Русаліна після церемонії відкриття.

Тож відтепер кожен політехнік і відвідувач, прямуючи до головного корпусу університету, проходить повз зірки з іменами ушлюблених попередників нинішніх студентів, викладачів і співробітників КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Після урочистостей їх учасники поклали квіти до пам’ятної дошки з фотографіями політехніків, які віддали своє життя за свободу і незалежність нашої держави під час Революції Гідності та в боях на сході України.

Володимир Школьний
“Київський політехнік” №15 від 18 травня 2017р.

Згадуємо піонера вітчизняного літакобудування Олександра Кудашева

7 листопада в КПІ ім. Ігоря Сікорського відкрито пам'ятний знак на місці побудови літака “Кудашев-1” – першого літака вітчизняної конструкції, який здійнявся у повітря.

Пам'ятний знак – це гранітна брила з табличкою, на якій зображено аероплан у польоті (автори проекту – заступник проректора з наукової роботи Віталій Котовський, провідний архітектор КПІ ім. Ігоря Сікорського Станіслав Снежкін та головний інженер підприємства “Лібава” Дмитро Яремчук). Встановлено його на місці дерев'яного ангару, в якому збудував свій аероплан екстра-

ординарний професор Київського політехнічного інституту, інженер і вчений-аграрій князь Олександр Кудашев. Цей апарат став першим вітчизняним літаком, що зміг відірватися від землі. У київське небо 23 травня 1910 року здійняв його сам розробник. До того дня в Російській імперії бачили польоти лише закордонних аеропланів.

“Сьогодні в нас знакова подія. Ми відроджуємо пам'ять видатної людини, яка своєю творчістю змінила світ. Це князь Олександр Сергійович Кудашев, – наголосив на церемонії відкриття пам'ятного знака ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського академік Національної академії наук України Михайло Згуровський. – Ми вшановуємо досягнення людської думки, його досягнення, досягнення його інженерної творчості. Вшановуємо досягнення нашого професора, який саме тут зробив свій прорив у майбутнє”.

Випускник Інституту інженерів шляхів сполучення в Санкт-Петербурзі, Олександр Кудашев залишив слід не лише в залізничній справі та будівельному мистецтві (працював на будівництві залізничної лінії від Тифліса до Карса), але й в аграрній науці (провів дослідження ґрунтів чорноземної смуги Європейської частини Російської імперії, обґрунтував найвигідніше для зернового типу використання фермерського господарства площею 50–100 десятин), викладав у КПІ (на кафедрі будівельного мистецтва й архітектури), обіймав високі посади в Київській губернській управі, згодом знову викладав, але тепер уже

в Політехнічній школі в Парижі тощо. Проте сьогодні відомий він, усе ж таки, передусім внеском, який зробив у справу становлення вітчизняного авіабудування. І саме в КПІ він побудував три з чотирьох своїх аеропланів. Однак попри те, що ім'я Олександра Кудашева нині знайоме не лише фахівцям з історії авіації, але й багатьом з тих, хто просто цікавиться минулим нашої країни, в біографії його залишається доволі багато, сказати б, “білих плям”. Навіть точне місце і обставини його смерті до сьогодні не з'ясовані. Відомо лише, що закінчив він свій земний шлях у часи Першої світової війни у Франції. Забутими були й більшість його наукових праць.

Участь у церемонії відкриття і розрізанні символічної стрічки перед пам'ятним знаком узяли президент Національної академії аграрних наук України Ярослав Гадзало, аташе з питань університетського і наукового співробітництва, директор Французько-українського центру університетського і наукового співробітництва Сільвен Ріголле та директор Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук академік НААН України Віктор Вергунов.

Зліва направо Я. Гадзало, М. Згуровський та В. Вергунов

Пам'ятний знак між корпусом №4 (“Хімічним”) університету та Науково-технічною бібліотекою ім. Г.І. Денисенка встановлено саме тепер не випадково, адже 2017 року відзначається 145-річчя від дня народження Олександра Сергійовича Кудашева і 100-річчя від дня його смерті. Тож з цієї нагоди після урочистостей просто неба в Державному політехнічному музеї при КПІ ім. Ігоря Сікорського відбувся круглий стіл, присвячений життю і діяльності цього непересічного інженера і науковця.

Засідання круглого столу вів Михайло Згуровський, який після стислого вступу передав слово одному з ініціаторів створення пам'ятного знака, досліднику наукової творчості та життєвого шляху Олександра Кудашева академіку НААН України Віктору Вергунову. Його доповідь називалася “Із славетного роду Кудашевих: аграрні студії князя О.С. Кудашева. Презентація біобібліографічного покажчика про князя О.С. Кудашева”, але зміст її вийшов далеко за межі аграрних студій непересічного вченого та інженера й розкривав невідомі широкому загалові факти його біографії та змушував по-новому поглянути на його наукову діяльність.

Про коло питань, які також розглянули учасники круглого столу, свідчить тематика їхніх доповідей: “Авіаційна діяльність князя О.С. Кудашева: уточнені аспекти” (завідувач відділу історії КПІ Державного політехнічного музею при КПІ ім. Ігоря Сікорського Віталій Татарчук), “Наукові знахідки в архівах про долю нащадків князя О.С. Кудашева” (науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України Юрій Нетреба), “Родинний маєток Кудашевих у Малій Висці” (доцент кафедри історії України Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Олександр Чорний), “Відомі імена в історії Малої Виски та розвиток туристичної галузі (на прикладі родини Кудашевих)” (заступник голови Маловисківської міської ради Кіровоградської області Леся Постолок). Виступив перед учасниками й один із нащадків славетного роду Кудашевих киянин Олег Винниченко, який нині займається вивченням історії своєї сім'ї та її родинних зв'язків.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №32 від 16 листопада 2017 р.

“Еволюція пізнання”: у прагненні досягнути Істину

15 листопада відбулося урочисте відкриття монументальної композиції “Еволюція пізнання” біля в’їзної брами університету з боку вулиці Янгеля.

Проект реалізовано завдяки співпраці керівництва університету, меценатів і творчого колективу його авторів і фахівців університету, що безпосередньо втілили його у метал та камінь.

“Ця композиція завершує ансамбль в’їзної групи нашого університету. Вона символізує прагнення людства до пізнання Істини. Робота ця народжувалася непросто, народжувалася в дуже творчій атмосфері”, – сказав на церемонії відкриття ректор КШ ім. Ігоря Сікорського академік НАН України Михайло Згуровський. Він також подякував автору проекту, співробітникам університету, які брали участь у виготовленні елементів скульптури, і спонсорам, без яких

встановлення її на території університетського кампусу було б неможливим.

Художньо-скульптурна конструкція заввишки 4,7 м “Еволюція пізнання” складається з двох встановлених на циліндричному гранітному постаменті бронзових пілонів пластичної форми, які підтримують золотисту кулю. Постамент є метафоричним символом дикої Природи. Вивчення її законів – головна мета наукових досліджень у різних сферах. Алгоритичним зображенням цих напрямів і є пілони. Вони виростають з каменю й перетинаються у прагненні до сфери – ідеальної геометричної фігури, що втілює істину. Ту істину, яку намагається відшукати та досягнути наука. Тож з пілонів немовби народжується або відкривається сфера нових знань.

Утім, за задумом автора проекту скульптора, заслуженого художника України Анатолія Валієва, просторова композиція може породжувати й інші, найрізноманітніші асоціації і образи. “Сучасне мистецтво потребує сучасних форм, – наголосив він. – Я думаю, що кожен може побачити в цій композиції своє. Бо узагальнені, абстрактні форми дозволяють уяві людини ширше сприймати сучасну пластику...”

Композицію споруджено коштом випускника КПІ 1992 року, народного депутата України Дмитра Андрієвського, Міжнародного благодійного фонду “Життя з надлишком” та за підтримки члена Спостережної ради КПІ ім. Ігоря Сікорського Богдана Андрійцева.

Бронзову скульптуру відлито на кафедрі ливарного виробництва чорних і кольорових металів інженерно-фізичного факультету. Безпосередню участь у її виготовленні взяли завідувач кафедри Михайло Ямшинський та учбові майстри Володимир Білозерцев, Микола Кириленко, Валерій Благоверний, Анатолій Хоменко, Михайло Морозов за сприяння декана факультету Петра Лободи, проректора з адміністративно-господарської роботи Петра Ковальова та за участю головного архітектора університету Станіслава Снежкіна. Гранітний п’єдестал виготовив приватний підприємець Олександр Рачковський. Координатором і керівником проекту був заступник проректора з наукової роботи Віталій Котовський.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №33 від 23 листопада 2017 р.

Нові пам'ятники на території університету

Серед найпомітніших заходів програми відзначення 120-річчя КПІ ім. Ігоря Сікорського було відкриття двох пам'ятників на території університетського кампусу. Перший присвячено студентам, співробітникам і випускникам КПІ ім. Ігоря Сікорського, які загинули під час Революції Гідності та в боях на сході України. Другий – великому китайському мислителю, педагогу і політичному діячеві Конфуцію.

Пам'ятати вічно

В Україні війна. Щодня на цій війні гинуть люди. Гинуть за те, щоб ми могли жити, вчитися, працювати, кохати, виховувати дітей. Тут, у глибокому тилу, не всі усвідомлюють, яку високу ціну платять наші співвітчизники за цей спокій і мир. За право спокійно жити на своїй землі віддали життя і тринадцять київських політехніків. Чотирьом

з них присвоєно звання Героя України посмертно. Знищено тринадцять доль наших однокласників, друзів, колег. У тринадцяти родинах навіки оселилося горе...

Пам'ять про цих людей відтепер увічнено в камені. Щоби не забували сучасники, і щоб завжди пам'ятали нащадки. Адже будь-яка війна колись завершується. Не можна допустити, щоб люди забували імена тих, хто на вітвар свободи Батьківщини поклав найцінніше, що мав, – власне життя.

Пам'ятник київським політехнікам, які віддали свої життя за волю і незалежність України, відкрито 30 серпня. Його встановлено біля храму Святого Миколи Чудотворця – небесного покровителя університету та монумента на

честь Героїв Небесної Сотні. Це стилізована, витягнута вгору постать з червоного українського граніту на чорному постаменті, яка нагадує фігуру богині Ніки, що традиційно уособлює військові зв'язки, і, водночас, християнського янгола, який підносить душі загиблих воєнків до Бога.

Меценатами цього проекту стали Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України і випускник КПП 1997 року, народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради з питань інформатизації та зв'язку Олександр Данченко.

Автором монумента є відомий вітчизняний скульптор, заслужений художник України Анатолій Валієв. Архітектор – Станіслав Снежкін.

Вчителеві “десяти тисяч поколінь”

КПП ім. Ігоря Сікорського має давні й сталі зв'язки з науковими й освітніми установами Китайської Народної Республіки. Упродовж своєї історії Київська політехніка підготувала тисячі фахівців для цієї країни – інженерів, керівників виробництв і цілих галузей. Двоє з випускників КПП навіть стали на батьківщині міністрами. Ці зв'язки нині інтенсивно відновлюються і поглиблюються. Все більше студентів з Китаю приїждять до нас на навчання, наші дослідники активно співпрацюють з китайськими колегами. Понад те, за словами Надзвичайного і Повноважного Посла України в Китаї Олега Дьоміна, нині саме Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського” має найбільшу кількість спільних з китайськими освітніми установами і науковими центрами проектів і найміцніші зв'язки, ніж будь-яка інша українська організація. Тож коли виникло питання, де саме в Україні має стояти пам'ятник видатному китайському мислителю, педагогу і політичному діячеві Конфуцію (28 вересня 551 до н.е. – 11 травня 479 до н.е.), сумнівів ні в кого не виникло – саме в КПП ім. Ігоря Сікорського!

Попри те, що жив Конфуцій у сиву давнину, його ім'я користується величезною повагою в Китаї і в усьому світі. Особливу увагу Конфуцій приділяв питанням виховання досконалої людини, мудреця і її

самовдосконалення. В Китаї Конфуція називають “вчителем десяти тисяч поколінь”, а його погляди на виховання і освіту залишаються актуальними до сьогодні. Тож на постаменті пам’ятника, який було відкрито 31 серпня, викарбовано його слова: “Той, хто вчиться, але не мислить – втратить себе, той, хто мислить, але не вчиться – занепасть себе”.

Пам’ятник – це дар університету від Посольства Китайської Народної Республіки. Його виготовлено з ініціативи і коштом дипломатичного представництва цієї великої держави і встановлено на площі Знань обличчям до корпусу № 7, де працюють більшість кафедр гуманітарного спрямування. Авторами бронзової статуї великого мислителя є молодший представник славнозвісної української мистецької династії, відомий скульптор Микола Зноба, твори якого прикрашають не лише площі українських міст, але й історичні центри Франції, Великої Британії та Чехії, а також Вероніка Дірова.

До речі, щодо авторів монументальних творів, встановлених на території Київської політехніки. В університеті вже склалася традиція запрошувати до співпраці лише найкращих українських скульпторів і архітекторів. Отож серед пам’ятних знаків і монументів, які прикрашають наш кампус, – твори уславленого українського скульптора, члена-кореспондента Академії мистецтв України, заслуженого художника України Миколи Скоблікова, заслуженого художника України Миколи Олійника, молодих талановитих скульпторів братів Микити та Єгора Зігура та інших. Більшість з цих мистецьких творинь стали вже справжньою візитівкою університету, а деякі – й української столиці.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №23 від 6 вересня 2018 р.

ЗРАЗКИ ТЕХНІКИ

А у нас є паротяг! От так!

Традиція робити подарунки сягає блискучим корінням у дивоглиб часу, різнобарвного монпансьє та яскравих стрічечок. Здавалося б: не Новий рік, і не День Незалежності, за своє століття КПІ повипивало й відтанцювало ще раніше – то звідки йому взятися, тому подарунку? Але...

Довго-довго одна зі стін корпусу № 6 сумом дихала на веселу молодь, на недосяжні берізки, на плющ, який ніяк не бажав по ній витися, і на ластівок, які не хотіли будувати свої оселі під її дахом. Стіна соромилася своєї неприкритості та щулилася під косими поглядами студентів, які йшли повз неї до корпусу скласти залік з безпеки життєдіяльності чи цивільної оборони.

Та раптом усе змінилося. Під стіною лягла звичайна залізнична коля, на металеві ребра якій було поставлено паротяг. Його подарувала НТУУ київська громада. Все було урочисто (збіглося з 80-річчям

Жовтневого району). Але найбільше радіє дітлашня. Втім, усякому першокурсникові зрозуміло, що цей експонат для нашого політехнічного музею надзвичайно цінний: адже рід паротягів у СРСР було перервано 1957 року, коли наказом згори на всіх залізницях з'явилися модерновіші робітники – тепловози.

Втім, цього паротяга не спіткало зле забуття й звалище – його було відреставровано і поставлено на огляд шановній публіці. Колись цей металевий красень приїхав до Києва аж з міста Муром, і в 1954–1965 рр. використовувався для маневрових робіт на Дарницькій ТЕЦ “Київенерго”, а з 1965 до 1974 рр. – на Київській ТЕЦ-3 “Київенерго”. І от – нове життя. Паровичок прикрив собою самотність пожовтілої стіни, але не позбувся своєї самоти. Та робітники музею впевнені: так триватиме недовго. У їхніх музейних планах вже визріли ідеї щодо появи у КПІ невеличкого літака і трамваю. То нехай усе вийде, як задумано, і навіть краще. Тоді у нашій Політехніці з'явиться власний музей під відкритим небом. Не Пироговом єдиним!

Тетяна Вінницька
“Київський політехнік” №21 від 14 червня 2001 р.

Гелікоптер приземлився в КПІ

Музей техніки під відкритим небом НТУУ “КПІ” 15 червня поповнився новим експонатом. На майданчику біля колишнього ангару, а нині відділу історії авіації і космонавтики ДПМ було встановлено вертоліт Мі-2 – подарунок Міністерства оборони України. Поряд – пам’ятник родоначальнику гвинтокрилої авіації І.І. Сікорському.

Мі-2 – радянський багатоцільовий вертоліт, розроблений ОКБ М.І. Міля на початку 1960-х років. Він широко використовувався в цивільній і військовій авіації. Вертольоти Мі-2 і Мі-2М випускалися в пасажирському, транспортно-вантажному, санітарному, сільськогосподарському, аерофотознімальному, навчально-тренувальному й спортивному варіантах, у варіанті для контролю навколишнього середовища. Військові варіанти включали збройний розвідник, протитанковий вертоліт і вертоліт вогневої підтримки.

Серійне виробництво було розгорнуто в Польщі (це єдиний вертоліт, який вироблявся за межами СРСР). Понад 5 400 крилатих машин піднімалися в небо чи не на всіх континентах світу. На Мі-2 було встановлено світові рекорди швидкості в 1963 та 1965 рр. Навіть Валіко Мізандарі з комедії “Міміно” літав на Мі-2. Максимальна швидкість вертольоту – 210 км/год., дальність польоту – 580 км, злітна маса – 3,5 т, може перевозити 6–8 пасажирів, довжина лопатей несучого гвинта – 3 м, габарити 17,4 * 3,25 * 3,75 м, потужність – 2 400 к.с., витрати палива 0,235 т/год. За понад сорокарічну свою історію “двієчка” перетворилася в “навчальну парту” для десятків тисяч вертолітників і подарувала незрівнянне відчуття вільного польоту сотням тисяч, а можливо й мільйонам, землян.

Завдяки ініціативі адміністрації університету, наполегливості співробітників ДПМ, особливо Михайла Єгоровича Шульги (в минулому головного інженера авіації погранвійськ України, учасника бойових дій в Афганістані, який упродовж півроку вирішував організаційні питання), ветеран Мі-2 після відновлення на Конотопському авіаремонтному заводі приземлився на території КПІ. Віднині – це не лише музейний експонат, візитівка університету, улюблене місце зустрічей та відпочинку політехніків, це свідчення втіленої мрії колишнього студента КПІ ім. І.І. Сікорського – людини, яка розгадала загадку Леонардо да Вінчі і подарувала людям крила.

Інф. “КПІ”

“Київський політехнік” №23 від 27 серпня 2009 р.

Тепер і у нас є літак!

30 серпня на майданчику біля відділу авіації і космонавтики Державного політехнічного музею при НТУУ “КПІ” з’явився літак Як-40. Багато годин провів він у повітрі, перевіз тисячі пасажирів, а тепер займатиме почесне місце серед інших пам’яток технічної думки, встановлених на території університетського кампусу.

Передав літак київським політехнікам Національний авіаційний університет – його ректор М.С. Кулик зразу ж відгукнувся на прохання ректора НТУУ “КПІ” М.З. Згуровського, певний час зайняло оформлення відповідних документів. Хоча НАУ знаходиться неподалік від КПІ, перевезення літака було досить складною з інженерної та організаційної точки зору операцією, яка тривала майже добу. Довжина літака 20 м, розмах крила 25 м, висота 6,5 м, і перевезти його цілком було неможливо. Тому фахівці НАУ від’єднали крило і хвостове оперення літака від фюзеляжу, завантажили його частини на три трейлери, і в ніч з 29 на 30 квітня перевезли до НТУУ “КПІ”. Щоб це здійснити, з четвертої до п’ятої години ранку було перекрито рух автомобілів по Повітрофлотському шосе. Потім літак змонтували на майданчику біля відділу авіації і космонавтики.

Як-40 – перший у світі реактивний літак для місцевих авіаліній (протяжністю до 1500 км). Його серійне виробництво розпочалося у 60-х роках ХХ ст. Літак вміщає від 27 до 32 пасажирів. Може злітати і сідати на ґрунтових аеродромах. Модифікації Як-40 і сьогодні використовують авіакомпанії цілої низки країн, у тому числі й України.

Варто додати, що реактивні двигуни АІ-25, якими оснащений Як-40, розроблено в Запорізькому КБ “Прогрес” ім. академіка О.Г. Івченка, його випускає ВАТ “Мотор Січ”. Двигуни спроектовані за схемою двоконтурного турбореактивного двигуна, що її першим у світі запропонував для використання випускник КПІ, видатний конструктор Архип Люлька.

Слід сказати, що “наш” літак обладнаний усіма належними приладами і системами у цілком придатному для експлуатації стані, тож планується, що він стане ще й навчальною лабораторією для студентів факультету авіаційних і космічних систем.

Інф. “КПІ”

“Київський політехнік” №25 від 13 вересня 2012 р.

ІНШІ МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ

Пам'яті Г.І. Денисенка

Одним із заключних ювілейних заходів стало відкриття меморіальної дошки ректору КПІ Г.І. Денисенку, яку встановлено на фасаді університетської бібліотеки. Віднині вона носитиме ім'я Г.І. Денисенка.

На мітингу з цієї нагоди були присутні ліцеїсти КПІ, студенти, співробітники НТУУ "КПІ". Від творчого колективу, що створював пам'ятну дошку, виступив О. Туренко, до слова було також запрошено директора бібліотеки В.Г. Дригайла, який відзначив велику організаторську роль Г.І. Денисенка при її спорудженні, зачитав запис, зроблений колись Г.І. Денисенком у книзі почесних гостей.

Випускниці інженерно-фізичного факультету 1993 р. онуці було урочисто вручено диплом її діда за №1 "Заслужений професор НТУУ "КПІ".

Інф. "КПІ"

Фото О. Супруна

"Київський політехнік" №27 від 1 жовтня 1998 р.

Знаки вічної пошани

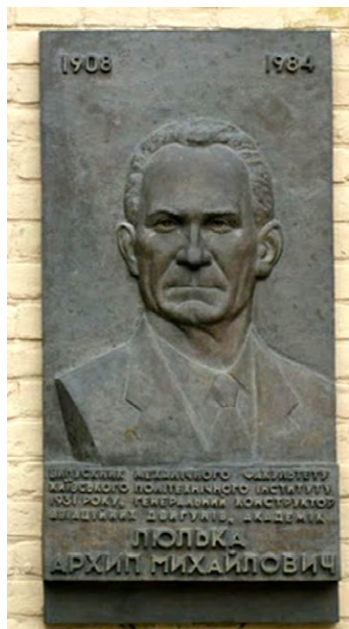
Віднині фасад Державного політехнічного музею при НТУУ “КПІ” прикрашають дві меморіальні дошки – авіаконструкторові **І.І. Сікорському** та конструкторові авіаційних двигунів **А.М. Люльці**, які в різний час навчалися в КПІ.

З нагоди їх відкриття 14 серпня біля шостого корпусу КПІ зібралися представники ректорату, викладачі, співробітники, студенти, представники громадськості, наукових кіл міста і численні гості. Ректор НТУУ “КПІ” академік М.З. Згуровський привітав присутніх з нагоди відкриття знаків шани науковцям, які прославили Україну, розпочавши свій шлях з Київського політехнічного.

Ігор Сікорський народився в сім’ї професора Київського університету в 1889 році. Навчався блискуче, 1903 після трьох років навчання в гімназії його перевели до Морського корпусу, а з 1905 – стажуватися до Парижа. Повернувшись додому через рік, він вступив за конкурсом на механічне відділення КПІ і почав активно працювати в гуртку повітроплавання, який незабаром очолив. І. Сікорський усе робив сам: проектував, майстрував, літав. До 1918 року молодий винахідник розробив 53 модифікації літаків різного призначення, в тому числі багатомоторні. Потому – еміграція. У 1923 році в США він заснував фірму “Сікорський аерокорпорейшен”, конструював літаки, літаючі човни, вертольоти. Останні принесли йому найбільший успіх. І.І. Сікорський був обраний почесним членом 11 університетів і став володарем усіх можливих нагород, проживши 83 роки.

Архипа Люлька сучасники називали поетом реактивного руху. Його талант у вітчизняному авіабудуванні розкрився, коли очолюване ним КБ створило турбореактивний двигун для різних типів літаків.

Дошки, що їх відкрили міністр освіти України М.З. Згуровський, віцепрезидент “Аерокорпорації Сікорського” пан А. Малоне, син Сергій Ігоревич Сікорський та директор дослідного заводу КБ “Люлька-Сатурн” В.М. Павленко, нагадуватимуть нинішнім і майбутнім поколінням про видатних політехніків, їхній відважний пошук та дерзання. На дошках написано: “У майстернях Київського політехнічного інституту в 1907–1909 роках працював Ігор Сікорський” (автори скульптор Н. Деревус, архі-

тектори М. Дерегус, І. Факас), “Випускник механічного факультету КПІ 1931 року генеральний конструктор авіаційних двигунів академік Архип Михайлович Люлька” (автори скульптор Н. Дерегус, М. Котко, архітектор М. Дерегус).

Пан Малоне повідомив про недавній ювілей корпорації, що названа в честь піонера вертольотобудування І. Сікорського – цій справі конструктор присвятив 30 років життя. А свій перший літак Ігор Сікорський збудував на подвір’ї власного будинку. Пан А. Малоне вважає І. Сікорського безумовно геніальною людиною. Та навіть геніїв потрібно підтримувати й рости. Від імені корпорації промовець вітав НТУУ “КПІ” з ювілеєм та подякував за честь бути присутнім на святкуванні.

Сергій Ігоревич Сікорський виразною російською мовою схвилювано говорив про велику честь пройти коридорами, де починалася батькова кар’єра. І.І. Сікорський завжди мріяв будувати вертольоти, цей унікальний інструмент для врятування людей після аварій – такою була основна ідея. На запитання, який винахід для нього є найважливішим, І. Сікорський відповідав, що любить усі свої моделі, вони як діти, та найпам’ятніший – “Витязь”, перший чотирьохмоторний літак. Нині вертольоти трудяться в усіх сферах людської діяльності, і понад 1,5 млн людей були врятовані ними після катастроф. Це – предмет особливої гордості Ігоря Івановича.

В. Павленко відзначив, що тепер тисячі найвищої проби спеціалістів-інженерів, які вийшли з КПІ, творять науку в академічних інститутах, працюють на виробництві, допомагають захищати Батьківщину та створюють нові вироби. Хто вивчає, пам’ятає своє минуле – тому забезпечене майбутнє. А.М. Люлька очолював КБ упродовж 47 років. Ним створено чотири покоління двигунів, в тому числі у 1947 і перший турбореактивний. Саме четверте покоління двигунів у 70-х роках було створене завдяки допомозі науковців з України. Завдяки Є.О. Патону до роботи стали лабораторії АН УРСР, аналогів яким не було в Росії. Нині авіадвигуни успішно застосовують в газовидобувній та переробній промисловості. Зауваживши це, промовець щиро привітав усіх політехників та висловив зацікавленість свого КБ у подальшому співробітництві.

Н. Вдовенко
“Київський політехнік” №27 від 1 жовтня 1998 р.

Відкриття пам'ятної дошки І.М. Чиженку

З нагоди 90-річчя від дня народження Івана Мироновича Чиженка (1916–2004) Вчена рада університету запланувала низку урочистих заходів: розміщення портрета вченого в Галереї видатних викладачів і випускників КПІ, відкриття іменної навчальної лабораторії та пам'ятної дошки на кафедрі теоретичної електротехніки ФЕА, проведення наукових читань та запровадження іменної стипендії.

З КПІ пов'язане усе життя І.М. Чиженка – випускника Київської політехніки (1940), д.т.н. (1963), професора (1965), академіка НАН України, завідувача кафедри теоретичних основ електротехніки (1950–1989), проректора з наукової роботи (1959–1969), радника ректора КПІ (з 1962), заслуженого діяча науки УРСР (1974), лауреата Ленінської премії (1962) та Державної премії УРСР (1982). Він є засновником наукової школи в галузі вентиляльно-перетворювальної техніки. Створені ним компенсаційні перетворювачі знайшли широке застосування в кольоровій металургії, хімічній промисловості та на електрифікованому залізничному транспорті.

На урочисте відкриття іменної лабораторії та меморіальної дошки 27 березня на ФЕА завітали керівники університету, викладачі та науковці, колеги та учні Івана Мироновича, його рідні.

Звертаючись до присутніх, академік НАН України М.З. Згуровський зауважив, що світлі люди не вмирають. У НТУУ “КПІ” працюють численні учні вченого, навчаються за його підручниками, продовжують його справу, адже він підготував майже 50 кандидатів і докторів наук. Академік-секретар НАН України Б.С. Стогній, згадуючи етапи розвитку вітчизняної енергетики, підкреслив, що І.М. Чиженка єдиного з усіх науковців-енергетиків СРСР було удостоєно Ленінської премії. Вчений є взірцем наукового поступу і працьовитості для багатьох поколінь.

Директор Інституту електродинаміки А.К. Шидловський наголосив, що роботи, виконані вченим, – це явище в науці. Переважна більшість нинішніх співробітників Інституту – учні І.М. Чиженка. “Його праці вічні”, – закінчив академік.

А.А. Щерба, завідувач кафедри теоретичної електротехніки, запевнив, що науковці кафедри підтримують традиції, закладені вчителем і наставником.

Дочка вченого Зінаїда Іванівна щиро подякувала присутнім за добру пам’ять і увічнення імені її батька. Після відкриття меморіальної дошки і покладання квітів присутні переглянули фільм про вчителя і колегу, з хвилюванням слухали його голос і згадували пережиті події.

Інф. “КПІ”

“Київський політехнік” №13 від 6 квітня 2006 р.

Наукові читання, присвячені академіку І.М. Чиженку

24 травня 2006 року в нашому університеті відбулися наукові читання з циклу “Видатні конструктори України”, присвячені академіку Івану Мироновичу Чиженку. Організаторами заходу виступили Державний політехнічний музей та кафедра теоретичної електротехніки.

В читаннях взяли участь науковці та викладачі нашого університету, Інституту електродинаміки НАН України, а також студенти факультету електроенергетехніки та автоматики (ФЕА).

Іван Миронович Чиженко (1916–2004) – вчений-електротехнік, відомий в нашій країні та за її межами завдяки науковим працям, численним підручникам та внеску в розвиток вентильно-перетворювальної техніки. Він розробив теорію компенсаційних перетворювачів і створив наукову школу в цій галузі. Іван Миронович запропонував новий клас перетворювачів, які здатні працювати з високим коефіцієнтом потужності й генерувати до мережі змінного струму реактивну потужність і які знайшли широке застосування в кольоровій металургії, хімічній промисловості та на електрифікованому залізничному транспорті. За їх розробку І.М. Чиженко був удостоєний Ленінської премії

СРСР. Крім наукових праць, Іван Миронович вів велику педагогічну роботу, підготував майже 50 кандидатів і докторів наук.

І.М. Чиженко

Усе життя І.М. Чиженка було пов'язане з КПІ. Закінчив КПІ в 1940 р., тут став доктором технічних наук (1963), професором (1965), академіком АН УРСР, заслуженим діячем науки УРСР (1974), лауреатом Ленінської премії СРСР (1962) та Державної премії УРСР (1982). В КПІ він був завідувачем кафедри теоретичних основ електротехніки (1950–1989), проректором з наукової роботи (1959–1969).

Учасників читань від імені та за дорученням ректорату привітав затупник проректора з наукової роботи проф. Л.Р. Слободян, який підкреслив велике значення для прийдешніх поколінь пам'яті про видатних учених і конструкторів України та, зокрема, академіка Чиженка Івана Мироновича.

Зі спогадами про батька виступив ст.н.с. Інституту електродинаміки НАН України О.І. Чиженко.

У виступах учасників читань було всебічно розкрито значення діяльності І.М. Чиженка для розвитку науки і техніки. Було заслухано доповіді: “І.М. Чиженко – видатний український учений-електротехнік” (завідувач кафедри теоретичної електротехніки ФЕА, член-кореспондент НАН України А.А. Щерба); “І.М. Чиженко – засновник нового напрямку в перетворювальній електротехніці” (проф. В.С. Бойко); “І.М. Чиженко і новий метод розрахунку електронних перетворювачів (метод малого параметра)” (доц. Ю.Ф. Видолоб); “І.М. Чиженко у моєму професійному зростанні” (доц. В.І. Чибеліс).

Особливістю читань було те, що всі, хто виступав на них, були учнями Івана Мироновича, працювали разом з ним. Тому у всіх виступах, незалежно від теми, кожний згадував про вплив Учителя на свою долю, уроки професіоналізму і людяності, отримані від Івана Мироновича.

На завершення читань учасники проглянули документальний фільм, присвячений І.М. Чиженку.

В. Миколаєнко
“Київський політехнік” №23 від 22 червня 2006 р.

Меморіальну дошку М.А. Павловському – відкрито

15 березня 2007 р. в урочистій обстановці було відкрито меморіальну дошку видатному вченому, громадському та політичному діячу Михайлові Антоновичу Павловському.

Михайло Антонович Павловський увійшов в історію Київської політехніки як фундатор української школи гіроскопістів, як видатний учений в галузі механіки, як перший декан факультету авіаційних та космічних систем (ФАКС) КПІ. А в історії України він залишив слід як полум'яний борець за справедливість, як видатний політичний та громадський діяч.

Урочистості з нагоди відкриття меморіальної дошки відкрив ректор НТУУ “КПІ” академік М.З. Згуровський. Зі спогадами про М.А. Павловського виступили: народні депутати О.В. Турчинов та О.Г. Білорус, декан ФАКСу проф. А.В. Збруцький, доцент Є.С. Щербина. Зі словами вдячності до присутніх звернувся син М.А. Павловського А.М. Павловський.

Меморіальну дошку встановлено на фасаді корпусу ФАКС (№28).

Інф. “КПІ”
“Київський політехнік” №11 від 22 березня 2007 р.

Відкрито меморіальну дошку героям Крут

У День пам'яті героїв Крут – 29 січня – на будівлі ВІТІ НТУУ “КПІ” було відкрито меморіальну дошку з нагоди 90-річчя героїчного подвигу курсантів, які боронили незалежність своєї батьківщини. На урочистості, що відбулися з цієї нагоди, завітали заступник голови

КМДА В.С. Журавський, начальник управління охорони культурної спадщини КМДА Р.І. Кухаренко, представники наукових кіл, громадськості, військові, студенти тощо.

Заступник начальника ВІТІ з гуманітарних питань полковник В.М. Юхимець, зокрема, зазначив у своєму виступі: “Наш навчальний заклад має давню та славетну історію, яка розпочалася 1835 р. будівництвом оборонної казарми для військових кантоністів. У подальшому тут розташовувалися Київське піхотне юнкерське училище, Перша українська військова юнацька школа ім. Б.Хмельницького, Київське училище зв'язку, Київський інститут управління і зв'язку, а з 2001 р. – Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації НТУУ “КПІ”. За цей час у стінах нашого інституту було виховано не одне покоління відданих та мужніх захисників Вітчизни. Понад 100 випускникам присвоєні військові звання генералів”.

Курсант ВІТІ О. Роговий запевнив, що подвиг героїв Крут, які за покликанням віри прийняли нерівний бій, назавжди залишаться в серцях курсантів та офіцерів і буде слугувати прикладом самовідданої любові до Батьківщини, готовності захищати здобутки незалежної України.

Інф. “КПІ”

“Київський політехнік” №4 від 7 лютого 2008 р.

Пам'яті видатного вченого та вчителя

18 грудня 2013 р. в урочистій обстановці було відкрито меморіальну дошку видатному вченому, засновнику Інституту енергозбереження та енергоменеджменту НТУУ “КПІ” Артуру Веніаміновичу Праховнику.

А.В. Праховник, доктор технічних наук, професор, заслужений енергетик СНД та почесний енергетик України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, заслужений професор НТУУ “КПІ”, відомий своїми фундаментальними працями з питань моделювання в енергетиці, автоматизації управління енергетичними об'єктами, прогнозування, оптимізації режимів електропостачання, енергетичного менеджменту, формування принципів побудови електричних станцій на базі розосереджених джерел генерації та мікроенергетичних смарт-систем, включаючи відновлювані джерела енергії, та екоенерго-ефективних смарт-будинків і міст.

Артур Веніамінович Праховник увійшов в історію Київської політехніки як фундатор української наукової школи в галузі управління енергоспоживанням. Започаткував підготовку фахівців з напрямку “Енергетичний менеджмент”. Результатом його роботи на посаді директора ІЕЕ є створення в системі освіти України та відкриття в 1997 році нової спеціальності “Енергетичний менеджмент”, створення мережі Центрів підготовки енергоменеджерів в Україні.

Урочистості з нагоди відкриття меморіальної дошки відкрив ректор НТУУ “КПІ” академік М.З. Згуровський, який всебічно охарактеризував

На відкритті меморіальної дошки А.В. Праховнику

здобутки Артура Веніаміновича як видатного вченого та учителя, творче наукове життя якого назавжди пов'язане з його альма-матер – Національним технічним університетом України “Київський політехнічний інститут”.

Зі спогадами про А.В. Праховника виступили народний депутат України Д.Й. Андрієвський, віце-президент НАК “Енергетична компанія України”, голова правління Всеукраїнської ради ветеранів праці енергетики, Герой України С.І. Поташник, директор ІЕЕ С.П. Денисюк, голова Печерської РДА у м. Києві О.В. Мазурчак, начальник управління енергоефективності КМДА В.Л. Лісовик, почесний голова Профспілки працівників освіти і науки України Л.С. Сачков. Зокрема, Д.Й. Андрієвський зазначив: “Мені пощастило свого часу бути учнем Артура Веніаміновича. Сьогодні, вшановуючи його пам'ять, ми зберігаємо традиції, які започаткував цей видатний учений і талановитий викладач, ми продовжуємо його справу. Адже, як мудро колись сказав відомий філософ: “Життя тих, хто пішов від нас, продовжується в пам'яті живих”.

Зі словами вдячності до присутніх звернулася дочка А.В. Праховника – О.А. Праховник.

Пам'ятну дошку розміщено в холі корпусу № 22.

С.П. Денисюк, директор ІЕЕ
“Київський політехнік” №2 від 16 січня 2014 р.

З ініціативи студентів

Меморіальну дошку А.П. Сьомику виготовлено з ініціативи та за участю студентів, встановлено в холі корп. 9.

Аркадій Павлович Сьомик – вчений-ливарник, визнаний фахівець у галузі ливарного виробництва, д.т.н., професор, заслужений працівник народної освіти України. Декан інженерно-фізичного факультету (1988–2000 рр.). Завідувач кафедри ливарного виробництва чорних і кольорових металів (1991–2000 рр.). Випускник КПІ 1963 р. Приоритетний напрямок його наукової діяльності: розроблення екологічно чистих формувальних і стрижневих сумішей на основі технічних лігносульфонатів та інших зв'язувальних компонентів, формоутворення виливків з чавуну та сталі методами зовнішньої дії на метал і форму.

Инф. “КП”

Патріарх Філарет освятив меморіальні дошки загиблим політехнікам і вручив церковні нагороди членам їх сімей

23 жовтня Святейший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет відслужив у Храмі Святителя Миколи Чудотворця – небесного покровителя КПП – панахиду за київських політехніків, які віддали своє життя за свободу і незалежність України, та освятив меморіальні дошки загиблим героям.

У церемонії взяли участь ректор НТУУ “КПІ” академік НАН України Михайло Згуровський, академік НАН України Микола Жу-

линський, академік НАН України Іван Сергієнко, академік НАН України Іван Луковський, академік НАН України Віктор Грінченко, академік НАН України Ярослав Яцків, президент Малої академії наук член-кореспондент НАН України Станіслав Довгий, відомий український поет Дмитро Павличко, рідні, друзі та колеги загиблих студентів і співробітників університету, викладачі, науковці та інші.

Після панахиди Патріарх Філарет поклав квіти до пам'ятника Героям Небесної сотні та вручив членам сімей загиблих політехніків Сергія Бондарева, Юрія Поправка, Андрія Єременка, Юрія Артюха, Вадима Жеребила, Володимира Кочеткова-Сукача і Владислава Дюсова нагороди Української православної церкви Київського патріархату.

Предстоятель Української Православної церкви Київського патріархату також освятив меморіальну дошку випускнику факультету інформатики та обчислювальної техніки Герою України Сергію Бондареву в корпусі №18 і меморіальну дошку студенту факультету соціології і права Герою України Юрію Поправку в корпусі №19 університету.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №33 від 5 листопада 2015 р.

Відкриття меморіальної дошки на честь Героя України Максима Шаповала

Меморіальну дошку на честь Героя України генерал-майора Максима Шаповала 9 лютого 2018 р. урочисто відкрито на фасаді будівлі його альма-матер – Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації КШ ім. Ігоря Сікорського.

У церемонії відкриття меморіальної дошки взяли участь дружина Максима Шаповала Ірина, ректор КШ ім. Ігоря Сікорського академік НАН України Михайло Згуровський, народний депутат України Олександр Данченко, представники керівництва Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України і Головного управління розвідки Міністерства оборони України, а також керівники та курсанти Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації, родичі, однокурсники, товариші по службі Максима Шаповала та інші. Ритуал освячення меморіальної дошки Максимові Шаповалу провів настоятель Храму св. Іоанна Хрестителя УПЦ (КП) митрофорний протоієрей Павло Стародуб.

Після відкриття дошки учасники церемонії поклали до неї квіти, а призначені зі складу почесної варту військовослужбовці відсалютували трьома залпами. Під музику військового оркестру пролунав Державний

Гімн України, який співав особовий склад Інституту спеціального зв'язку та захисту інформації, а також усі присутні.

Завершилася церемонія урочистим маршем особового складу почесної варті.

Максим Шаповал загинув 27 червня 2017 року внаслідок теракту. Він був одним із найкращих офіцерів нашої держави, очолював підрозділ спеціального призначення Головного управління розвідки Міністерства оборони України. За його плечима була участь у найскладніших операціях на лінії фронту, які випало виконувати військовим спецпризначенцям. Максим Шаповал входив до числа перших “кіборгів”, які захищали Донецький аеропорт. На рахунок очолюваного ним підрозділу і його особисто – ліквідація одного з керівників спецпідрозділу “Вимпел” ФСБ РФ, який займався організацією терористичних актів на території України, успішне виконання цілої низки інших бойових завдань.

Президент України Петро Порошенко присвоїв Максиму Шаповалу військове звання генерал-майора посмертно.

Інф. “КП”

“Київський політехнік” №5 від 15 лютого 2018 р.

Важкі випробовування

Минулий рік для нашої країни ознаменувався стрімкими змінами та важкими випробуваннями. Вже другий рік поспіль сесія професорсько-викладацького складу університету проходить на тлі трагічних подій на Сході України. За рік, що минув, військовий конфлікт забрав життя сімох київських політехніків. Це: студент ФСП Владислав Дюсов, студент ММІ Юрій Артюх, науковий співробітник ФЕЛ Андрій Єременко, студент ЗФ Вадим Жерибило, випускник ММІ Володимир Кочетков, випускник ФІОТ Сергій Бондарев, студент ФСП Юрій Поправка. Сергій Бондарев та Юрій Поправка стали Героями України посмертно.

***З доповіді ректора НТУУ “КПІ” академіка НАН України
М.З. Згуровського на сесії науково-педагогічних працівників
28 серпня 2015 р.***

Зодчі КПІ: знати і пам'ятати

Меморіальна дошка з іменами трьох зодчих, які зробили найвагоміший внесок у розбудову КПІ ім. Ігоря Сікорського впродовж усіх років його існування, нещодавно з'явилася на вході до його історичного першого корпусу.

Бронзова дошка увічне пам'ять Ієроніма Кітнера, Олександра Кобелева та Володимира Лиховодова.

Ієронім Кітнер (1839 – 1929 рр.) – відомий петербурзький архітектор, один із засновників і редактор журналу “Зодчий”, автор проекту спорудження комплексу Київського політехнічного інституту під девізом “Prestissimo” (“Дуже швидко”), який в 1897 році було визнано кращим з-поміж восьми, надісланих на конкурс ескізних проектів споруд інституту. Комплекс Київського

Ієронім Кітнер

політехнічного інституту в ньому був представлений як містечко з відкритими дворами, з'єднувальними галереями, дуже раціональним плануванням і з максимальним урахуванням вимог організаторів конкурсу. В проекті було досягнуто доцільного функціонального групування виконаних у неороманській архітектурній стилістиці корпусів, житлових будинків для викладачів і співробітників та допоміжних приміщень. Він передбачав швидкі темпи будівництва, причому будівлі павільйонного типу мали споруджуватися з жовтої київської цегли без тинькування.

Оскільки Ієронім Кітнер постійно жив у Санкт-Петербурзі і не мав змоги часто приїжджати до Києва для безпосереднього керівництва ходом робіт, з червня 1900 року будівництвом опікувався автор багатьох відомих споруд у Києві, відомий київський

архітектор Олександр Кобелев (1860–1942 рр.), проект якого на конкурсі посів друге місце. Він також керував внутрішнім оздобленням корпусів. Варто згадати, що Олександр Кобелев був не лише визнаним зодчим (найвідомішою спорудою, яку він спільно Олександром Вербицьким спроектував і побудував у Києві, є будівля Національного банку України), але й теоретиком архітектури та вихователем майбутніх інженерів-будівельників (тоді вони називалися цивільними інженерами). Крім того, він очолював архітектурний відділ Російського Технічного товариства. У КПІ Олександр Кобелев успішно поєднував практичну діяльність з науково-педагогічною – з 1899 року він викладав на його інженерному відділенні, де в 1912 році став професором.

Олександр Кобелев

Володимир Лиховодов

З ім'ям Володимира Лиховодова (1929–2010 рр.) пов'язано період найбільшої та найширшої розбудови комплексу Київського політехнічного інституту в другій половині ХХ сторіччя. Під його орудою в 1973–1975 рр. було створено перспективний Генеральний план КПІ. І саме Володимир Лиховодов як головний архітектор КПІ керував роботами з втілення цього документа у життя. У той період навчально-виробничі площі інституту зросли втричі й досягли більш як 603 тисячі квадратних метрів. Було зведено понад 20 нових об'єктів, серед яких навчально-лабораторні корпуси, що склали навчальне ядро сучасної частини кампусу, Науково-технічна бібліотека, Центр культури та мистецтв, спортивний комплекс, гуртожитки №№18–20. Генеральний план КПІ

став взірцем планування комплексу навчального закладу посеред великого міста. У 1988 році авторська група комплексу була відзначена Державною премією УРСР у галузі архітектури. Вона також була удостоєна Державної премії Ради Міністрів СРСР. А ще Володимир Лиховодов написав (у співавторстві) три книги з історії КПІ: “КПІ – від першого

кроку до першого випуску”, “КПІ крізь роки” та “КПІ. Перше століття”, які стали цінними джерелами інформації та історичних документів для всіх дослідників минувшини університету.

Меморіальну дошку “Зодчі КПІ” виготовлено з нагоди відзначення 120-річчя університету. Її авторами є скульптор, член Національної спілки художників України Олександр Кузьмін (він, до речі, є також автором усіх дошок, що знаходяться у вестибюлі першого корпусу КПІ) та провідний архітектор КПІ ім. Ігоря Сікорського Станіслав Снежкін. Дошку виготовлено на кафедрі ливарного виробництва чорних та кольорових металів інженерно-фізичного факультету (завідувач кафедри Михайло Ямшинський) під загальним керівництвом декана факультету Петра Лободи. У роботі над нею також узяли участь співробітники та студенти кафедри під керівництвом навчальних майстрів Валерія БлагOVERного та Миколи Кириленка. Робота ця стала складовою підготовки магістрів за спеціалізацією “Художнє та ювелірне литво”. Керівником усього проекту був завідувач кафедри загальної фізики та фізики твердого тіла фізико-математичного факультету Віталій Котовський.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №34 від 22 листопада 2018 р.

Кампус КПІ. Обговорення проекту площі Знань

Увічнення пам'яті Георгія Єфіменка

29 січня у фойє корпусу №9, де міститься інженерно-фізичний факультет КПІ ім. Ігоря Сікорського, урочисто відкрито меморіальну дошку видатному вченому, організатору освіти і педагогу, колишньому співробітнику університету Георгію Григоровичу Єфіменку (1917–2012 рр.).

У церемонії відкриття дошки взяли участь ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського академік НАН України Михайло Згуровський, донька Георгія Єфіменка Олена Георгіївна та його онуки Роман і Володимир, декан інженерно-фізичного факультету член-кореспондент НАН України Петро Лобода, багаторічний колега по роботі в органах державної влади віце-президент Української асоціації металургійних підприємств Сергій Грещенко, керівник проекту створення меморіальної дошки завідувач кафедри загальної фізики та фізики твердого тіла фізико-математичного

факультету Віталій Котовський та автор дошки скульптор Олександр Кузьмін, учні та колеги науковця, співробітники й студенти університету.

Про життєвий шлях Георгія Єфіменка розповів учасникам відкриття Петро Лобода, який вів церемонію.

Георгій Григорович прожив велике, сповнене звитягами і творчою працею життя. Він закінчив у 1940 році Дніпропетровський металургійний інститут, пройшов фронти Другої світової війни, брав участь у штурмі Берліна, як дослідник активно працював у науці, очолював Дніпродзержинський металургійний (тепер – Дніпровський державний технічний університет) і Дніпропетровський металургійний (тепер – Національна металургійна академія України) інститути, обіймав посади заступника міністра вищої освіти, а з 1973 по 1984 роки – міністра вищої та середньої спеціальної освіти УРСР. Упродовж багатьох років його трудова діяльність була пов'язана з роботою в КПІ.

Наукові дослідження Георгія Єфіменка були спрямовані на вирішення основних проблем підготовки металургійної сировини, використання її в металургійних агрегатах і управління доменним процесом. Важливий

внесок він зробив у розробку теоретичних засад і технологію виробництва високоефективних видів металургійної шихти. Широкий фронт робіт, проведених ним або під його керівництвом, дозволив значно поглибити і розширити фізико-хімічні основи спікання залізородних матеріалів.

Багато років Георгій Єфіменко підтримував тісні зв'язки з КІП, а з 1984 року і до кінця життя працював в університеті. У 1985 році він ініціював створення на інженерно-фізичному факультеті при кафедрі фізико-хімічних основ технології металів науково-дослідної лабораторії нових методів підготовки металургійної сировини і став її першим науковим керівником. У 1988 р. лабораторія була перетворена на загальнофакультетську науково-дослідну лабораторію нових процесів і технологій в металургії. Георгій Єфіменко автор більш як 200 наукових праць, у тому числі 60 винаходів. За безпосередньою його участю були підготовлені і опубліковані підручники для вишів “Металургія чавуну”, “Сталь на рубежі століть”, монографії “Сталь і альтернативні матеріали”, “Аналіз розвитку і техніко-економічні проблеми прогресу виробництва сталі у світі”. Крім того, під його керівництвом підготовлено цілу плеяду вчених – більше 50 докторів і кандидатів наук.

“Георгій Григорович був людиною, чия робота змінювала країну. Коли він працював міністром, наука, освіта і виробництво були невід'ємними одне від одного. І зростання економіки і рівня безпеки країни за рахунок синтезу цих складників було фантастичним, – наголосив, виступаючи перед учасниками зібрання, Михайло Згуровський. – Дуже багато уваги приділяв Георгій Григорович і власне науці. Ми є свідками цього. Великий внесок у металургію він зробив працюючи в КІП, коли після завершення роботи у міністерстві, в 1984 році, Георгій Григорович остаточно прийшов до нас в інститут, створив і очолив науково-дослідну лабораторію, і тут до кінця життя займався серйозними дослідженнями”.

Докладніше про Георгія Єфіменка розповіла його донька Олена Георгіївна. “У роботі батька завжди поєднувалися і наукова робота, і робота у вищій школі. Головною ідеєю в цій роботі був рух уперед і розвиток цих галузей – і науки, і вищої освіти України, – наголосила вона, а на завершення тепло подякувала співробітникам інженерно-фізичного факультету та керівництву університету за увічнення пам'яті її батька. – Я вдячна колегам батька, його учням, усім, хто прийшов сьогодні на відкриття, за те, що ви цінуєте його внесок у розвиток науки і вищої освіти України, і пам'ятаєте його як людину”.

Дмитро Стефанович
“Київський політехнік” №4 від 7 лютого 2019 р.

МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ ЧЕТВЕРТОГО КОРПУСУ

Дошки на ХТФ

Коновалов Михайло Іванович – директор КПІ

У Києві М.І. Коновалов приїхав наприкінці першого навчального року, який інститут провів в орендованому приміщенні. Лише восени 1899 р. було побудовано перший житловий будинок та хімічний корпус (тепер корпус №4), в якому свій другий навчальний рік розпочали два перших курси всього інституту. Тому, прибувши до Києва, Михайло Іванович відразу залучився до організації переїзду інституту в хімкорпус та облаштування його для проведення занять студентів.

Слід відзначити, що хімічний корпус КПІ був одним із перших, разом із хімкорпусом Петербурзького університету (споруджено в 1894 р.), які були побудовані у вищих навчальних закладах країни.

***Зі статті О.Й.Хоцянівського, доцента ХТФ
“Київський політехнік” №39 від 14 грудня 2006 р.***

Лев Іванович Антропов – чл.-кор. АН УРСР, заслужений діяч науки УРСР, д.х.н., видатний вчений, талановитий педагог і організатор науки, засновника відомої у світі наукової школи “Електрохімічна кінетика”. З 1960 по 1986 р. завідував кафедрою технології електрохімічних виробництв Київського політехнічного інституту. У 1962 р. організував при кафедрі проблемну науково-дослідну лабораторію. З 1986 року і до кінця життя працював професором-консультантом кафедри ТЕХВ. Серед його учнів – 2 академіки і 2 члени-кореспонденти АН СРСР, 10 докторів і понад 50 кандидатів наук.

Іван Павлович Бардін - видатний учений-металург, академік АН СРСР з 1932 р., віце-президент АН СРСР (1942-1960), Герой Соціалістичної праці, двічі лауреат Державної премії СРСР, лауреат Ленінської премії, депутат Верховної Ради СРСР п'яти скликань, сім разів нагороджений орденом Леніна. У 1910 р. закінчив хімічний факультет Київського політехнічного інституту зі спеціальності "Металургія". Не втрачав зв'язків зі своєю альма-матер. У 1944 р. сприяв створенню в Київському політехнічному металургійного факультету (нині – ІФФ).

Михайло Іванович Коновалов – відомий хімік, з липня 1899 р. – перший декан й організатор хімічного відділення (факультету), завідувач кафедри неорганічної хімії КПІ. Член будівельної комісії та член правління інституту. Директор (ректор) КПІ з 1902 по 1904 рр. У 1902 р. відбулися студентські заворушення, влада пригрозила перетворити інститут у закритий навчальний заклад. М.І. Коновалов зумів владнати ряд ускладнень, утримати тривалий спокій в інституті та організував у 1903 р. перший випуск інженерів й агрономів. Студентські заворушення тривали, директор продовжував захищати студентів. Зрештою змушено подав у відставку.

Олександр Сергійович Плигунов – к.т.н., професор, декан факультету хімічного машинобудування (1938-1939), декан хіміко-технологічного факультету (1939-1941), декан хіміко-технологічного факультету Середньозіатського індустріального інституту (1942), ректор Київського політехнічного інституту (1943-1952), (1955-1971), завідувач кафедри технології неорганічних речовин (1943-1975). Заслужений діяч науки і техніки УРСР. У 1930 р. закінчив КПІ. За чверть століття його ректорської діяльності Київський політехнічний інститут виріс до одного із найбільших вищих

технічних закладів СРСР, став всесвітньо відомим навчально-науковим і виховним центром передової технічної інтелігенції.

Володимир Петрович Чвірук – видатний учений у галузі виробництва хімічних продуктів електролізом, електродних матеріалів, електрокаталізу та електрохімічних сенсорів, д.т.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки, у 1986–2008 рр. – завідувач кафедри технології електрохімічних виробництв.

Юрій Якович Фіалков – видатний радянський і український вчений фізико-хімік, д.х.н., лауреат Державної премії СРСР, заслужений діяч науки і техніки України, заслужений професор НТУУ “КПІ”. У 1975–1998 рр. – завідувач кафедри фізичної хімії. У 1957–1959 рр. створив і очолив першу в СРСР лабораторію радіохімії кафедри фізичної і колоїдної хімії. Створив одну з найбільш відомих не лише на теренах колишнього СРСР, а й за його межами наукових шкіл, яка займалась дослідженнями в галузі фізико-хімічного аналізу і фізичної хімії неводних розчинів.

Олександр Олександрович Пащенко – чл.-кор. АН УРСР, д.т.н., професор, лауреат державних премій. У 1954 р. отримав диплом інженера, а вже в 1969 р. – заснував кафедру хімічної технології в’яжучих речовин (нині – хімічної технології композиційних матеріалів), якою завідував до останніх днів життя. Створив наукову школу, основними напрямками робіт якої поряд з традиційною для КПІ проблемою розширення сировинної бази силікатних виробництв були роботи в галузі створення теоретичних основ технології виробництва силікатних та композиційних матеріалів.

Олександр Григорович Юрченко – академік Академії наук вищої школи України, д.х.н., професор, лауреат Державної премії України, заслужений працівник вищої школи УРСР, заслужений професор НТУУ “КПІ”. Випускник КПІ 1957 р. У 1975 р. був обраний завідувачем кафедри органічної хімії і технології органічних речовин і одночасно став деканом хіміко-технологічного факультету, який він успішно очолював 25 років. За його безпосередньою участю на кафедрі була створена і успішно працює наукова школа з хімії каркасних органічних сполук.

Втрачені дошки

Вікторін Флавіанович Бобров – професор, фахівець у галузі технології літакобудування та організації підготовки інженерних кадрів, ректор КПІ у 1921–1929 роки. Випускник механічного відділення КПІ 1910 року. Дошку було встановлено на фасаді житлового будинку на території КПІ в 1972 р.

Автори – скульптор О.О.Банников, архітектор – А.А. Сніцарев. Виготовлена з бронзи. На ній – барельєфний портрет В.Ф. Боброва, фрагмент крила літака і напис: “У цьому будинку в 1921–1932 рр. жив ректор Київського політехнічного інституту, перший директор Київського авіаційного заводу Бобров Вікторін Флавіанович. 1884 – 1946”. (З книги А.М. Галайчук, І.Н. Воронцов “Київ. Страницы меморіальної летописи” 1983 г.)

Науково-популярне видання

Пам'ятники і пам'ятні знаки КПІ

***Путівник-довідник територією
КПІ ім. Ігоря Сікорського***

Упорядник Н. Є. Ліберт

Коректор О. А. Кіліхевич

Додрукарська підготовка матеріалів О. В. Нестеренко

Комп'ютерна верстка Л. М. Котовська

Дизайн обкладинки І. Й. Бакун

Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”

Свідоцтво про державну реєстрацію:

серія ДК № 5354 від 25.05.2017 р.,

просп. Перемоги, 37, м. Київ, 03056

КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво “Політехніка”,

вул. Політехнічна, 14, корп. 15

м. Київ, 03056

тел. (044) 204-81-78